

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Agentura
pro sociální začleňování

Agentura pro sociální začleňování, 2016

Obsah

Úvod.....	6
Metodologie.....	6
Sociální vyloučení.....	9
Základní informace o Mostě.....	10
Historický kontext	10
Dávky pomoci v hmotné nouzi	13
Evidence uchazečů o zaměstnání	14
Bydlení, lokality a migrace	20
Sociální služby	21
Dluhy	27
Dluhy vůči městu.....	28
Dluhy z pohledu obyvatel.....	29
Dluhy z pohledu představenstva SVJ.....	31
Dluhové poradenství.....	31
Nezaměstnanost	33
Bezpečnost a prevence kriminality	35
Trestná činnost v Mostě z pohledu Policie ČR.....	35
Trestná činnost dětí a mladistvých v Mostě	37
Přestupky	38
Opatření a činnost institucí v oblasti prevence kriminality	39
Vnímání pocitu bezpečí v mosteckých lokalitách	41
Most z pohledu vybraných kriminogenních a sociálně patologických jevů	44
Drogy	44
Prostituce	45
Lichva	46
Gambling	46
Interetnické napětí	47
Romové očima neromských sousedů.....	47
Vztahy z pohledu Romů	49
Závěry.....	50
Závěrečná doporučení.....	52
Příloha č. 1: Specifická studie Bydlení, lokality a migrace.....	59
Jednotlivé lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených	67
Stovky.....	68
1) Blok 100.....	73
2) Propojka 99/100	74
3) Blok 93.....	77
4) Propojka 92/93.....	80
5) Blok 89.....	81
Stovky – shrnutí	82
M. G. Dobnera.....	85
K. H. Borovského.....	87
Javorová	90
Věžové domy.....	92
Sedmistovky	93

Jednotlivé lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených – shrnutí	93
Domy vlastněné jedním majitelem.....	97
Chomutovská.....	97
Čepirožská	98
Ubytovny	99
Ubytovna Domino	99
Ubytovna Dělnická.....	100
Ubytovna Nádraží.....	101
Ubytovna U Špejcharu	101
Motel Turbo.....	102
Ubytovna UNO.....	102
Ubytovny – shrnutí	103
Sociálně vyloučená lokalita Chanov	103
Migrace.....	105
Seznam použitých zdrojů.....	112

Mapy, grafy, tabulky, fotografie a schematické obrázky

Tabulka č. 1: Seznam rozhovorů s institucionálními aktéry	7
Mapa č. 1: Realizované rozhovory v lokalitách	8
Mapa č. 2: Poloha ORP Most, obce v ORP Most a členění obce Most.....	10
Fotografie č. 1: Morový sloup ze starého Mostu v novém Mostě	11
Graf č. 1: Srovnání vzdělanostní struktury obyvatel Mostu s celorepublikovým průměrem	11
Graf č. 2: Porovnání vzdělanostní struktury v Mostě a v evidenci ÚP ČR	14
Graf č. 3: Porovnání věkové struktury v Mostě a v evidenci ÚP ČR.....	15
Graf č. 4: Ulice s největším podílem dlouhodobě nezaměstnaných	16
Mapa č. 3: Hustota obyvatel v Mostě.....	17
Mapa č. 4: Rozložení dlouhodobě nezaměstnaných v Mostě.....	18
Graf č. 5: Pokrytí sociálními službami SAS a sociální prací – rodiny s dětmi.....	21
Graf č. 6: Pokrytí sociálními službami OSP a sociální prací – dospělí jednotlivci	23
Graf č. 7: Pokrytí sociálními službami TP a sociální prací – dospělí jednotlivci.....	25
Tabulka č. 2: Pokrytí sociálními službami na ubytovnách	26
Tabulka č. 3: Počty klientů v klubech pro děti a mládež.....	26
Mapa č. 5: Podíl počtu osob se závazkem po splatnosti na celkovém počtu obyvatel starších 18 let v krajích	27
Mapa č. 6: Podíl počtu osob se závazkem po splatnosti na celkovém počtu obyvatel starších 18 let v okresech .	27
Tabulka č. 4: Nařízení exekuce u okresního soudu	28
Mapa č. 7: Koncentrace rozložení dluhů vůči městu	28
Graf č. 8: Celková kriminalita v územních odborech v letech 2013–2015 – nápad/objasněno.....	35
Graf č. 9: Srovnání nápadu trestné činnosti ve městě Most 1. čtvrtletí 2015 / 1. čtvrtletí 2016.....	36
Graf č. 10: Vývoj počtu dětských a mladistvých pachatelů trestné činnosti v Mostě	37
Graf č. 11: Počet dětských a mladistvých pachatelů trestných činů v přepočtu na 10 000 obyvatel.....	38
Tabulka č. 5: Meziroční porovnání zásahů a typů přestupků ve sledovaných lokalitách.....	39
Graf č. 12: Četnost mediálních výstupů MP Most v členění dle typu a názvu média	42
Graf č. 13: Četnost odkazů mediálních výstupů MP Most na vybrané jevy	42
Mapa č. 8: Území, na kterých platí vyhláška o zákazu sezení	44
Mapa č. 9: Vlastnická struktura bytových domů v Mostě.....	61
Tabulka č. 6 Seznam projektů spolufinancovaných z prostředků EU prostřednictvím IOP	65
Mapa č. 10: Sledované lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených v Mostě	67
Fotografie č. 2: Lokalita Stovky.....	68
Tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech	69
Schematický obrázek č. 1: Právní členění bloků 92–100 (A) a 89–91 (B)	70
Graf č. 14: Vlastnická struktura Stovek	71
Graf č. 15: Vlastnická struktura Stovek podle adresy	72
Fotografie č. 3: Průchod v propojce 99/100	76
Fotografie č. 4: Blok 93	77

Fotografie č. 5: Chodba jednoho z vchodů bloku 93.....	78
Fotografie č. 6: Chodba v propojce 92/93.....	80
Fotografie č. 7: Blok 89 s mariánským sloupem.....	81
Fotografie č. 8: Panelové domy v ulici M. G. Dobnera	85
Graf č. 16: Vlastnická struktura lokality M. G. Dobnera	85
<i>Zdroj: Katastr nemovitostí, únor 2016.</i>	85
Tabulka č. 8: M. G. Dobnera v číslech.....	86
Tabulka č. 9: Počet vlastníků s bydlištěm v místě v lokalitě M. G. Dobnera.....	86
Fotografie č. 9: Panelový dům v ulici K. H. Borovského	87
Graf č. 17: Vlastnická struktura lokality K. H. Borovského	88
Tabulka č. 10: K. H. Borovského v číslech.....	89
Fotografie č. 10: Panelový dům v ulici Javorová	90
Graf č. 18: Vlastnická struktura lokality Javorová	90
Tabulka č. 10: Javorová v číslech	91
Fotografie č. 11: Věžové domy	92
Tabulka č. 12: Věžové domy v číslech	92
Fotografie č. 12: Lokalita Sedmistovky	93
Tabulka č. 13: Sedmistovky v číslech	93
Tabulka č. 14: Počet výskytů významných vlastníků ve vlastnické struktuře sledovaných SVJ	94
Tabulka č. 15: Problémy a potřeby obyvatel lokalit s vysokým podílem sociálně vyloučených	95
Fotografie č. 13: Blok 14 v Chomutovské ulici	97
Fotografie č. 14: Blok 15 v Chomutovské ulici	98
Mapa č. 11: Ubytovny v Mostě.....	99
Fotografie č. 15: Ubytovna Domino	99
Fotografie č. 16: Ubytovna Dělnická	100
Fotografie č. 17: Ubytovna Nádraží.....	101
Fotografie č. 18: Ubytovna U Špejcharu.....	101
Fotografie č. 19: Motel Turbo	102
Fotografie č. 20 a Schematický obrázek č. 2: Ubytovna UNO	102
Mapa č. 12: Lokalita Chanov	103
Tabulka č. 16: Chanov v číslech	104
Graf č. 19: Poměr osob přicházejících do sledovaných lokalit z Mostu a z jiných měst.....	105
Graf č. 20: Poměr počtu stěhování vůči počtu obyvatel v Mostě a sledovaných lokalitách.....	106
Mapa č. 13: Teplotní mapa odstěhovaných v Mostě.....	107
Mapa č. 14: Teplotní mapa přistěhovaných v Mostě	108
Graf č. 21: Charakter vnitřní mostecké migrace ve sledovaných lokalitách	109
Schematický obrázek č. 3: Migrace do Chanova, z Chanova a v rámci Chanova.....	110
Schematický obrázek č. 4: Migrace do Stovek, ze Stovek a v rámci Stovek	110

Úvod

Vstupní analýza je standardním nástrojem, který Agentura pro sociální začleňování (ASZ, Agentura) využívá v úvodní fázi spolupráce s obcemi. Je podkladem pro činnost lokálního partnerství, zejména pak pro vytvoření Strategického plánu sociálního začleňování (SPSZ). Realizuje ji oddělení výzkumů, projektů a komunikace Agentury (OVPK) ve spolupráci s lokálními konzultanty (LK) v dané obci.

Slouží k následujícím účelům:

1. Vymezení cílových skupin (CS), které mají být v rámci další spolupráce podpořeny.
2. Lokalizace těchto skupin na území obce.
3. Identifikace problémů a potřeb CS zejména v oblastech bydlení, zaměstnanosti, vzdělávání, sociální práce a sociálních služeb, bezpečnosti, zadluženosti a zdraví.
4. Odhalení příčin problémů.
5. Zjištění bariér pro řešení problémů a naplňování potřeb.
6. Zmapování potenciálu pro řešení problémů a naplňování potřeb.
7. Podrobnější vhled do problematiky bydlení v rámci domů s rozmanitou vlastnickou strukturou (specifické zaměření výzkumu v Mostě).
8. Sestavení sady doporučení, která by napomohla k řešení situace (další doporučení pak vzejdou z debat pracovních skupin, tedy ze zkušenosti klíčových místních aktérů).

Metodologie

Ve snaze o naplnění deklarovaných cílů byly v Mostě využity tyto metody sběru informací:

1. Studium veřejně dostupných materiálů (starší analýzy, výroční zprávy, webové stránky institucí, údaje z katastru nemovitostí...) – viz Seznam použitých zdrojů
2. Získání a analyzování neveřejných dat od souvisejících institucí (rozložení obyvatel, příjemců dávek, nezaměstnaných, dluhů vůči městu, klientů neziskových organizací, údaje o privatizaci, podklady od SBD Krušnohor...)¹.
3. Rozhovory se zástupci institucí² – viz tabulku č. 1.
4. Rozhovory v lokalitách – viz mapu č. 1.
5. Účast na pracovních skupinách Lokálního partnerství (skupinová debata).
6. Pozorování.

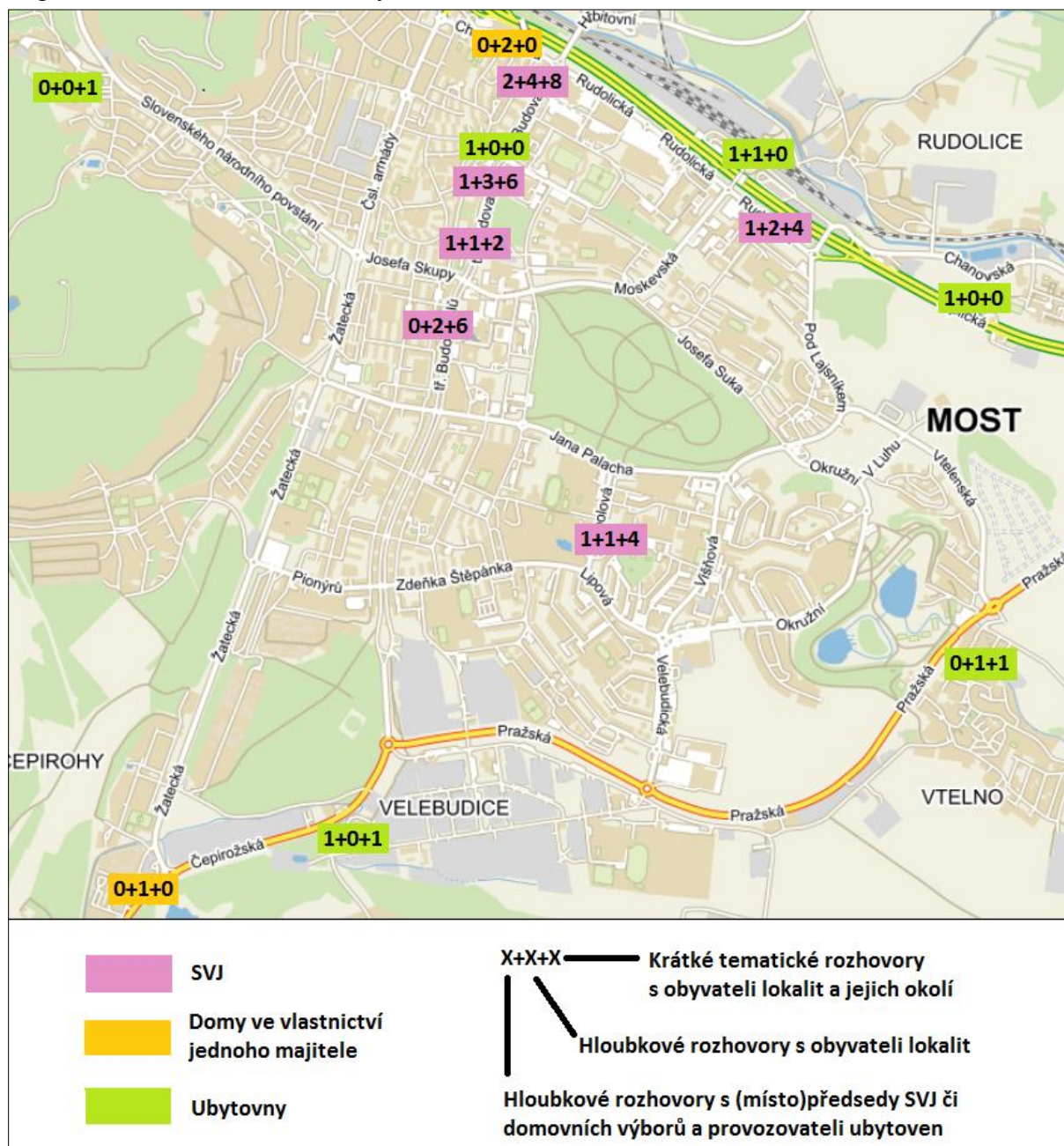
¹ Data se ve všech případech nepodařilo získat v ideální podobě, což vycházelo ze způsobu zaznamenávání informací v dané instituci a kapacitních možností pracovníků. Pokusili jsme se z obdržených dat vytvořit maximum výstupů a na limity dané metody vždy v textu upozornit.

² Část rozhovorů realizoval lokální konzultant ASZ v rámci úvodního síťování lokálních partnerů, tyto rozhovory byly ve formě přepisů předány OVPK a použity jako podklad pro analýzu.

Tabulka č. 1: Seznam rozhovorů s institucionálními aktéry

Instituce/pozice	Hlavní téma rozhovoru
Odbor sociálních věcí (Oddělení sociální práce, Oddělení bytových a sociálních služeb, Oddělení sociálně-právní ochrany dětí)	Situace v Mostě a na Odboru sociálních věcí
Odbor sociálních věcí (Oddělení bytových a sociálních služeb)	Pronajímání městských bytů, situace v Chanově
Odbor sociálních věcí (Oddělení bytových a sociálních služeb)	Situace na ubytovně UNO
KoP ÚP ČR Most (státní sociální podpora a hmotná nouze)	Sociální dávky, bydlení, situace na Úřadu
Odbor městského majetku	Majetek ve vlastnictví města
Odbor finanční	Dluhy vůči městu (struktura a rozložení dluhů, způsoby vymáhání)
Oddělení veřejných zakázek odboru rozvoje a dotací	Využívání podmínky 10 % ve veřejných zakázkách
Městská policie	Lokality z pohledu Městské policie, bezpečnost v Mostě
Oblastní charita Most	Služby Oblastní charity Most, dostupné bydlení
Dům romské kultury	Situace v Chanově (sociální služby, možnosti trávení volného času, vzdělávání)
Diakonie ČCE	Služby Diakonie ČCE, situace v Mostě
Diakonie ČCE	Podoba sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi a nejčastější problémy klientů
Dům národnostních menšin	Krátká prohlídka
Most k naději	Drogy v Mostě, služby pro uživatele drog
Vlastník většího množství bytů v Mostě	Potřeby vlastníků, pronajímání klientům v hmotné nouzi, situace na trhu s bydlením
Ředitel SBD Krušnohor	Problémy ve spravovaných a vlastněných domech, hospodaření družstva, dluhy, privatizace
Ředitel Mostecké bytové	Privatizace, vývoj lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených, byty Mostecké bytové
Jednatel realitní kanceláře	Trh s byty v Mostě
Členka komise prarodinných aktivit a sociálních služeb a bývalá pracovnice ASZ	Financování sociálních služeb v Mostě, předchozí spolupráce ASZ s Mostem

Mapa č. 1: Realizované rozhovory v lokalitách³

Celkem bylo realizováno 6 hloubkových rozhovorů s předsedy, místopředsedy a členy představenstev společenství vlastníků jednotek (SVJ) či domovních výborů, 4 rozhovory s provozovateli ubytoven (v případě ubytovny UNO šlo o pracovníci Odboru sociálních věcí), 18 hloubkových rozhovorů s obyvateli lokalit a 33 kratších tematických rozhovorů s obyvateli lokalit a jejich okolí.

Samotný výzkum probíhal od konce ledna do začátku června 2016, úpravy textu pak do září 2016.

³ Vzhledem k rozsahu lokalit, které by si v Mostě zasluhovaly pozornost, a kapacitám oddělení výzkumů, projektů a komunikace Agentury pro sociální začleňování bylo potřeba záběr výzkumu zúžit. Po dohodě s lokálním konzultantem a zástupci města bylo rozhodnuto, že se terénní část výzkumu zaměří na lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených osob, tj. bytové domy se složitou vlastnickou strukturou, domům ve vlastnictví jednoho majitele a ubytovnám. Chanovu byla věnována pozornost již v předchozích analýzách. Ve zprávě jsou tudíž v případě Chanova uvedeny pouze základní charakteristiky v rámci přehledu lokalit.

Sociální vyloučení

Pro popis situace užíváme koncept sociálního vyloučení, který je srozumitelný většině evropských a českých institucí a je rovněž centrálním pojmem Agentury pro sociální začleňování. Chápeme jím proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se manifestuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučené skupiny lidí se tak ocitají v situaci, kdy se s mírou narůstající exkluze snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakt s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení, a snižuje se též míra přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel (přístup na trh práce, ke kvalitnímu a dlouhodobému bydlení, k plnohodnotnému vzdělání apod.). Lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou schvalované zákony, postoje institucí a stanoviska zbytku společnosti, i faktory vnitřní, mezi které se řadí přístup a návyky samotných sociálně vyloučených.

Vyšší koncentrace sociálně vyloučených lidí na jednom místě bývá nazývána sociálně vyloučenou lokalitou. V kontextu Mostu lze za klasickou sociálně vyloučenou lokalitu označit sídliště Chanov, několik lokalit pak lépe charakterizuje pojem „mikrolokalita“ (jde o domy ve vlastnictví jednoho soukromého majitele, který se zaměřuje na pronajímání bytů osobám odkázaným na sociální dávky, což je model pro Most spíše netypický), několik lokalit představují ubytovny. Další významné lokality spíše vystihuje termín „lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených osob“. Část (v Mostě zpravidla většina) obyvatel těchto lokalit totiž znaky sociálního vyloučení nenesou, podíl sociálně vyloučených osob je zde ovšem vyšší než v jiných částech města. Zároveň se v rámci výzkumu ukázalo jako účelné pracovat s těmito lokalitami jako s celky, tedy nevydělávat z nich pouze skupinu osob sociálně vyloučených. Důvodů je celá řada:

- 1) Hranice mezi sociálně vyloučenými a sociálně začleněnými obyvateli domů je neostrá. Jedná se spíše o škálu, kde na jedné straně stojí pracující vzdělanější a nezadlužení vlastníci bytů a na straně druhé pak nezaměstnaní, nekvalifikovaní a zadlužení nájemníci, přičemž významná část obyvatel se nachází někde uprostřed.
- 2) Problémy spojené se sociálním vyloučením se dotýkají všech obyvatel sledovaných lokalit (nezájem některých vlastníků v SVJ a družstevníků o dění v domě, nedostatek aktivit pro děti a mládež, štenice...).
- 3) Popsaná situace generuje četné problémy v oblasti sousedského soužití, přičemž tyto spory jsou srozumitelné pouze v kontextu celého domu jako organismu.

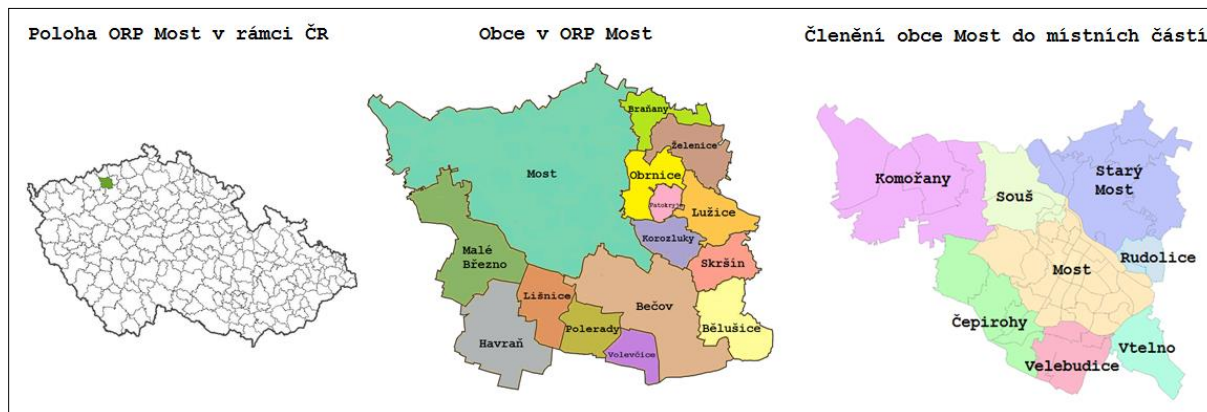
Významným faktorem sociálního vyloučení je také etnicita, která posiluje hranici vnímaného „my a oni“. V kontextu ČR je zejména okolím rozpoznána romská etnicita⁴ přitěžujícím faktorem sociálního vyloučení. Ke vztahu etnicity a sociálního vyloučení v Mostě více viz kapitolu Interetnické napětí.

⁴ Pokud není uvedeno jinak, pojem užíváme v textu ve smyslu etnicity připsané, která se ovšem často překrývá s etnicitou dotýčným deklarovanou. Romství jakožto národnost, ke které je možné se přihlásit v rámci sčítání lidu, ve zprávě neužíváme vůbec.

Základní informace o Mostě

Město Most je s přibližně 66 000 obyvatel (cizinci nejsou započítáni) 14. největším městem v ČR. Nachází se v Ústeckém kraji, je statutárním městem a obcí s rozšířenou působností (pro obce Bečov, Bělušice, Braňany, Havran, Korozluky, Lišnice, Lužice, Malé Březno, Obrnice, Patokryje, Polerady, Skršín, Volevčice a Želenice) a je členěn do 8 místních částí – Komořany, Souš, Starý Most, Rudolice, Most, Čepirohy, Velebudice a Vtelno.

Mapa č. 2: Poloha ORP Most, obce v ORP Most a členění obce Most

Historický kontext

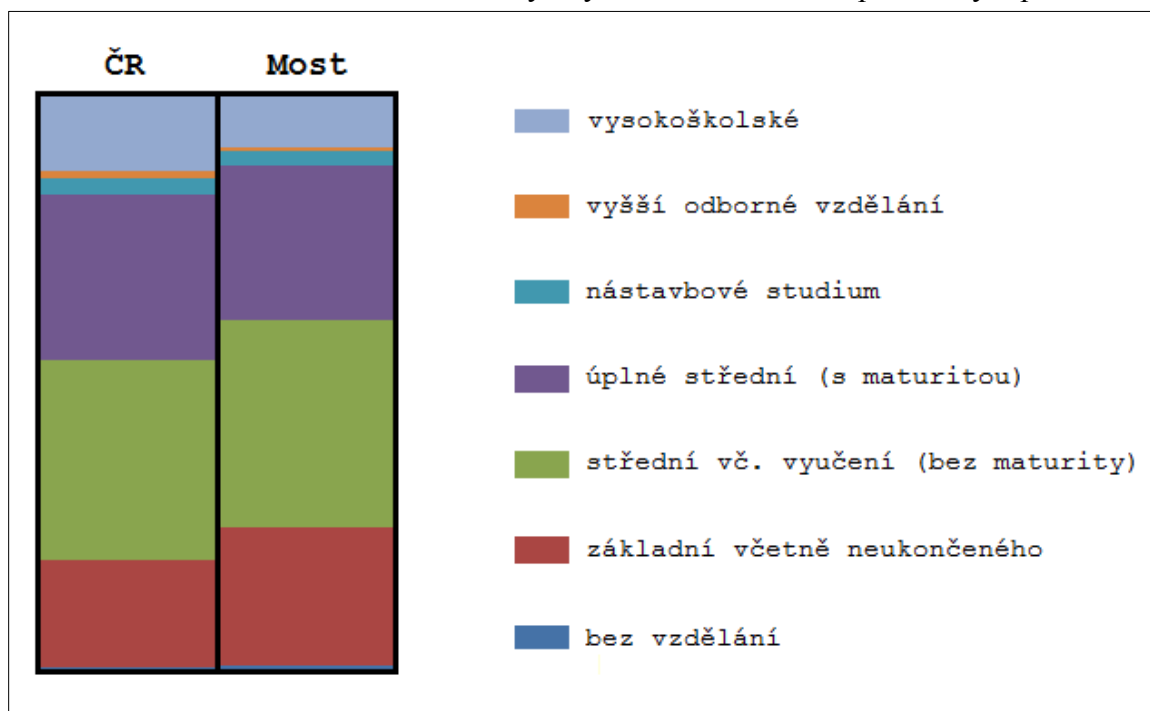
Rozvoj obce Most je v novodobých dějinách spjat s těžbou uhlí. Na konci 50. let byla v souvislosti s růstem těžby zahájena výstavba nových sídlišť pro horníky a dělníky, v rozmezí 60. a 80. let byl pak historický Most i s celou řadou významných památek postupně zbořen v důsledku nalezení ložisek uhlí přímo pod městem, obyvatelé byli postupně přesunuti na území současného Mostu. Toto historické rozhodnutí je i v současné době v životě Mostečanů stále přítomné. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, morový sloup se sousoším svaté Anny, renesanční kašna, mariánský sloup a další památky byly přesunuty z historického Mostu na území dnešního Mostu a v kontrastu s panelovými domy v okolí připomínají obyvatelům zlomový moment dějin. Podobně se pak událost odráží i ve vztahu obyvatel k městu – v celé řadě výpovědí obyvatel v průběhu výzkumu se opakoval motiv obhajoby města. „*Lidé si často myslí, že Most je ošklivý, ale mně se tu žije dobře, je tu hodně sportovního vyžití, stavby a ulice jsou promyšlené, na jaře je krásné sledovat, jak kvetou sakury...*“ (Obyvatelka Mostu).

Fotografie č. 1: Morový sloup ze starého Mostu v novém Mostě

Dalším zásahem do rozvoje města byl postupný útlum těžby hnědého uhlí po roce 1989. V důsledku toho došlo v regionu k úbytku pracovních míst, a to zejména v manuálních oborech, které v předchozích dekádách naopak do obce a regionu nalákaly velký počet osob s nízkou kvalifikací (nižší úroveň vzdělanosti obyvatel je pro Most charakteristická i v dnešní době – viz graf č. 1). Mnozí tito lidé se v porevolučních letech ocitli bez práce a došlo k prohlubování sociálních problémů. Ke konci února 2016 byl podíl nezaměstnaných na Mostecku celkově na úrovni 11,5%, což představuje nejvyšší podíl nezaměstnaných ze sledovaných bývalých okresů v Česku (více viz kapitolu Evidence uchazečů o zaměstnání).

Graf č. 1: Srovnání vzdělanostní struktury obyvatel Mostu s celorepublikovým průměrem

Zdroj: SLDB, 2011

V důsledku problematické situace v sociální oblasti byl Most vybrán pro pilotní spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování. Lokální partnerství Most bylo ustaveno v roce 2008, v únoru 2010 byla dokončena tvorba strategického plánu. V rámci následujícího dvouletého období se v Mostě realizovala celá řada opatření a projektů: pilotní zavádění systému prostupného bydlení, zapojování dlouhodobě nezaměstnaných do investičních zakázek města, intenzivní spolupráce s velebudickou střední technickou školou, individuální komplexní projekt města Most se zapojením poskytovatelů sociálních služeb atd. V roce 2013 se stala činnost Lokálního partnerství plnohodnotnou koordinační skupinou komunitního plánování ve městě Most, spolupráce s ASZ probíhala ve formě tzv. vzdálené podpory. V roce 2016 byla obnovena intenzivní spolupráce města Most a ASZ v rámci Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám, který přináší nový způsob čerpání financí z různých operačních programů.

Dávky pomoci v hmotné nouzi

Jedním z indikátorů sociálního vyloučení je závislost na sociálních dávkách, zejména pak na dávkách pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení⁵. Rozložení příjemců těchto dávek ve městě je tak vhodným nástrojem pro identifikaci lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených osob. Tato data ovšem nebyla v době psaní zprávy k dispozici – v rámci výzkumu se totiž ukázalo, že dostupné statistiky obsahují chybu, jejíž náprava je očekávána na přelomu září a října 2016. Je třeba ocenit, že KoP ÚP ČR Most po upozornění hledal příčinu a inicioval nový postup pro statistické výpočty.

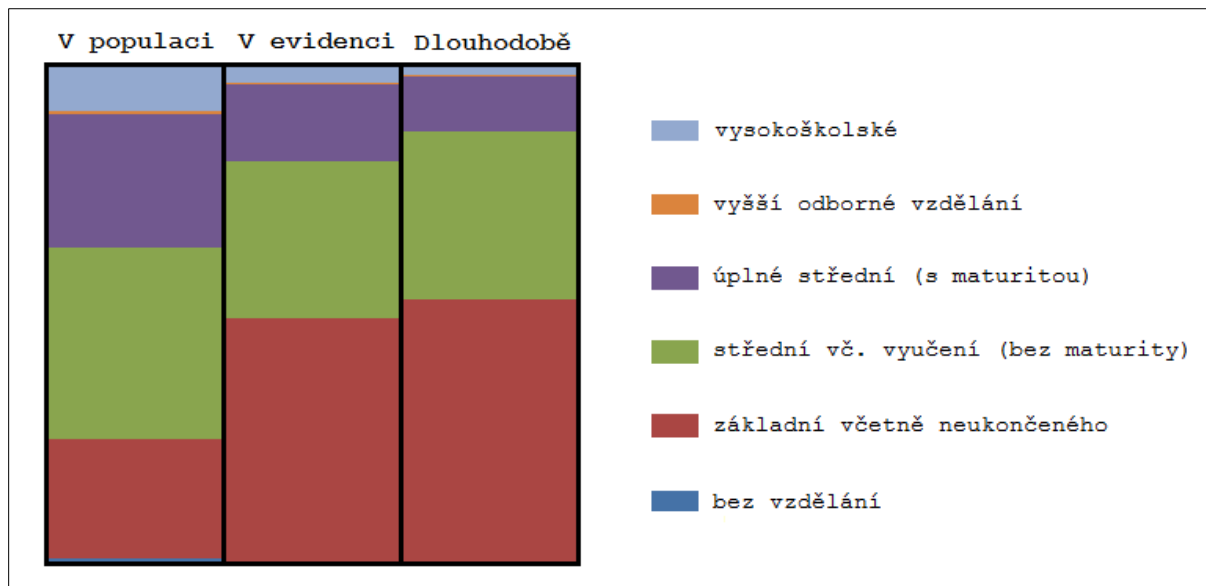
Namísto sociálních dávek jsme tak pro identifikaci lokalit využili data z Evidence uchazečů o zaměstnání. Než přistoupíme k jejich analýze, rádi bychom se ještě krátce zastavili u situace na Kontaktním pracovišti Úřadu práce České republiky Most (KoP ÚP ČR Most). Konkrétně na oddělení hmotné nouze se potýkají s nedostatkem pracovníků – mají k dispozici 30 míst (což by samo o sobě bylo obtížně zvladatelné), ale v době rozhovoru (leden 2016) jich bylo obsazených jen 23. Problémem je nedostatek kvalifikovaných odborníků (podle pracovníků KoP ÚP ČR Most je to i důsledkem nedostatečného počtu absolventů takto zaměřených škol v regionu), náročnost práce, nízké společenské ocenění práce s cílovou skupinou a v neposlední řadě malé finanční ohodnocení. Důsledkem je přetížení pracovníků (270 spisů na pracovníka namísto 150) a jen minimální prostor pro zjišťování situace klienta a řešení jeho problémů, tedy pro klasickou sociální práci. Tyto nedostatky pak ze své perspektivy pocítují také klienti: *„Tam je to děsný, je tam vždycky hodně lidí, čeká se 3, 4 hodiny. Lidé mají s sebou děti, ty to nevydrží, pak se tam všichni začnou hádat... Někteří radši chodí v 5, 6 ráno a čekají na otvíračku v 8... Když přijdete na řadu, má na vás pracovnice 20 minut, což je zas někdy málo.“* (Obyvatel Stovek). Domníváme se, že neutěšenou situací na KoP ÚP ČR Most by se měli zabývat členové Lokálního partnerství.

⁵ Tím nechceme tvrdit, že každý člověk v hmotné nouzi je sociálně vyloučený ani že sociálně vyloučení se nemohou nacházet v situaci, kdy dávky pomoci v hmotné nouzi nepobírají. Průnik obou jevů je ovšem natolik významný, že je pro identifikaci lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených osob velice vhodným vodítkem. V Mostě navíc lidé v hmotné nouzi zpravidla bydlí na adresách svého trvalého bydliště, na rozdíl od ubytoven je totiž v bytech podmínkou pro vyplacení doplatku na bydlení přiznání příspěvku na bydlení, který je zase podmíněn trvalou adresou v místě bydliště.

Evidence uchazečů o zaměstnání

Celkově bylo k lednu 2016 v evidenci uchazečů o zaměstnání v Mostě registrováno 5 148 osob, což představuje přibližně 10 % osob ve věku 15–69⁶ let v Mostě. Z toho 53 % nezaměstnaných představují ženy a 47 % muži. Více než polovina z celkového počtu osob v evidenci (2 668 z 5 148) je nezaměstnaná kontinuálně déle než rok, což je mezník, od kterého zvykově hovoříme o dlouhodobé nezaměstnanosti. Průměrná délka evidence všech uchazečů je 2,5 roku. Co se týče vzdělání, platí, že mezi nezaměstnanými je vyšší zastoupení osob s nižším vzděláním než v běžné populaci – viz graf č. 2, který porovnává vzdělanostní strukturu obyvatel Mostu, nezaměstnaných obyvatel Mostu a dlouhodobě nezaměstnaných obyvatel Mostu.

Graf č. 2: Porovnání vzdělanostní struktury v Mostě a v evidenci ÚP ČR

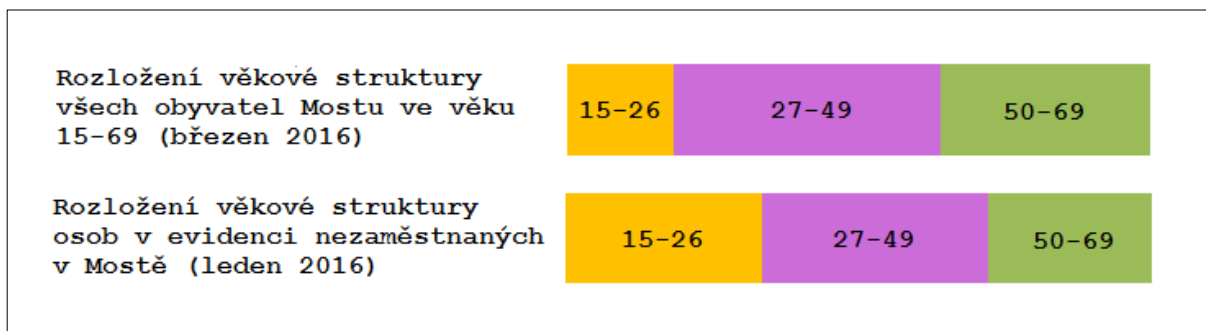
Zdroj: SLDB, 2011, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016.

Z grafu je patrné, že v evidenci je vyšší zastoupení osob se základním vzděláním (v populaci necelá čtvrtina, v evidenci téměř polovina), ještě o něco markantnější je posun u dlouhodobě nezaměstnaných (osob se základním vzděláním je více než polovina). Z tohoto srovnání lze konstatovat, že šance na nalezení zaměstnání s úrovní vzdělání souvisí, což samozřejmě nelze interpretovat tak, že vyšší vzdělání je samo o sobě klíčem k nalezení zaměstnání.

Poněkud alarmující je rozbor věkové struktury nezaměstnaných – mladí lidé jsou ve skupině těch, kteří nemají stálou práci, zastoupení daleko výrazněji než v běžné populaci Mostu. Osoby ve věku 15–26 let tvoří necelou pětinu obyvatel Mostu v produktivním věku, v evidenci ÚP ČR představuje tato skupina třetinu (situaci zachycuje graf č. 3). Celkově je mladých lidí ve věku 15–26 v evidenci nezaměstnaných 1 021.

⁶ Horní věková hranice byla stanovena podle nejstarší osoby v evidenci uchazečů o zaměstnání, ve statistikách se obvykle pracuje s rozmezím 15–64 let, proto mohou být čísla odlišná.

Graf č. 3: Porovnání věkové struktury v Mostě a v evidenci ÚP ČR

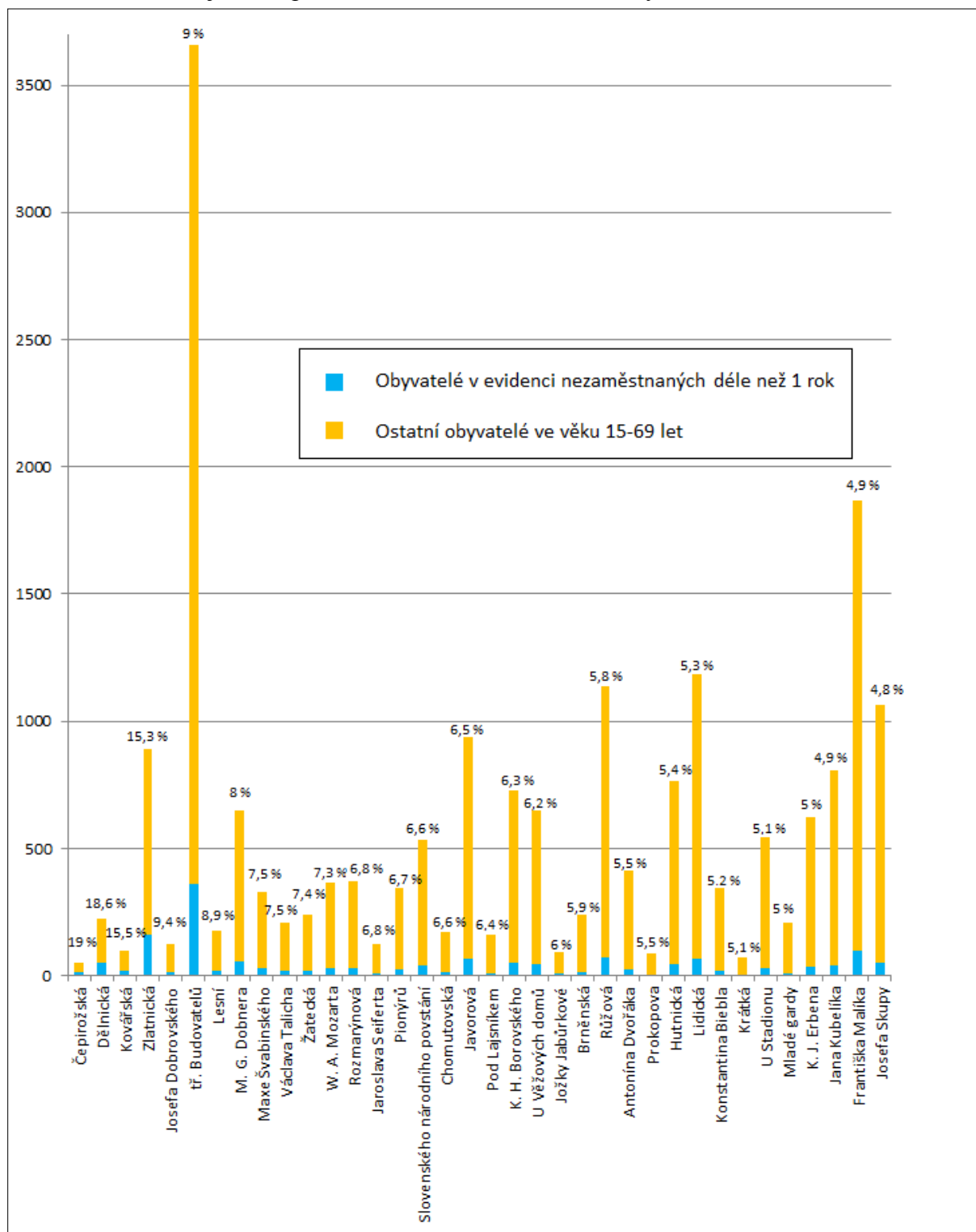

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016.

Nejzajímavější výstupy z dat skýtají adresy nezaměstnaných. Porovnáním počtu dlouhodobě nezaměstnaných s celkovým počtem obyvatel v produktivním věku (stanoveno podle Evidence uchazečů o zaměstnání na 15–69 let), získáme lepší představu o skladbě obyvatel v jednotlivých částech města⁷. Srovnáme-li takto například ulice, dostaneme následující graf:

⁷ Údaj o celkovém počtu obyvatel ulice v příslušném věku je opět převzat z Evidence obyvatel a je dobré mít na paměti, že nemusejí 100% odpovídat realitě.

Graf č. 4: Ulice s největším podílem dlouhodobě nezaměstnaných

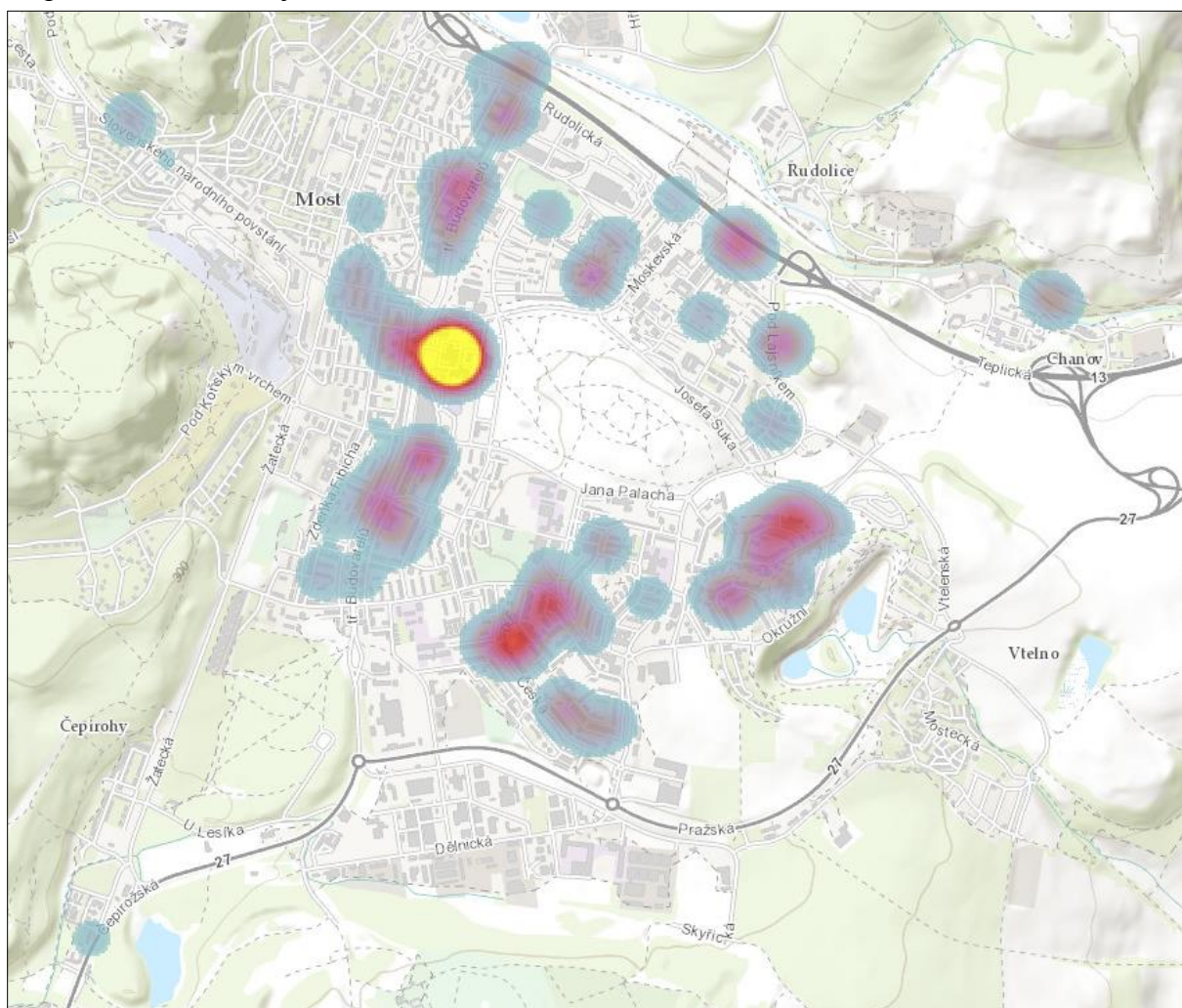

Zdroj: Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Evidence obyvatel, březen 2016.

Uvedeny jsou pouze ulice s více než 50 obyvateli a více než 4,9 % dlouhodobě nezaměstnaných (průměr Mostu), řazeny jsou podle podílu dlouhodobě nezaměstnaných vůči celkovému počtu evidovaných obyvatel ve věku 15–69 let. Z grafu je patrné, že ulice s největším podílem dlouhodobě nezaměstnaných nepředstavují obvyklé lokality, jako Chanov, Stovky, Sedmistovky apod., ale ulice s menším počtem obyvatel (Čepirožská, Dělnická). „Klasické lokality“ se vyznačují kombinací vysokého podílu nezaměstnaných a

vysokého počtu osob celkově. Obecně tak lze do určité míry dát za pravdu následující úměře: „Velká koncentrace osob na malé ploše znamená velkou koncentraci sociálně vyloučených.“ (Pracovnice Odboru sociálních věcí). Existují ovšem adresy s vyšší koncentrací obyvatel, které nekonztrují sociálně vyloučené, a naopak některé koncentrace sociálně vyloučených nelze vysvětlit pouze větší koncentrací obyvatel celkově. Více nám napoví porovnání dvou teplotních map – hustoty obyvatel v Mostě a rozložení dlouhodobě nezaměstnaných.

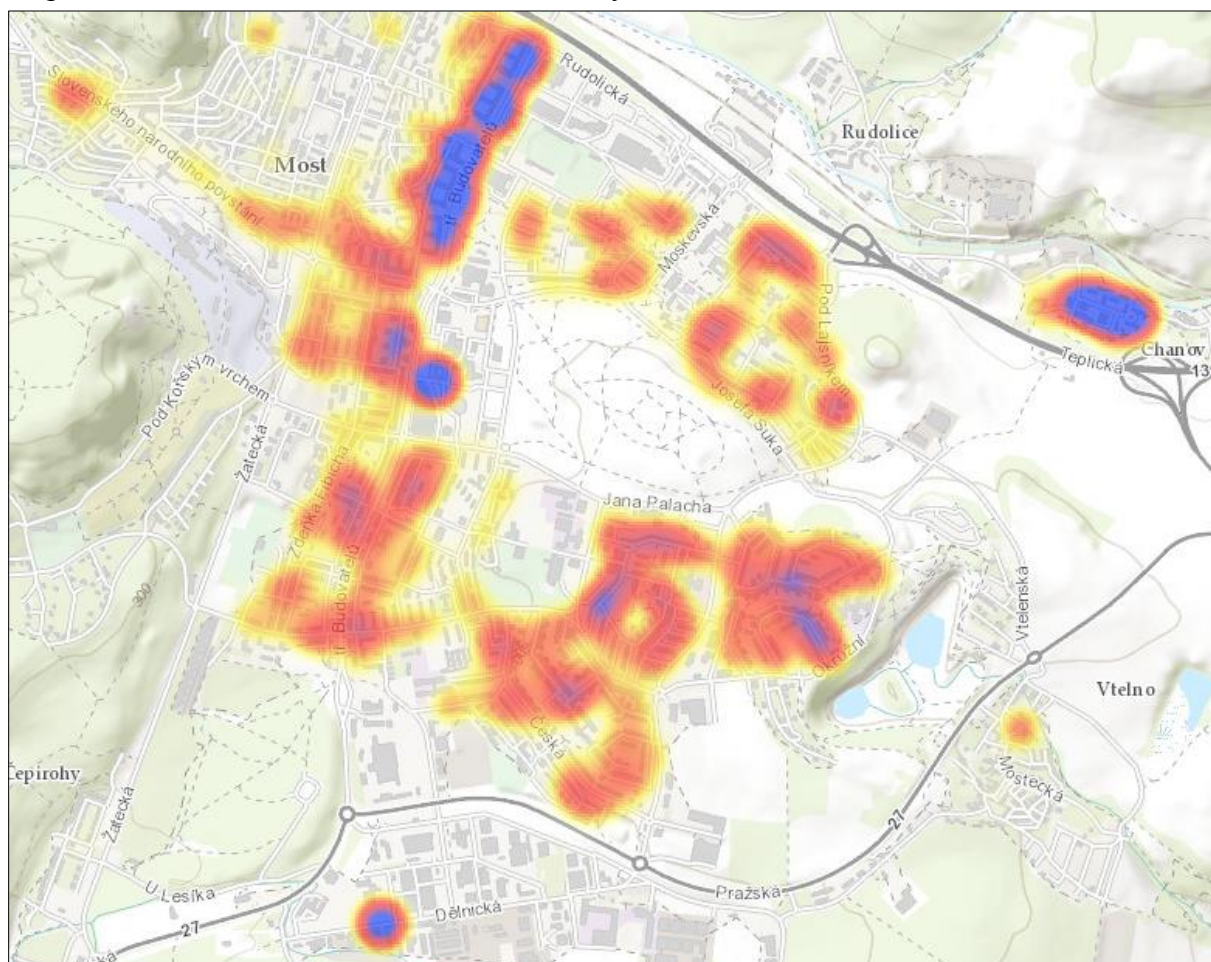
Mapa č. 3: Hustota obyvatel v Mostě⁸

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016.

⁸ Mapa byla vytvořena následujícím způsobem: Z celkového soupisu obyvatel Mostu byly do mapy vyneseny adresy všech obyvatel, jejichž věk představuje liché číslo. Celý soupis adres program nedokázal zpracovat a touto metodou byl počet zredukován přibližně na polovinu, aniž by došlo k výraznějšímu zkreslení. Dále je třeba upozornit, že nejvýraznějším adresním bodem na mapě je adresa Magistrátu, a to z toho důvodu, že celá řada obyvatel je evidována na ohlašovně města. Tato adresa se objevuje i na dalších mapách, jelikož určitá část sociálně vyloučených (především z ubytoven, pobytových služeb, bez domova...) je hlášena právě zde.

Mapa č. 4: Rozložení dlouhodobě nezaměstnaných v Mostě⁹

Zdroj: Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016.

Ze srovnání vidíme, že například Zahradní čtvrť a Výsluní představují lokality s velkou koncentrací obyvatel, ale nesoustředí výrazný počet dlouhodobě nezaměstnaných, naopak Chanov, Stovky a ubytovna ve Velebudicích upoutají na mapě nezaměstnaných, nikoliv na mapě hustoty obyvatel. Není bez zajímavosti, že v případě Sedmistovek není posun výrazný.

Na závěr lze konstatovat, že ačkoliv si některé lokality v Mostě zaslouží větší pozornost, míst s určitým podílem nezaměstnaných (viz graf č. 4) či větších koncentrací nezaměstnaných (viz mapu č. 4) je ve městě celá řada, což do určité míry koresponduje s tvrzením některých aktérů, že Most je celý sociálně vyloučenou lokalitou.

„Tady je to celé špatná adresa.“ (Pracovnice KoP ÚP ČR Most).

„Sociálně vyloučená lokalita je celý Most.“ (Pracovnice Odboru sociálních věcí).

„Tady není vyloučená lokalita, ale vyloučené město.“ (Jednatel realitní kanceláře).

Toto vyjádření je pochopitelně nadnesené, jelikož i ve sledovaných lokalitách s výjimkou Chanova bydlí značné množství lidí, které za sociálně vyloučené označit nelze.

⁹ Mapa zobrazující bydliště dlouhodobě nezaměstnaných byla vygenerována analogicky k mapě zachycující všechny obyvatele v Mostě. Tentokrát bylo možné do mapy vynést všechny adresy na seznamu dlouhodobě nezaměstnaných.

Nicméně je důležité si uvědomit, že do určité míry jsou sociálním vyloučením zasaženy i mnohé domy a ulice, které se do této analýzy nevešly. Velkou část Mostu tak můžeme považovat za území ohrožené sociálním vyloučením – stačí, když pár bytů koupí méně zodpovědní vlastníci, do domu se nastěhuje rodina nebo několik rodin s jiným životním stylem či rytmem, původní rodiny mohou začít hledat jiné bydlení a situace se může začít překlápět (více viz přílohu č. 1: Specifická studie Bydlení, lokality a migrace). Při dalším plánování změn v obci je tudíž dobré mít na paměti, že nestačí věnovat pozornost domům, v nichž jsou problémy již dlouhodobě pociťovány, ale zabývat se také preventivními kroky, které by předcházely zhoršování sociální situace jednotlivců a rodin a také vzniku nových lokalit potýkajících se s důsledky sociálního vyloučení.

Bydlení, lokality a migrace

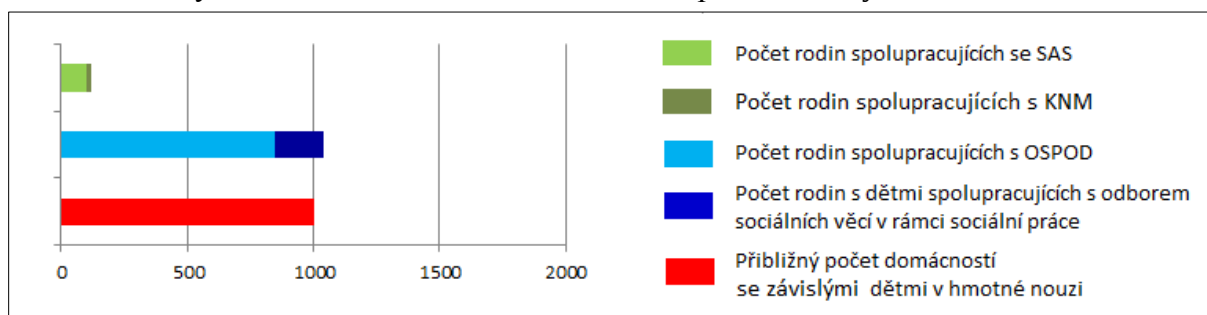
Téma bydlení, popis jednotlivých mosteckých lokalit (lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených, domy vlastněné jedním majitelem a ubytovny) a migrační trendy jsou zachyceny v samostatné specifické studii „Bydlení, lokality a migrace“, která je zařazena jako příloha č. 1 této analýzy.

Sociální služby

Oblast sociálních služeb je podrobně zmapována ve III. komunitním plánu na roky 2015–2018. Rádi bychom v rámci této kapitoly pouze zanalyzovali kapacitu a geografické zaměření sociálních služeb zaměřených na sociálně vyloučené, konkrétně sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS), odborného sociálního poradenství (OSP), terénních programů (TP) a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM). Pobytové služby již byly rozebrány v rámci systému dostupného bydlení v příloze č. 1: Specifická studie Bydlení, lokality a migrace.

Graf č. 5 porovnává počet rodin, které spolupracují s neziskovými organizacemi v rámci SAS (resp. spolupracují s pracovníky z Klubu národnostních menšin), s přibližným počtem domácností se závislými dětmi v hmotné nouzi. Vidíme, že služby pokrývají jen asi 12 % rodin. Naopak Odbor sociálních věcí společně s Oddělením sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) spolupracují s takovým počtem rodin, který odpovídá počtu domácností se závislými dětmi v hmotné nouzi (čímž pochopitelně netvrdíme, že mezi porovnávanými dvěma skupinami je 100% průnik, např. OSPOD samozřejmě spolupracuje i s celou řadou rodin, které v hmotné nouzi nejsou).

Graf č. 5: Pokrytí sociálními službami SAS a sociální prací – rodiny s dětmi¹⁰

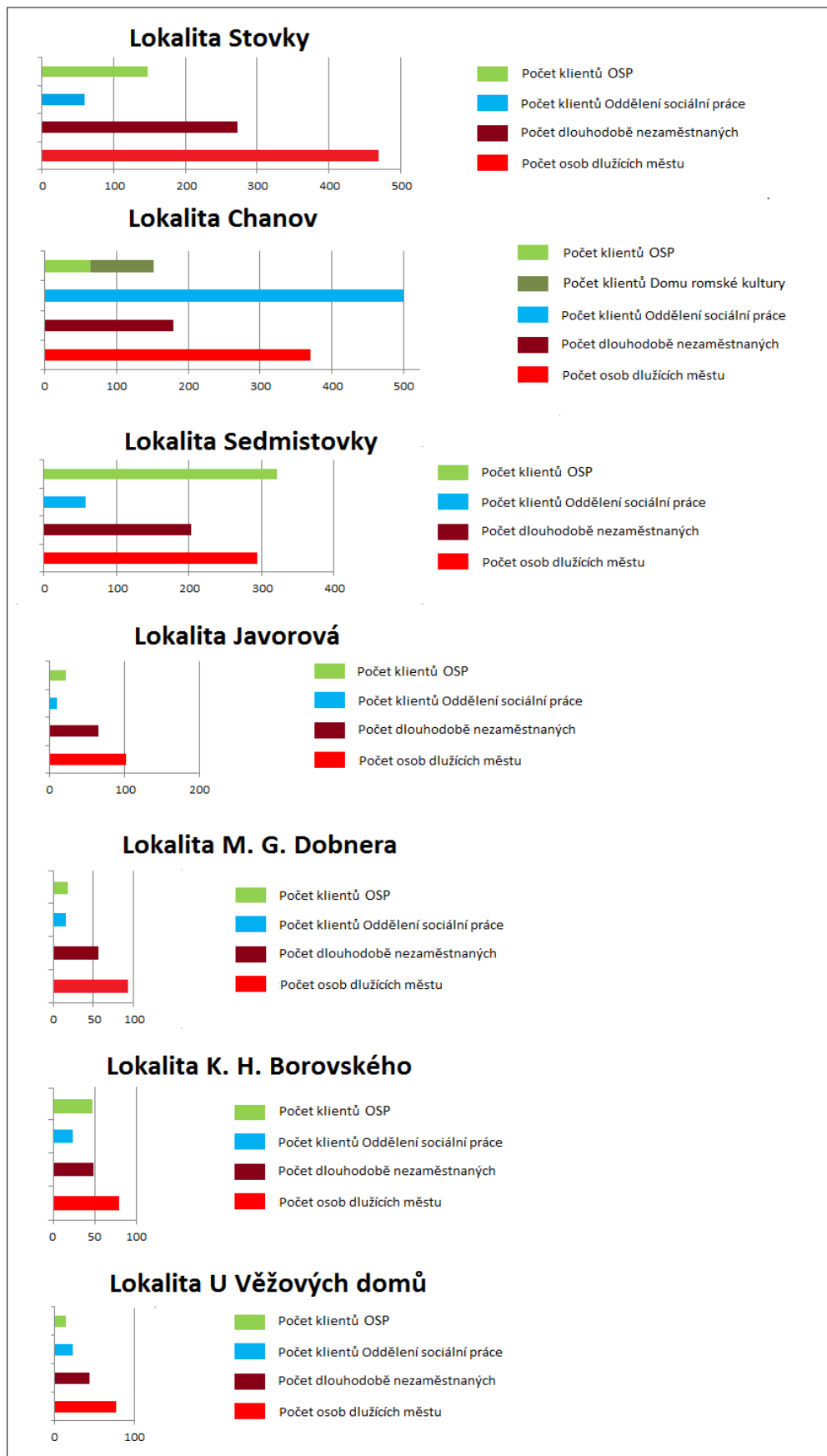
Zdroj: *Neziskové organizace, rok 2015, Odbor sociálních věcí, rok 2015, OSPOD, rok 2015, KoP ÚP ČR Most, 2016, Most, SLBD 2011.*

Ačkoliv se pracovníkům neziskových organizací může zdát, že poptávka po službě nepřevyšuje nabídku (tento názor zazníval v rozhovorech i na pracovních skupinách), v obci je evidentně značný počet rodin, kterým by služba mohla pomoci. To vyplývá i z našeho terénního šetření, v jehož kterého jsme naráželi na rodiny, kterým by takto zaměřená služba zjevně prospěla, ale z nějakého důvodu ji nevyužívaly. Mohlo jít o neznalost služby nebo dojem, že služba je určená jiným (např. pouze romským) rodinám. Dalším faktorem je samozřejmě nedůvěra a strach vpustit si do domácnosti někoho zvnějšku. V neposlední řadě zmiňovali oslovení obavu ze stigmatizace uživatelů služby (či služeb obecně). Tyto bariéry jsou ovšem do značné míry překonatelné, jak jsme se sami přesvědčili v rámci výzkumů v jiných lokalitách, kde bylo pokrytí službou SAS téměř stoprocentní.

¹⁰ Počet klientů služby je udáván za rok 2015 (platí i pro grafy č. 6 a 7). Počet domácností s nezletilými dětmi v hmotné nouzi je orientační, dospěli jsme k němu prostřednictvím rozdělení přibližného počtu domácností v hmotné nouzi podle poměru domácností s dětmi a bez dětí v celé obci (SLBD 2011). První dva sloupce mohou být nadhodnocené z důvodu překryvu klientů OSPOD a Oddělení sociální práce, respektive jednotlivých poskytovatelů SAS.

Dále jsme sledovali službu OSP v poměru k dlouhodobě nezaměstnaným a osobám dlužícím městu. Tady jsme se zaměřili i na konkrétní sledované lokality, neboť pokrytí je v jednotlivých případech značně odlišné. Výsledky zachycuje graf č. 6.

Graf č. 6: Pokrytí sociálními službami OSP a sociální prací – dospělí jednotlivci

Zdroj: Neziskové organizace, rok 2015, Odbor sociálních věcí, rok 2015, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, březen 2016

Pokrytí službou OSP se jeví jako dostatečné v lokalitě Sedmístovky, v lokalitě Chanov byla služba částečně zastoupena činností Domu romské kultury, přesto je zde potenciál zisku dalších klientů. Druhá část tvrzení platí také pro Stovky. Z ostatních lokalit jako lépe pokrytá vychází lokalita K. H. Borovského, v případě lokalit Javorová, M. G. Dobnera a U Věžových domů jsou ještě rezervy. Ačkoliv z terénního šetření vyplynulo, že obeznámenost se službou je ve sledovaných lokalitách poměrně vysoká, naráželi jsme také na značnou skepsi ohledně účinnosti služby, která vycházela z vlastní zkušenosti nebo vyprávění známého.

„Párkrát jsem v té poradně byl, ale k ničemu to nebylo. Každý vám říká něco jiného, tak se na to nakonec vykašlete a neřešíte to.“ (Obyvatel Stovek).

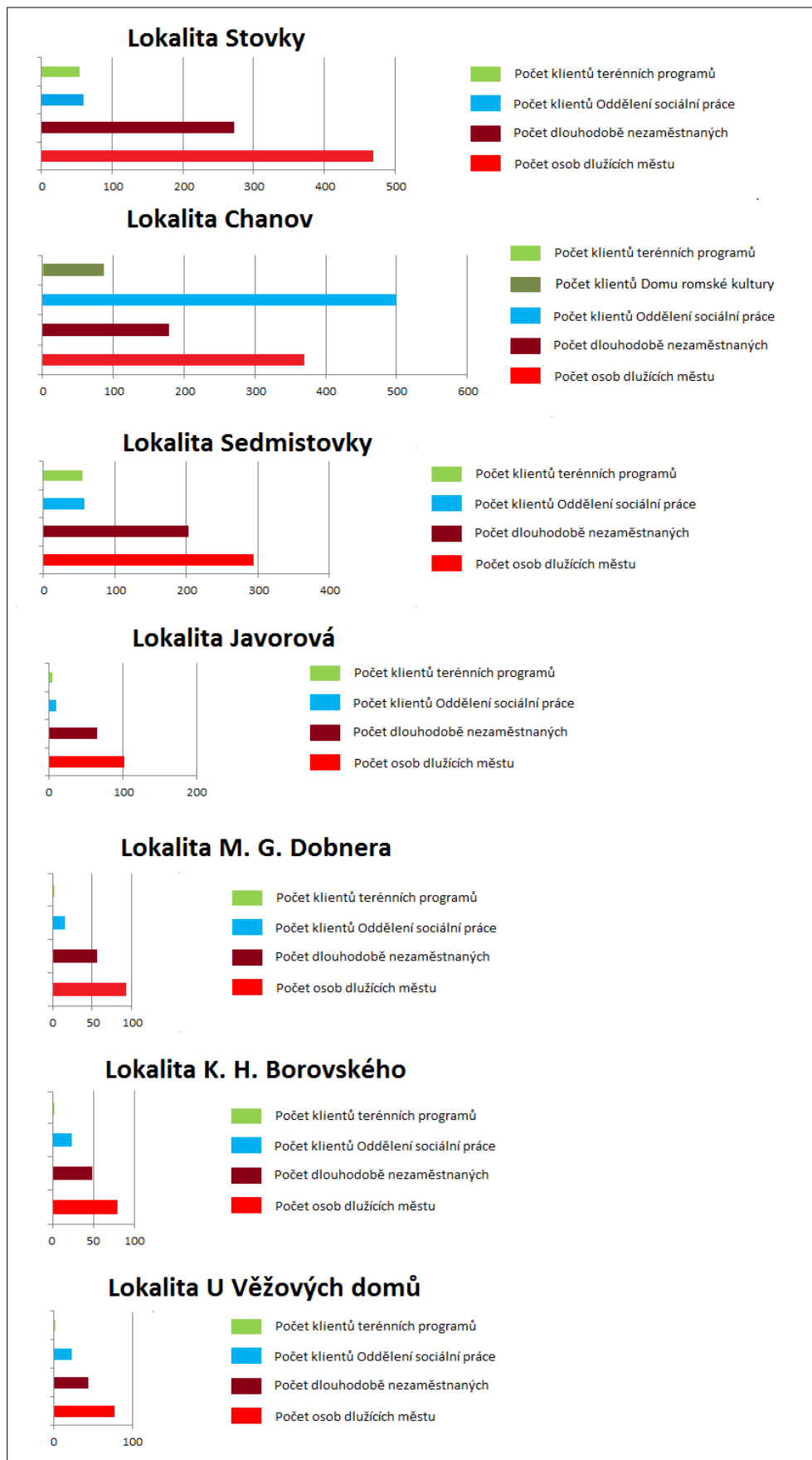
„Exekuce nemám, jen dluhy po známých... Poradnu jsme zkoušeli, ale bylo to k ničemu.“ (Obyvatelka K. H. Borovského).

„Byli jsme v té poradně. Chtěli jsme osobní bankrot, ale vyšlo nám, že bychom museli splácet 11 000 měsíčně. Na to nemáme, tak jsme do toho nešli.“ (Obyvatelka Stovek).

K činnosti poraden v oblasti protidluhového poradenství se ještě vrátíme v samostatné kapitole Dluhy. Sociální práci Odboru sociálních věcí je vzhledem ke správě bytů velmi dobře pokryt Chanov, v ostatních lokalitách se tak intenzivně nepracuje.

Nyní se zaměříme na dostatečnost, resp. nedostatečnost terénních programů ve sledovaných lokalitách. Z grafu č. 7 je zjevné, že počet klientů terénních programů v žádné ze sledovaných lokalit neodpovídá potřebnosti. „*Sem nikdo nechodí*“, byla také nejčastější odpověď našich respondentů na otázku směřovanou k terénním programům neziskových organizací. Terénní programy jsou přitom jakousi vstupní branou sociálních pracovníků do rodin, křížovatkou na cestě ke specializovanějším službám. Bez dostatečných kapacit v terénu nelze dost dobře nabírat nové klienty, zachycovat nově příchozí obyvatele a především působit preventivně.

Graf č. 7: Pokrytí sociálními službami TP a sociální prací – dospělí jednotlivci

Zdroj: Neziskové organizace, rok 2015, Odbor sociálních věcí, rok 2015, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, březen 2016

Pro doplnění přikládáme ještě tabulku pokrytí sociálními službami na 4 mosteckých ubytovnách. Jak víme, rodin s dětmi je zde minimum, pokrytí zde není dostatečné ani v případě OSP a TP. Práci do značné míry zastává Oddělení sociální práce Odboru sociálních věcí.

Tabulka č. 2: Pokrytí sociálními službami na ubytovnách

	Přibližný počet osob na ubytovně	Klientů TP	Klientů OSP	Klientů SAS (rodin)	Klientů OSPOD (rodin)	Klientů Oddělení soc. práce
Ubytovna UNO	55	0	0	0	0	40
Ubytovna Domino	165	12	2	1	0	108
Ubytovna Dělnická	130	2	0	0	1	81
Ubytovna Nádraží	50	0	12	0	1	20

Zdroj: Neziskové organizace, rok 2015, Odbor sociálních věcí, rok 2015, OSPOD, rok 2015.

Počty klientů NZDM a dalších klubů předkládáme formou tabulky, aby bylo vidět, kolik dětí odkud chodí do kterých zařízení.

Tabulka č. 3: Počty klientů v klubech pro děti a mládež

	NZDM Sovička (Och Most)	NZDM Zimák	Dům romské kultury	Klub národnostních menšin	Celkem
Cílová skupina	6–15 let	15–26 let	0–15 let	6–15 let	0–26 let
Chanov (bez UNA)			124		124
Stovky (včetně Devadesátek)	14	42		150	206
Sedmistovky	6	10			16
K. H. Borovského	2				2
ulice Javorová					0
U Věžových domů	3	5			8
M. G. Dobnera	11	1			12
Z ostatních lokalit	65	18	0	5	88
Celkový počet klientů	101	76	124	155	456

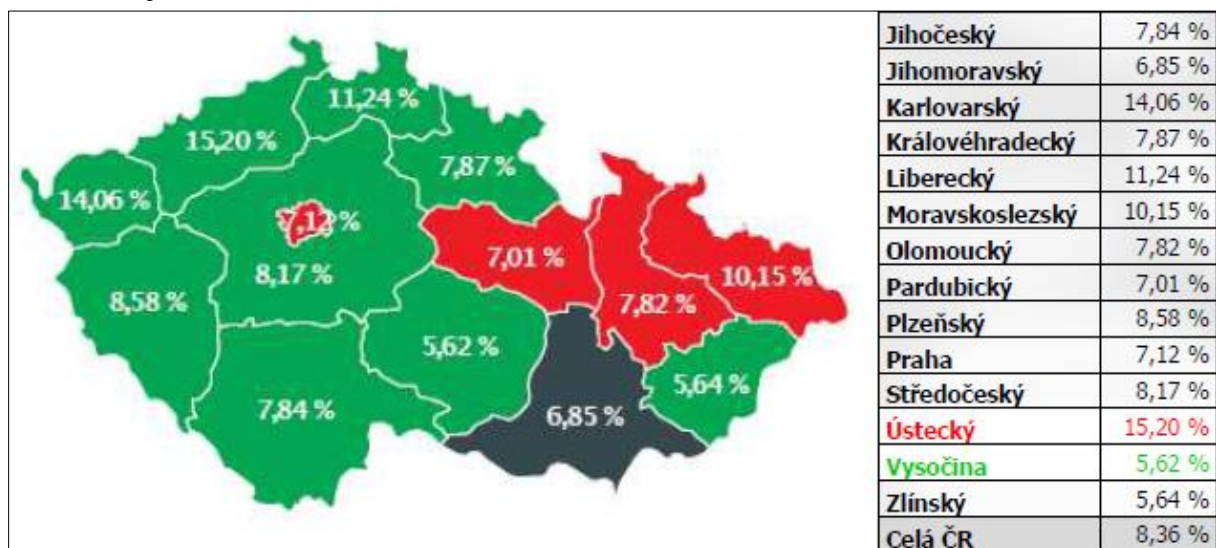
Zdroj: Neziskové organizace, rok 2015.

V Mostě žije celkem téměř 20 000 dětí a mladých lidí ve věku 15–26 let, ve sledovaných lokalitách jich pak žije přes 4 000 (ne všechny a všichni jsou pochopitelně ze sociálně vyloučených rodin). Celkový počet 456 dětí docházejících do různých klubů je nepochybně velkým úspěchem, přesto je na místě uvažovat o rozšíření kapacit, obzvlášť pokud je trendem otevírat podobná zařízení širší cílové skupině, aby nedocházelo k segregaci v rámci trávení volného času. Např. z ulice K. H. Borovského do klubů dochází minimum dětí a mladých lidí, přestože volný čas této skupiny byl v rozhovorech hojně tematizován (i v souvislosti s blízkým dětským domovem). Opět je tedy ke zvážení, zda by se k těmto účelům nedaly využít nebytové prostory v jednotlivých domech. V úvahu přichází také zavedení podobných služeb v terénní formě.

Dluhy

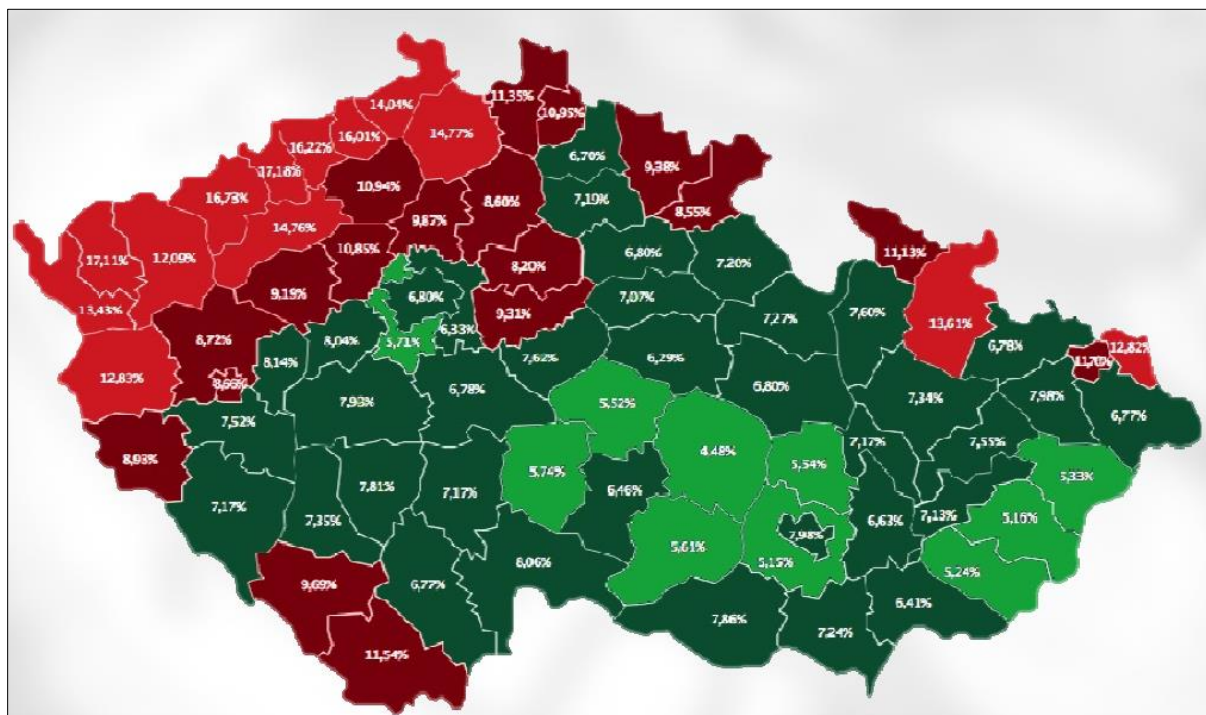
Podle dostupných statistik je situace v oblasti zadluženosti nejkritičtější právě v Ústeckém kraji (viz mapu č. 5) a Mosteckém okrese (viz mapu č. 6). Druhé místo za okresem Ústí nad Labem patří v rámci Ústeckého kraje okresu Mostu i co se týče počtu nově zahájených exekucí v roce 2015 (viz tabulku č. 4).

Mapa č. 5: Podíl počtu osob se závazkem po splatnosti na celkovém počtu obyvatel starších 18 let v krajích

Zdroj: Registr SOLUS, prosinec 2013.

Mapa č. 6: Podíl počtu osob se závazkem po splatnosti na celkovém počtu obyvatel starších 18 let v okresech

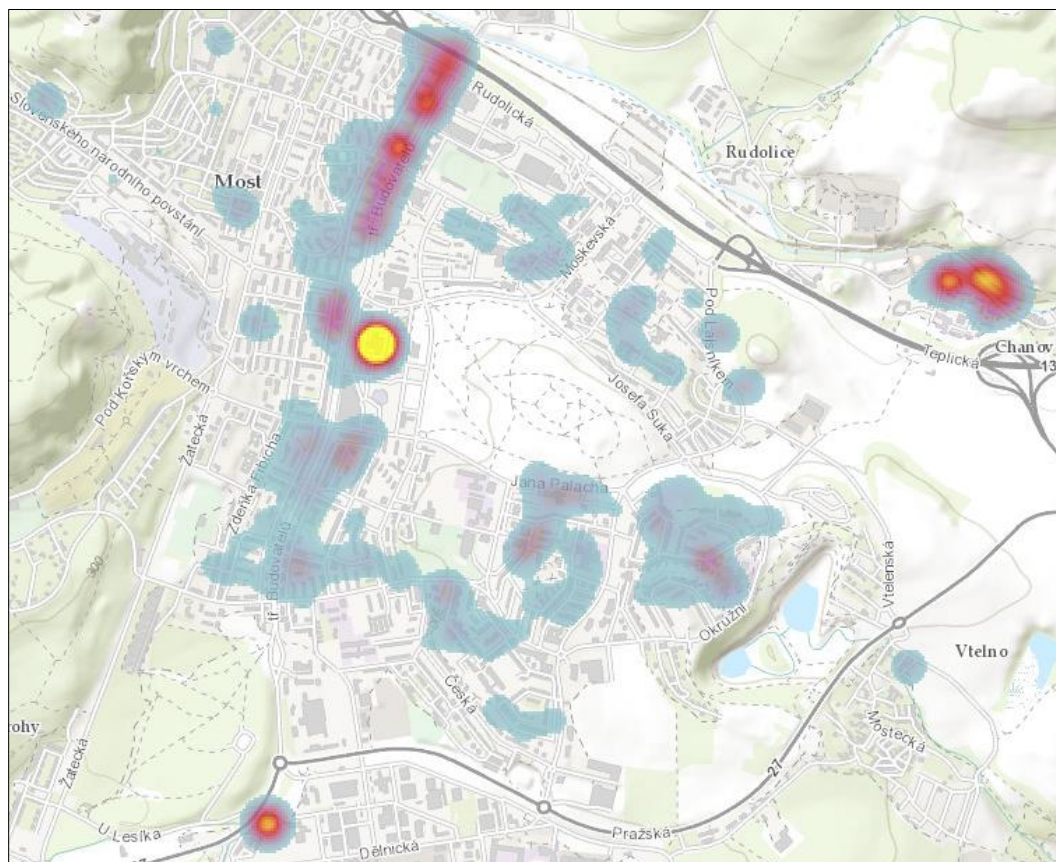

Zdroj: Registr SOLUS, prosinec 2013.

a	Rejstřík EXE - nařízení exekuce													
	obživlo	nápad	vyřizeno	index 1	nevyrizeno								nepravomocně vyrizené	pravomocně neskončeno*
					do 3 měsíců	%	přes 3 měsíce do 6 měsíců	%	přes 6 měsíců do 1 roku	%	přes 1 rok	%		
	1	2	3	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Česká Lípa	57	10298	10283	31.70	261	95.98	7	2.57	4	1.47	0	0	858	1130
Děčín	463	13267	13887	29.76	217	65.96	19	5.78	34	10.33	59	17.93	1447	1776
Chomutov	193	16710	17542	119.78	1502	90.05	40	2.40	47	2.82	79	4.74	982	2630
Jablonec nad Nisou	54	7621	7666	44.40	277	98.23	1	0.35	0	0	4	1.42	438	720
Liberec	5	15440	15980	24.40	310	98.73	0	0	0	0	4	1.27	983	1297
Litoměřice	395	9913	10486	3.87	24	75	3	9.38	2	6.25	3	9.38	367	399
Louny	775	8807	9587	65.27	485	97.08	6	1.25	3	0.63	5	1.04	623	1102
Most	145	16975	17216	41.78	572	96.79	8	1.35	3	0.51	8	1.35	842	1433
Teplíce	417	14894	15443	28.36	317	90.06	12	3.41	6	1.70	17	4.83	512	864
Ústí nad Labem	34	24712	26113	30.93	607	95.29	10	1.57	4	0.83	16	2.51	1695	2332
Celkem	2538	138635	144183	42.90	4552	91.85	106	2.14	103	2.08	195	3.93	8727	13683

Dluhy vůči městu

Mapa č. 7: Koncentrace rozložení dluhů vůči městu¹¹

¹¹ Zachyceny jsou dluhy vůči městu k 31. 12. 2015, 90 % je z posledních 6 let (starší dluhy obvykle v evidenci už nejsou). Nejedná se o dluhy na nájemném (zde by v současnosti figuroval již pouze Chanov, případně adresy lidí v Chanově dříve bydlících), v drtivé většině jde o pokuty a místní poplatky.

Vidíme, že mapa do značné míry kopíruje jiné mapy zachycující jevy, které souvisejí se sociálním vyloučením. Větší počet dluhů mají obyvatelé Chanova, Stovek, ubytovny Dělnická a lidé hlášení na Magistrátu.

Celkově bylo na seznamu dluhů vůči městu (povaha soupisu viz pozn. 11 a 12) téměř 4 000 osob¹², což představuje přibližně 5 % z celkového počtu obyvatel Mostu. Přibližně 40 % z těchto osob má adresu v některé ze sledovaných lokalit. Z toho je patrné, že se problém zadluženosti zdaleka netýká pouze obyvatel lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených, ubytoven, mikrolokalit a Chanova. Dalším významným zjištěním je, že 148 z osob dlužících městu je mladších 15 let – tito lidé jsou tak zatíženi dluhem již v momentě, kdy si jdou vyzvednout občanský průkaz.

K 31. 12. 2015 činil dluh vůči městu přes 142 milionů Kč, a to i přesto, že byl v Mostě zrušen poplatek za svoz odpadů¹³ (tento počín lze z pohledu nezadlužování obyvatel ocenit).

Co se týče přístupu města k vymáhání dluhů, lze konstatovat, že město má velmi dobrý přehled o pohledávkách a způsobech jejich uhrazení. Z důvodové zprávy a z rozhovoru s vedoucí Oddělení správy daní, poplatků a pohledávek Odboru finančního mosteckého Magistrátu je zjevné, že dluhům Odbor věnuje náležitou péči, vymáhací proces má dobře nastaven a dluhy řeší racionálně.

Odbor také efektivně využívá vlastní zdroje pro vymáhání nedoplateků. Z hlediska zkoumaného tématu lze pozitivně hodnotit, že dluhy předává soudním exekutorům až ve chvíli (pokud vůbec), kdy pracovníci Odboru vyčerpají vlastní dostupné prostředky. V roce 2015 byl podíl nedoplateků vymáhaných soudními exekutory jen 14%. To samozřejmě snižuje náklady na exekuční vymáhání.

Negativním a rizikovým jevem je snižování stavu zaměstnanců zodpovědných za vymáhací proces. Tento trend jednak snižuje efektivitu vymáhání, způsobuje menší snahu o nalezení alternativních způsobů úhrady dluhu, může vést k vyššímu využití soudních exekutorů, zvýšení míry zadlužení obyvatel Mostu a růstu počtu nedobytných pohledávek.

Dluhy z pohledu obyvatel

Další metodou, kterou jsme mohli pro zachycení problematiky zadlužení využít, bylo zpracování informací z terénního šetření. V rozhovorech s obyvateli sledovaných lokalit jsme se zaměřovali na důvody zadlužení. Často se jedná o zbytečné dluhy způsobené nerozvážností, nepozorností nebo důvěřivostí.

„Dluhy mám ještě z dětství za autobusy, blbli jsme, jezdili sem a tam bez lístku.“ (Obyvatelka Stovek).

„Mám dluhy za paušály a takové blbosti.“ (Obyvatel Stovek).

„Manžel se zadlužil, protože chtěl pomoci kamarádovi, nebyla to jeho vina.“ (Obyvatelka Stovek).

„Měla jsem smlouvu na pojištění, kterou jsem pak nezrušila, ona ale běžela dál a já nic neplatila, navíc je tam penále.“ (Obyvatelka Stovek).

¹² Soupis byl předán v anonymizované podobě. K číslu jsme dospěli odebráním duplicitních adres a ročníků narození, ve skutečnosti mohlo být na seznamu osob o něco více (pokud na stejné adrese bydlí více dlužících se stejným ročníkem narození).

¹³ Dluhy za komunální odpad jsou často velkou položkou v jiných obcích, kde tento poplatek zrušen není.

Vícekrát se v rozhovorech objevila souvislost mezi dluhy a gamblerstvím, u řady dalších respondentů byly příčinou zadluženosti půjčky, zejména u nebankovních společností. Někteří respondenti hovořili o vztahu zadluženosti s novou životní situací, zejména s narozením dětí, ztrátou zaměstnání, ale také např. odchodem do Anglie, respektive s návratem z Anglie. „*Jak se sestra vrátila z Anglie, začaly na ně padat staré dluhy, které mezitím neřešili, a ještě narostly.*“ (Obyvatelka Stovek).

Nejzávažnější důsledky mají dluhy za bydlení, které mohou vyústit až ve ztrátu majetku, podílu nebo bydlení.

„*Oni si vzali půjčku na koupení toho bytu, pak ale neměli na splácení a ještě placení za byt, už je to 8 let, dluží 600 000. Už tu nebydlí.*“ (Obyvatelka Stovek).

„*Byt mám ve vlastnictví, ale mám tam dluhy, splácím to, zatím to nikdo neřeší.*“ (Obyvatelka Stovek).

„*Byla jsem družstevník, ale po narození druhého dítěte se mi najednou hrozně snížily příjmy, namísto platu 12 000 a pěkné mateřské mi to spadlo na 3 800, měla jsem totiž smlouvu na dobu určitou. Neměla jsem pak na nájem, Začala jsem Krušnohoru dlužit, šla jsem tam a chtěla to začít splácet, to mi ale nedovolili. Dokonce mi vyhrožovali, že půjdu na blok 14. Byt pak koupil nový majitel a zaplatil můj dluh. Nechal mě v bytě bydlet, byl to známý z práce, měla jsem štěstí.*“ (Obyvatelka Stovek).¹⁴

„*Ten nájem je strašně vysoký, nezvládám to platit. Majitel mi vyhrožuje odpojením elektřiny.*“ (Obyvatelka Stovek).

„*Vedle mě bydleli teď chvíli Romové, nebyl s nimi problém, ale prý nezaplatili nájem, tak je vyhodili. Paní mi říkala, že jí přišla pozdě dávka.*“ (Obyvatelka Stovek).

Strategie, kterými lidé svou zadluženost řeší, jsou různorodé, od neznalosti a nezájmu, přes brání půjček, exekuce na mzdu nebo dávku, až po aktivní snahu o řešení formou splátek nebo oddlužení.

„*Nějaké dluhy mám, nesleduju to, nevím, jestli narůstají.*“ (Obyvatel Stovek).

„*Byla nějaká dluhová amnestie, tak doufám, že mi to odpustili, ale nezjišťovala jsem to.*“ (Obyvatelka Stovek).

„*Část důchodu se mi strhává na úhradu dluhu.*“ (Obyvatel K. H. Borovského).

„*Půjčujeme si od známých, vytloukáme klín klínem.*“ (Obyvatel K. H. Borovského).

„*Dluh splácím po menších částkách, jak se dá.*“ (Obyvatelka Stovek).

„*Bydlela jsem dřív v Chanově, odešla jsem s dluhem 76 000 za vodu. Pořád tam totiž protékala. Chtěla jsem to hned splácet, ale chtěli to najednou, a to jsem neměla. Pak už to splácet šlo, ale musela jsem to pak splácet i s penále. Platila jsem 5,5 tisíce měsíčně. Když jsem splatila 200 000, zjistila to paní na sociálce a řekla, že to stačí, a stopla to. Stejně ale ještě splácím 50 000 soudní výlohy...*“ (Obyvatelka Stovek).

¹⁴ Pracovníci SBD Krušnohor v rámci připomínkového řízení ke Vstupní analýze k citátu obyvatelky poznamenali, že SBD doporučuje dlužníkům co nejrychleji požádat o splátkový kalendář. V zájmu družstva je totiž co nejmenší dluhová zátěž na straně družstevníků i nájemců.

„Byli jsme v té poradně. Chtěli jsme osobní bankrot, ale vyšlo nám, že bychom museli splácet 11 000 měsíčně. Na to nemáme, tak jsme do toho nešli.“ (Obyvatelka Stovek).

V souvislosti s některými vlastníky a správci hovořili konkrétně obyvatelé lokality Stovky o podvodném jednání, které může mít za následek vznik neexistujícího dluhu a ztrátu bydlení. Oba případy potvrdili i pracovníci KoP ÚP ČR Most.

„Napsal nám, že prý dlužíme 37 000 za vodu. Je to nesmysl. Přinesl to napsané na nějakém zmuchlaném papírku, který mohl na počítači sám vypsát. Tvrdil, že jsme zaplatili míň, než jsme zaplatili. Můžeme to ale doložit výpisy.“ (Obyvatel Stovek).

„Ta paní z realitky sama zvyšuje lidem nájem, aniž by to věděl majitel. Jeden majitel chtěl třeba 9 000 a ona si řekla 13 000. Mám to od toho majitele potvrzené. Taký nedává potvrzení a pak tvrdí, že nezaplatili.“ (Obyvatel Stovek).

Dluhy z pohledu předsednictev SVJ

Další kategorií závažných dluhů je pak neplacení společenství vlastníků (za teplo, vodu, do fondu oprav apod.). Výše bylo zmíněno neplacení bydlícího vlastníka, z rozhovorů s předsedy, místopředsedy a členy předsednictev SVJ a domovních výborů ale vyplývá, že často neplatí také nebydlící vlastníci, kteří mají byty na pronájem. Vymáhání dluhů je přitom obtížné, majitele mnohdy nelze dopátrat či zastihnout, používají různé triky, kterými se vyhýbají placení. Současná legislativa navíc nedává SVJ mnoho nástrojů pro řešení, soudní spory se táhnou celé roky. Předsednictva a domovní výbory nevědí, jak postupovat a na koho se obrátit. Celkově dosahují pohledávky některých SVJ až téměř milionu korun. Tyto dluhy ochromují hospodaření celého společenství – například je třeba déle šetřit na zásadní opravy, je mnohem těžší získat úvěr atd. Na dlužníky pak doplácí ostatní obyvatelé domu a rozčilení se v nepřítomnosti majitele přenáší na nájemníky, kteří za neplnění povinností vlastníka nemohou (ani případné neplacení nájmu neopravňuje vlastníka k neplacení společenství, navíc jsme slyšeli o řadě případů, kdy nájemník své povinnosti plnil, ale vlastník nikoliv).

Dluhové poradenství

Dluhy obyvatelům Mostu pomáhají řešit pracovníci sociálních služeb, a to obvykle v rámci odborného sociálního poradenství, případně terénních programů. Dluhy řeší také pracovníci Odboru sociálních věcí Magistrátu. O pokrytí sociálními službami jsme psali v kapitole Sociální služby. Počty klientů samy o sobě ovšem nevypovídají o efektivitě těchto služeb, dluhová problematika navíc významně přesahuje rámec sledovaných lokalit, na které byla v kapitole Sociální služby upřena pozornost.

Odborníci ASZ na oblast zadluženosti proto provedli krátké šetření mezi mosteckými poradnami. Výsledkem šetření a srovnání s dalšími dostupnými daty a informacemi je zjištění, že přes veškerou snahu lokálně působících neziskových organizací je kvalitní a hlavně vhodná podpůrná podoba řešení dluhové situace občanů ze sociálně vyloučené lokality, potažmo celé řady dalších občanů města Mostu, kapacitně zcela nedostatečná a spíše podporuje vznik dalších rizik a patologických jevů. Nedostatečná se zdá být hlavně prevence a včasný záchyt osob v počátečních fázích předluženosti, kdy je možné ještě situaci efektivně

řešit. Tento stav má za následek prohlubování dluhové pasti s následnou minimální šancí na vhodné vyřešení celé situace se všemi následnými negativními společenskými dopady.

S tím souvisí také výše popsany fakt, že ve městě neexistuje dostatečná kapacita terénní sociální práce, která má být jedním ze základních stavebních kamenů prevence a řešení předluženosti. Klíčové je pak její propojení s ambulantní formou dluhové poradny.

Poslední aktuální celorepublikové informace hovoří až o 10 % občanů, kteří se nacházejí v exekuci. Více než 120 000 osob má 10 a více exekucí, více než 500 000 osob má 3 a více exekucí. Tato hranice je považována za ukazatel míry předlužení. Pokud má člověk 3 a více exekucí, je považován za předluženého a stabilizace jeho situace je na hraně, nebo spíše za ní. Zejména proto, že v současné době není jiný nástroj na řešení této situace než institut oddlužení a s ním aktuálně spojená novela insolvenčního zákona.

Vztáhneme-li výše uvedená čísla na situaci v Mostě a předpokládáme-li, že situace v Mostě není výrazně horší (data o počtech exekucí na úrovni obcí v současné době nejsou bohužel dostupná), než je republikový průměr co do počtu exekucí, pak je zde přes 7 000 osob v exekuci. Pro tyto osoby je pak dostupné odborné dluhové poradenství pouze v podobě 6 přepočtených úvazků, což činí více než 1 000 osob v exekuci na 1 dluhového poradce. S přihlédnutím k tomu, že situace v regionu je dle dostupných dat (viz mapy č. 5 a 6 a tabulku č. 4) ve skutečnosti výrazně horší, než činí republikový průměr, je poddimenzovanost služeb dluhového poradenství ještě markantnější.

Dluhový poradci poskytli v roce 2015 v rámci ambulantní podpory své služby necelým 1 300 klientů. Z velké většiny se však jednalo pouze o jednorázový kontakt v rámci služby, nikoliv o dlouhodobou podporu při řešení tíživé finanční situace. Dlouhodobou podporu, která vede ke stabilizaci či vyřešení situace, tak dostává jen velmi málo klientů z celkového počtu.

Co se týče procesu oddlužení, který je jako jediný aktuálním řešením předlužených domácností a jednotlivců a velmi důležitou součástí prevence sociálního propadu, tak v roce 2015 bylo výše uvedenými organizacemi zpracováno a podáno méně než 50 insolvenčních návrhů, což je jen zhruba 1 % z celkového odhadovaného počtu osob s vícečetnými exekucemi. To je způsobeno jednak nedostatečnou personální kapacitou dluhových poraden, zdlohouvým procesem přípravy insolvenčního návrhu, kdy je klientovi nutné věnovat dostatek času, a v neposlední řadě skuteností, že mnoho osob aktuální podmínky oddlužení zkrátka nesplňuje. Je zřejmé, že většina zadlužených osob tak vyhledává komerční oddlužovací společnosti, které představují pro dlužníka potenciálně velké riziko. Soukromí poskytovatelé se velice často dopouštějí neetického jednání, časté mystifikace dlužníků ohledně podmínek a povinností v procesu oddlužení a v nejhorším případě pouze „simulací“ zákonného oddlužení. Za své služby si navíc účtují vysoké poplatky v řádech tisíců i desetitisíců korun. Situaci těchto osob tak často dále zhoršují a jejich dluhovou past ještě prohlubují.

Nízká právní a metodická podpora v oblasti dluhů je další stránkou, která byla akcentována dluhovými poradnami (s výjimkou Diakonie). I s tímto bodem je tedy třeba počítat při přípravě návrhů a projektů na řešení předluženosti občanů.

Z šetření odborníků ASZ na oblast zadluženosti vzešlo doporučení výrazného posílení kapacit subjektů poskytujících terénní programy nebo dluhové poradenství a rozvoje jejich know-how. Současný systém se vyznačuje nízkou důvěrou zadlužených v možnost nalezení řešení a jejich malou aktivitou v tomto směru. Výrazné posílení kapacit subjektů v oblasti poskytování terénních programů a dluhového poradenství by mohlo motivovat větší část lidí, kteří svou situaci neřeší nebo mají negativní zkušenost z minulosti.

Nezaměstnanost

Vrátíme se nyní krátce k tématu nezaměstnanosti. Ze statistik je třeba po obeznámení s lokalitami hodnými zřetele (lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených, ubytovnami, mikrolokalitami a Chanovem) ještě uvést, že na sledovaných adresách má bydliště přibližně 40 % dlouhodobě nezaměstnaných. Opět lze tedy konstatovat, že plánovaná opatření by neměla cílit pouze na tyto lokality.

Z rozhovorů s obyvateli Mostu, kteří nemají práci, vyplynulo několik poznatků ohledně bariér pro nalezení práce. Kromě často zmiňované nedostatečné nabídky stálé práce (*„sehnat se dají jen krátkodobé brigády“*) a diskriminace na trhu práce vůči Romům (*„po telefonu vám řeknou, že vás berou, a když vás pak vidí, už mají to místo obsazené“*) šlo často o malou atraktivitu práce, která se lidem s nízkým vzděláním nabízí, a to nejen v souvislosti s finančním ohodnocením, ale především kvůli náplni práce.

„Na pracáku mě poslali na Technické služby, ale tam platí 9000 měsíčně. Vím, že to zní blbě, ale to se mi nevyplatí. Výhodnější je pro mě brigáda... Jsem zvyklá pracovat, o to nejde...“ (Obyvatelka ubytovny).

„Nabízeli mi nějakou práci v továrně, já chci ale dělat s lidmi.“ (Obyvatel Stovek).

„Do práce bych šla, ale určitě ne pod Technickými službami, to jsou hrozné galeje, musíte být venku, nemůžete si dojít na záchod...“ (Obyvatelka Stovek).

„V Amazonu prý dělají třeba i měsíc noční v kuse.“ (Obyvatel Stovek).

Práce pro nízko kvalifikované zaměstnance je navíc často obtížně slučitelná s jejich rodinnou situací, která bývá nezřídka doprovázena zdravotními problémy někoho blízkého.

„Po dětech jsem se snažila vrátit do práce, šla jsem na pokladnu, ale vydržela jsem jen měsíc, ty směny jsem s dětmi nezvládala, potřebovala bych jen ranní směny.“ (Obyvatelka Stovek).

„Starám se o manžela v invalidním důchodu, mám v péči 3 vnoučata, je mi přes 50, nedovedu si představit, že bych někde sehnala práci, která by se s tím dala skloubit.“ (Obyvatelka K. H. Borovského).

„Ještě donedávna jsem normálně pracoval, ale po mozkové příhodě manželky jsem toho musel nechat. Navíc máme postiženou dceru, musím se teď starat o obě.“ (Obyvatel K. H. Borovského).

Několikrát jsme se setkali také s obavou, že přijetím oficiálního zaměstnání by se dotázaný vystavil nějakému riziku. Sociální dávky představují pro nezaměstnané určitou jistotu, která je chrání mimo jiné před ztrátou bydlení. *„Často vás vezmou do práce jenom na 3 měsíce, pak vás vyhodí a vy jste najednou úplně bez příjmů. To můžete i přijít o střechu nad hlavou.“* (Obyvatel Stovek).

Obavy plynou jednak ze složitých postupů, které vyplácení dávek provázejí (někdy k výpadkům dávek v důsledku změněné situace skutečně dochází), jednak z nepodložených fám, které mezi lidmi v souvislosti s dávkami kolují.¹⁵

Další obava bývá spojena se zadlužeností – lidé se obávají, že by si v zaměstnání kvůli exekucím pohoršili. „*Já bych do normální práce ani nemohl, stejně by mi to všechno sebrali exekutoři.*“ (Obyvatel Stovek).

Ačkoliv situace, kdy si domácnost v době splácení dluhů po přijetí zaměstnání pohorší, nastat může, není rozhodně zákonitá a díky nezabavitelnému minimu není zdaleka tak fatální, jak se mnozí domnívají. I v tomto případě lidé spoléhají spíše na neověřené informace a zveličená vyprávění.

Instituce v Mostě vstupují do oblasti zaměstnanosti prostřednictvím aktivní politiky zaměstnanosti a také odpovědným zadáváním veřejných zakázek města. Podrobnější zpracování této oblasti však přesahovalo rámec předkládané zprávy. Oblast doporučujeme zpracovat v samostatné studii, která by zároveň mapovala významné zaměstnavatele v regionu, zkoumala příčiny nedostatečné prostupnosti systému a identifikovala bariéry pro přijímání osob ze sledované cílové skupiny na straně zaměstnavatelů.

¹⁵ Pracovníci KoP ÚP ČR v Mostě v rámci připomínkování Vstupní analýzy upozornili, že již došlo k legislativní úpravě, která obávanou problematiku vyřešila. V současné době je možné požádat o dávky hmotné nouze již v měsíci následujícím po ukončení výplaty mzdy od zaměstnavatele a využít pro přiznání dávek tzv. podstatný pokles příjmu, kdy při vyhodnocení nároku na dávku je rozhodným obdobím pouze měsíc aktuální.

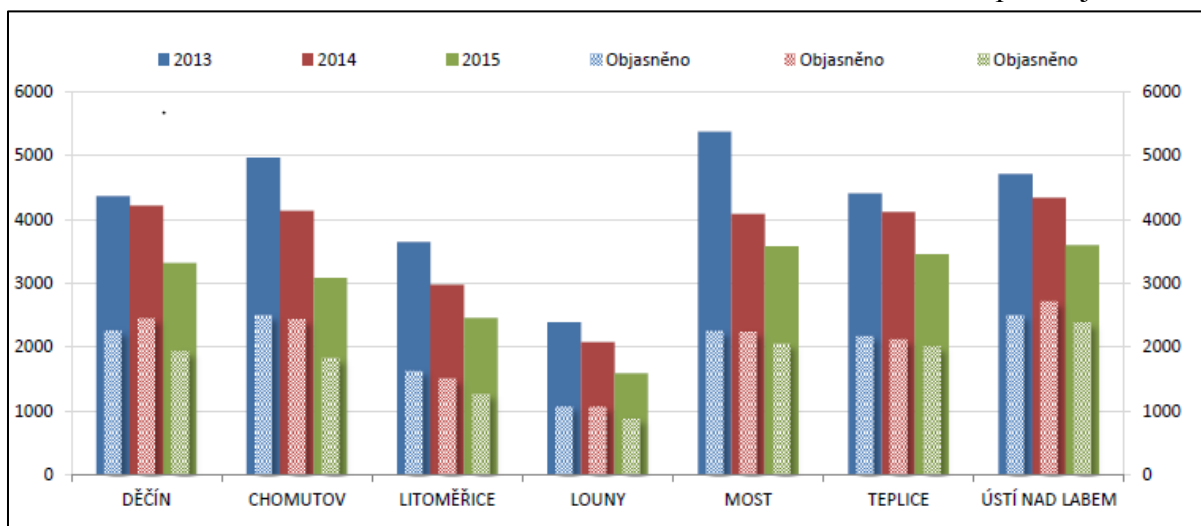
Bezpečnost a prevence kriminality

Trestná činnost v Mostě z pohledu Policie ČR

Zatímco ještě v roce 2011 byl nápad trestné činnosti (zjištěné skutky) v Ústeckém kraji zhruba na úrovni 30 000 zjištěných trestných činů (30 287 skutků), v roce 2015 bylo spácháno a zjištěno v Ústeckém kraji celkem 21 061 trestných činů. Ze zprávy Policie České republiky o bezpečnostní situaci na území Ústeckého kraje (ÚK) za rok 2015 vyplývá, že nápad trestné činnosti se na území ÚK meziročně (oproti roku 2014) snížil o celých 18,8 % (nejvyšší pokles nápadu ze všech krajů v ČR). Ze zprávy je dále zřejmé výrazné meziroční snížení nápadu v oblasti majetkové trestné činnosti. Naopak nárůst byl zaznamenán v oblasti drogové kriminality (meziročně o 6,6 %) a dále pak v oblasti mravnostní kriminality (meziročně o 2,7 %).

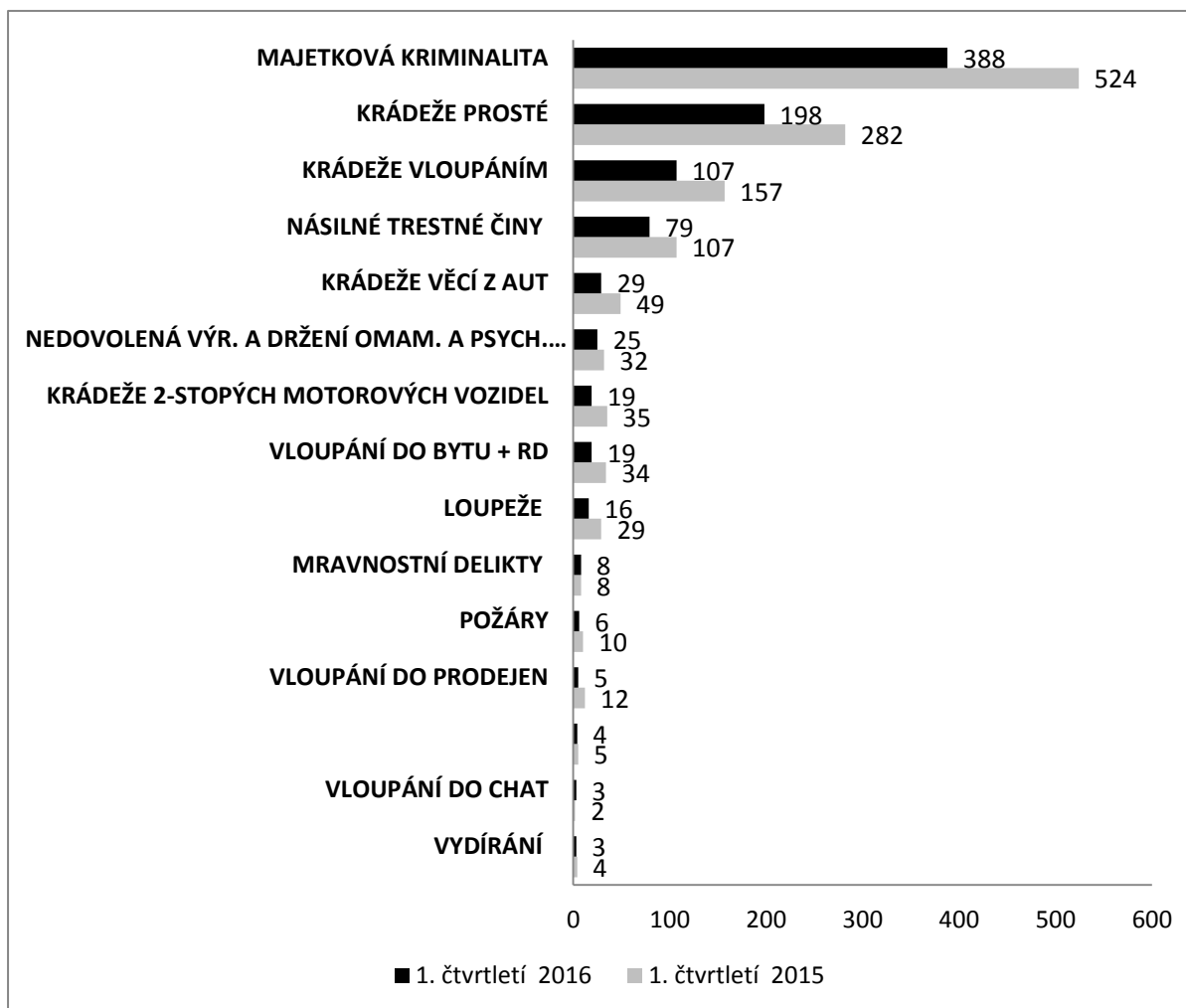
Celorepublikové i krajské trendy ve snižování nápadu trestné činnosti lze sledovat také ve městě Most. Pozitivním posunem je meziroční zvyšování poměru objasněnosti trestných činů vůči celkovému počtu nápadu trestné činnosti. I přesto zůstává město Most na druhém místě v Ústeckém kraji v celkovém počtu spáchaných skutků – celkem 3575 skutků v roce 2015. Více činů bylo v roce 2015 spácháno pouze v Ústí nad Labem, celkem 3594. V přepočtu nápadu trestné činnosti na 10 000 obyvatel je tak město Most v Ústeckém kraji na prvním místě s celkovým počtem 310 skutků na 10 000 obyvatel.

Graf č. 8: Celková kriminalita v územních odborech v letech 2013–2015 – nápad/objasněno

Zdroj: Zpráva Policie České republiky o bezpečnostní situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území Ústeckého kraje za rok 2015 ve srovnání s rokem 2014.

Graf č. 9: Srovnání nápadu trestné činnosti ve městě Most 1. čtvrtletí 2015 / 1. čtvrtletí 2016

Zdroj: Statistiky Policie ČR.

Trend snižování nápadu trestné činnosti lze vysledovat i nadále v roce 2016, a to z porovnání nápadu trestné činnosti ve městě Most v prvních čtvrtletích roku 2015 a 2016 (viz graf č. 9). V tomto místě je zapotřebí upozornit na skutečnost, že se jedná o kvantifikaci zjištěných – tedy hlášených trestných činů ze strany občanů. V rámci rozhovorů se zástupci Policie České republiky i mostecké Městské policie je však akcentován jako faktor ovlivňující objasněnost a sledování informací o páchání trestné činnosti nezájem a nechuť obyvatel k hlášení a objasňování trestných činů. Skutečný nápad trestné činnosti může tedy být ve skutečnosti vyšší, než je uvedeno v oficiálních statistikách Policie ČR. O důvodech nezájmu ze strany obyvatel se lze v tuto chvíli pouze domnívat. Obecně je však možné pojmenovat teze, které mohou být předmětem další analytické činnosti v oblasti tématu bezpečnosti:

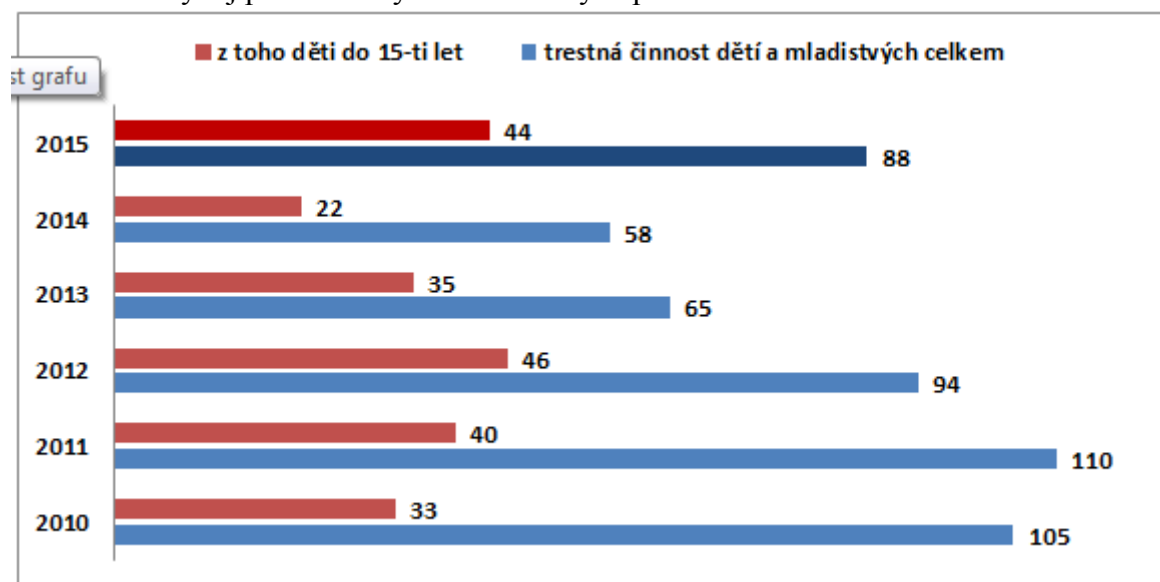
- 1) Výše škody je zanedbatelná a proces hlášení je zdoluhavý a komplikovaný – vynaložená energie neodpovídá výsledku – zloděje nechytí, peníze mi nikdo nevrátí.
- 2) Na stav věcí v místě, kde bydlím, upozorňuji dlouhodobě – nic se neděje – všichni např. vědí, kde a kdo vaří – nikdo s tím nic nedělá.
- 3) Svědčit proti někomu může být pro mne a mou rodinu nebezpečné.

„Drogy jsou tady velký problém. Vím, kde kdo prodává. V našich 3 vchodech byli 3 prodávající, jedni dokonce v přízemí prodávali oknem, ani se nestyděli (psali o tom i v novinách). Chodili sem kvůli tomu za nimi feťáci, na chodbách byly stříkačky... Volala jsem kriminálce. Jednoho pak chytli a další dva se odstěhovali. Ted' je jeden v posledním vchodě. U nás v domě dřív byla i varna. Policie někdy o prodejcích ví a nic nedělá. Moc to nechápu.“ (Obyvatelka Stovek).

Trestná činnost dětí a mladistvých v Mostě

V roce 2015 bylo ve městě Most evidováno celkem 88 pachatelů trestných činů z řad dětí a mladistvých. Po několikaletém trendu snižování počtu těchto pachatelů v Mostě došlo v roce 2015 k meziročnímu nárůstu o 30 osob. U trestné činnosti dětí do 15 let byl zaznamenán meziroční nárůst dětských pachatelů o 100 %.

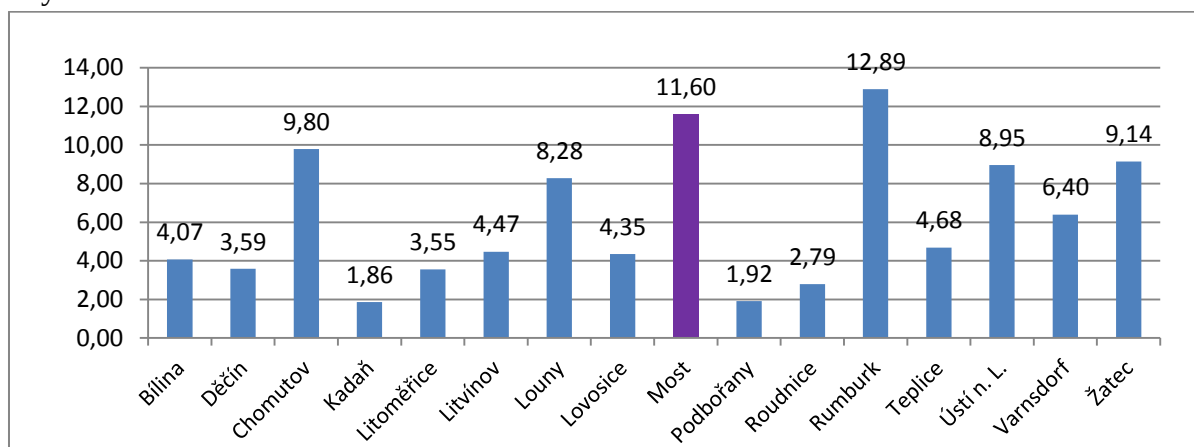
Graf č. 10: Vývoj počtu dětských a mladistvých pachatelů trestné činnosti v Mostě

Zdroj: KÚ ÚK Odbor sociálních věcí, 2010–2015.

Celkový počet dětských a mladistvých pachatelů na 10 000 obyvatel byl v Mostě v roce 2015 na úrovni 11,60. Tento index představuje druhou nejvyšší hodnotu v rámci sledovaných obcí v Ústeckém kraji.

Graf č. 11: Počet dětských a mladistvých pachatelů trestných činů v přepočtu na 10 000 obyvatel

Zdroj: KÚ ÚK Odbor sociálních věcí, 2015.

Přestupky

Mostecká městská policie (Městská policie, MP) zařazuje mezi nejproblematictější místa z hlediska bezpečnosti takové oblasti, z nichž přichází nejvíce podnětů a hlášení, které vyžadují větší počet výjezdů. Z pohledu MP jsou aktuálně nejproblematictější lokalitou Stovky, specificky pak horní část Devadesátky, kde dochází ke zvýšenému nápadu přestupků z oblasti rušení nočního klidu, ničení vybavení domů, zakládání černých skládek, přestupkům proti občanskému soužití atd. Lokalita Chanov je z tohoto úhlu pohledu Městskou policií označována naopak jako klidná. Městská policie sem vyjíždí pouze ve výjimečných případech (např. z důvodu rozdělávání ohňů, nebo tvorby černých skládek), nejsou zde hlášeny přestupky proti občanskému soužití. Chanov je ovšem na druhou stranu spojen s celou řadou závažných sociálně patologických jevů, jako je lichva, prostituce nebo závislost na tvrdých drogách, především pervitinu.

Tabulka č. 5: Meziroční porovnání zásahů a typů přestupků ve sledovaných lokalitách

	Lokalita "Stovky" / Třída		ulice M.G.		U Věžových domů a ulice Ve Dvoře (v přímém sousedství)		ulice K.H.Borovské ho a ulice Jana Kubelíka (v přímém sousedství)		Javorová		Lokalita "Sedmistovky" / Blok 710 - 714 /ulice Jana Kříže		Lokalita "Chanov" / ulice Zlatnická	
	Budovatelů		Dobnera											
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
RUŠENÍ NOČNÍHO KLIDU	535	534	22	40	27	34	24	42	23	40	30	12	15	5
UDÁLOSTI MLADISTVÝCH	440	513	14	13	6	8	10	13	3	10	3	1	7	6
ZNEČIŠTĚNÍ VEŘEJNÉHO PROSTRANSTVÍ	521	649	75	92	18	34	42	93	52	37	15	34	0	8
PŘÍJATÝCH OZNÁMENÍ NA LINKU 156	374	601	68	71	44	59	68	109	63	103	36	43	23	30
ASISTENCE MP pro PČR	130	202	6	16	3	5	5	17	5	7	4	7	12	23
PCO VÝJEZDY	51	47	2	6	0	0	8	6	2	2	3	0	19	35
ŘEŠENÍ VEŘEJNÉHO POŘÁDKU 47/1, 50/1, 46	1918	2227	280	330	83	109	214	299	143	185	86	89	18	21

Zdroj: Statistiky Městské policie Most.

Podle slov zástupce Městské policie je řada podnětů a stížností od obyvatel města Most směřována jako stížnost na realitní kanceláře a soukromé pronajímatele, kteří z pohledu obyvatel mají svůj významný podíl na zhoršující se bezpečnostní situaci v lokalitách. V případě velmi výrazného narušování soužití obyvatel lokalit byl v minulosti využíván tzv. institut „mapování“, které probíhalo na žádost obyvatel dotčených domů.¹⁶ Jednalo se o jakési místní šetření situace za přítomnosti Městské policie, pracovníků Odboru správních činností a Odboru sociálních věcí Magistrátu a správce domu, např. SBD Krušnohor.

Během tvorby vstupní analýzy se obyvatelé lokality „Stovky“ rozhodli peticí upozornit město na neutuchající problémy v bezpečnostní situaci v místě jejich bydliště. V petici je mimo jiné uvedeno: „...většinou se pohybují ve skupinách, posedávají na lavičkách, které ničí, hrají hazardní hry, hrají na kytary, zpívají, tancují nebo třeba grilují na ulicích a svých chováním pohoršují okolí...“. Petenti požadují zřízení asistentů prevence kriminality ve městě.

Opatření a činnost institucí v oblasti prevence kriminality

Na situaci v oblasti bezpečnosti reaguje celá řada nástrojů a opatření. Kromě práce státní i městské policie jde o využívání asistentů prevence kriminality, kamerových systémů, sociální služby pro osoby v krizi (včetně obětí trestných činů a domácího násilí), uživatele drog, mládež atd., ale také o diskutovanou vyhlášku města o zákazu sezení ve vybraných částech obce. Pod koordinací Odboru sociálních věcí ve městě Most funguje tzv. Systém včasné intervence – preventivní nástroj využívaný především ve prospěch sociálně-právní ochrany dětí a mládeže v oblasti prevence záškoláctví, kriminality a sociálně patologických jevů u dětí a mladých lidí. Systém včasné intervence je v Mostě realizován formou sdílení

¹⁶ Mapování bylo opět zahájeno v letních měsících roku 2016.

informací a využíváním elektronické databáze, a to za účasti širšího spektra zainteresovaných institucí (Městská policie, Odbor sociálních věcí a školy.). Systém je spravován pro město Most a 14 okolních obcí. V některých lokalitách do určité míry působí ve prospěch bezpečnosti předsedové, místopředsedové a členové představenstev SVJ či domovních výborů, správci či domovníci (více viz kapitolu Jednotlivé lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených v příloze č. 1), jejichž potenciál by mohl být v rámci prevence kriminality a zvýšení pocitu bezpečí v lokalitách dále rozvíjen. Na realizaci preventivních opatření se významnou měrou podílejí ve městě Most neziskové organizace. Workshopy, semináře a besedy zaměřené na preventivní témata jsou realizovány průřezově sociálními službami – NZDM Zimák, Záplata, Dům romské kultury atd.

Ve městě působilo v září 2016 na pozici asistentů prevence kriminality 7 osob. Jednalo se o pracovníky financované z prostředků Úřadu práce ČR v režimu veřejně prospěšných pracovníků. Mimo jiné šlo o absolventy středních škol s maturitou, kteří se mohou (v případě, že se „osvědčí“) stát kmenovými strážníky mostecké městské policie. Šest asistentů působilo ve městě Most a jeden na odlehlém sídlišti Chanov. Asistenty prevence kriminality vnímá Městská policie především jako kontaktní osoby v lokalitách, které se zaměřují na řešení stížností místních obyvatel. Ideálním stavem z pohledu MP je zaměstnat na pozici asistenta prevence kriminality celkem 9 osob (z toho 8 ve městě Most + 1 na sídlišti Chanov). V rámci statistik MP nelze dosledovat, v jakých případech přispěla činnost asistentů prevence kriminality k odhalení přestupku a jeho hlášení příslušníkům MP. Po ukončení působení APK v řadách Městské policie není dále sledován pracovní postup zapojených jednotlivců. Lidé v lokalitách si často všimají malých pravomocí asistentů i jejich nedostatečné přítomnosti v lokalitách. *„Jenom s lidmi mluví, nikam to nevede, navíc jdou v půl čtvrté domů.“ (Obyvatelka Stovek).*

Kromě asistentů prevence kriminality využívá Městská policie pracovníky tzv. dohledové služby (veřejně prospěšní pracovníci). Jedná se o preventivní nástroj, který funguje vždy v rámci školního roku od září do června. Pracovníci dohledové služby jsou přítomni před základními školami a v jejich okolí (především školy s velkým provozem u hlavních komunikací). Před začátkem a po konci vyučování zajišťují přechody pro chodce. Monitorují situaci a předávají informace MP. V případě potřeby jsou zpracované informace předávány pracovníkům Odboru sociálních věcí (záškoláci, kuřáci apod.). V tuto chvíli se jedná o celkem 13 pracovníků – žen. Dohledová služba funguje od roku 2006. MP po ukončení jejich činnosti nezjišťuje, kam bývalé pracovnice zamíří (postup na trhu práce).

Městská policie ve městě Most využívá pro svou činnost celkem 66 kamerových bodů. Kamerový systém obsluhují nonstop 3 policisté. Pro potřeby analýzy nebylo možné získat statistiku využití kamerového systému pro zásahy Městské policie. Kamerový systém je Městskou policií průběžně modernizován. Městská policie využívá pro svou činnost také další vybavení jako fotopasti nebo mobilní kameru. Kamery jsou využívány i v některých domech a chodbách domů či ve výtazích. Už 3 roky mají kamery v lokalitě Javorová, další společenství vlastníků o instalaci uvažují. Jeden z předsedů SVJ v Javorové toto řešení doporučuje, pomohlo jim dopátrat se několika vandalů a podle jeho slov působí i preventivně.

V Městské policii Most působí v době zpracování vstupní analýzy celkem 110 pracovníků, z toho 20 civilních. Městská policie má ve svých řadách celkem 90 strážníků. Podle slov zástupce MP lze konstatovat, že v určitý moment je v mosteckých ulicích celkem

20 strážníků (pěší a motorizované hlídky). Kromě města Most zajišťuje mostecká MP také dohled v nedalekých Obrnicích a dalších menších obcích na Mostecku.

V rámci prevence kriminality organizuje mostecká městská policie kurzy sebeobrany (např. pro pracovníky Magistrátu a neziskových organizací), výlety pro děti (celkem 4 x v roce) a letní příměstský tábor. Významnou součástí činnosti MP jsou aktivity informačního centra MP a přednášková činnost ve školách a v prostředí neziskových organizací (např. nízkoprahové kluby pro děti a mládež).

Z pohledu Městské policie je významným problémem v lokalitách lhostejnost a rezignovanost ze strany místních obyvatel, kteří se i přes mnohé poznatky na příslušné instituce neobrací. Důvodem je podle MP především obecně převládající názor, že i když obyvatelé policii volají, ta v rámci svých kompetencí „*stejně nic nezmuže*“, obzvláště „*zařídí to, aby se problematické rodiny z lokality odstěhovaly*“.

Vnímání pocitu bezpečí v mosteckých lokalitách

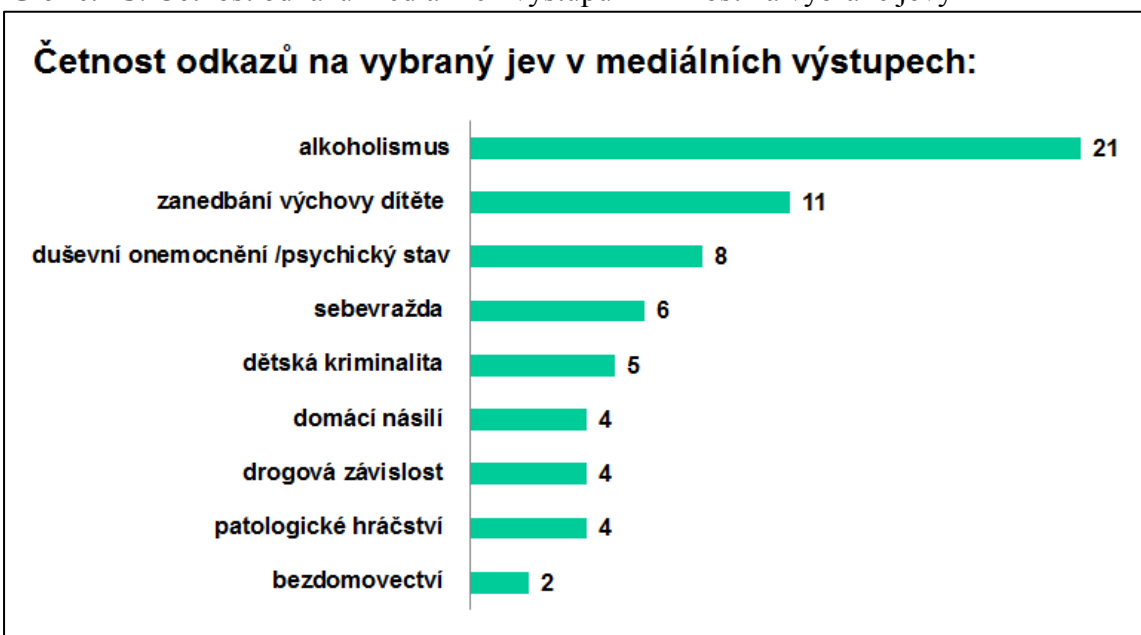
Samostatnou kapitolou v oblasti bezpečnosti je vnímání pocitu bezpečí obyvatel analyzovaných mosteckých lokalit a jejich sousedství. V průběhu hloubkových rozhovorů vyjadřovali zvýšené obavy v rozhovorech spíše senioři. Obvykle své pocity nespojovali s konkrétní lokalitou, ale s pohybem mimo byt obecně. Větší strach jsme zaznamenali v nejproblematičtější domě v ulici M. G. Dobnera, částečně pak ve Stovkách. Oslovení obyvatelé Mostu zpravidla hodnotili činnost policie celkově ve smyslu: „*Když zavoláte, přijedou*“. Opakovaně však bylo zmíněno, že každodenní přítomnost policie je nedostatečná. V průběhu rozhovorů jsme se doptávali na konkrétní osobní zkušenost s nebezpečnými situacemi. Obyvatelé analyzovaných lokalit nejčastěji uváděli, že se na ulicích pravidelně potkávají s uživateli drog a většími či menšími skupinami lidí, což v nich vyvolává pocit ohrožení. Často se v jejich výpovědích také opakovaly „strašidelné historky“ převzaté z místních médií (www.e-mosteko.cz; zpravodaj Krušnohory apod.). To je pravděpodobně jedním z nechtěných důsledků intenzivní informační a mediální činnosti Městské policie v Mostě, která vydává tiskové zprávy, a do veřejného prostoru se tak především prostřednictvím mainstreamových médií dostává řada zpráv, které mohou být různě interpretovány. V období od ledna do dubna 2016 se podle monitoringu společnosti Newton media objevilo celkem 58 mediálních výstupů tiskové mluvčí Městské police Most. Jednalo se jak o novinové články, televizní a rozhlasové reportáže, tak internetové články.

Graf č. 12: Četnost mediálních výstupů MP Most v členění dle typu a názvu média

Zdroj: Monitoring tisku Newton media, leden – duben 2016.

Graf č. 13: Četnost odkazů mediálních výstupů MP Most na vybrané jevy

Zdroj: Monitoring tisku Newton media, leden – duben 2016.

V mediálních výstupech byla jasně identifikovatelná deprivovaná lokalita v Mostě celkem v 16 případech (z toho: Chanov 8x; Stovky 5x; Sedmistovky 3x). V titulku nebo názvu mediálního výstupu se pojmenování lokality objevilo celkem v 5 případech (Chanov 2x; Stovky 2x; Sedmistovky 1x). Z celkového počtu 58 mediálních výstupů Městské policie Most ve sledovaném období jich bylo jen 8 pozitivně orientováno. Pozitivní výstupy byly věnovány tématu prevence – informační aktivity pro seniory, informace o činnosti asistentů prevence kriminality, o pořádaných kurzech sebeobrany apod. Sedm mediálních výstupů bylo zaměřeno na neutrální zprostředkování informací – statistiky nápadu přestupků, fungování kamerového systému, distribuce speciálních čipů. Celkem 47 mediálních výstupů bylo charakteristických svým negativním zaměřením. Ve svém obsahu se ve většině případů zaměřovaly na jevy doprovázející prostředí chudoby a sociálního vyloučení (viz graf č. 21).

Mediální prezentace může výrazným způsobem ovlivnit náhled na celkovou atmosféru a dění v mosteckých lokalitách. V tiskových výstupech Městské policie absentuje důraz na příklady dobré praxe, motivace ke spolupráci obyvatel na objasňování trestných činů a přestupků. Chybí popis vzorů spolupráce obyvatel se strážníky městské policie v zájmu lokalit apod. Vyváženost v interpretaci pozitivních a negativních zpráv z prostředí chudinských enkláv může významným způsobem ovlivnit atmosféru v lokalitách a zajistit dobré předpoklady pro efektivní realizaci preventivních programů. Relativní vyváženost pozitivních a negativních informací v médiích může přispět k budování důvěry v prostředí lokalit nejen vzhledem k Městské policii, ale také mezi obyvateli navzájem. V průběhu spolupráce města Most s Agenturou pro sociální začleňování vznikne komunikační plán města Most jako příloha strategického plánu sociálního začleňování. Jeho hlavním účelem bude nastavení komunikace tématu sociálního vyloučení vzhledem k odborné a laické veřejnosti ze strany statutárního města, relevantních odborů Magistrátu a městských organizací.

V roce 2015 byla ve městě Most přijata vyhláška o zákazu sezení, přesněji „obecně závazná vyhláška č. 6/2015, o zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, o ochraně veřejné zeleně a o zlepšení vzhledu města“, odhlasovaná zastupitelstvem 10. září 2015. Vyhláška zakazuje vykonávat bez souhlasu vlastníka následující činnosti: a) umístění předmětů sloužících k odpočinku, rekreaci a stravování (lavice, lavičky, židle, křesla, sedací soupravy, stoly a podobný nábytek) a přípravě pokrmů (grily, udrny, vařiče a podobná zařízení), jakož i používání těchto předmětů; b) sezení na stavebních částech, předmětech a zařízeních, které k takovému účelu nejsou určeny (palisády, zděné a betonové zídky a zábrany, odpadkové koše apod.). Územní působnost vyhlášky viditelně koresponduje s lokalitami s vyšším podílem sociálně vyloučených (viz mapu č. 8).

Vyhláška je reakcí na stížnosti obyvatel těchto částí města a je nástrojem, který Městské policii umožňuje více kontrolovat dění ve veřejném prostoru. Opatření ovšem neřeší příčiny problému, kterými jsou sociální situace některých obyvatel, problémy v komunikaci a sousedském soužití, napětí mezi romskými a neromskými obyvateli atd. Přijetí vyhlášky přispívá k pocitu bezpečí místních obyvatel, kteří díky vyhlášce nabývají dojmu, že na jejich volání někdo reaguje. Otázkou zůstává, zda by nebylo účinnější zvýšení počtu strážníků nebo asistentů prevence kriminality v daných lokalitách než sankcionování lidí ve veřejném prostoru, jejichž přítomnost sama o sobě nikoho neohrožuje. Vyhláška navíc může zároveň snižovat míru sociální kontroly ve veřejném prostoru (vzhledem k řízenému snižování přítomnosti lidí v dané oblasti), která může mít stejně významný dopad v rámci prevence kriminality jako nástroje situační nebo sociální prevence.

Mapa č. 8: Území, na kterých platí vyhláška o zákazu sezení

Zdroj: Obecně závazná vyhláška č. 6/2015.

Most z pohledu vybraných kriminogenních a sociálně patologických jevů

Drogy

Podle pracovníků poskytovatelů sociálních služeb pro drogově závislé je nejrozšířenější tvrdou drogou v Mostě pervitin. Celkový počet klientů organizace se pohybuje kolem 1 000, z čehož až 90 % jsou právě uživatelé pervitinu. (Podle pracovníků se u uživatelů pervitinu jedná pouze o špičku ledovce, je zde totiž velká skupina latentních uživatelů: „...umějí s tím, chodí do práce, akorát si dělají takový prodloužený víkendy...“ U této skupiny jde především o konzumaci drog, které nemají tak významný devastační účinek.) Výrobou pervitinu se ve městě zabývá více skupin. Kromě tradičních „velkoproducentů“ pervitinu jsou velmi významnou skupinou vaříčů tzv. malí vaříči, kteří produkují pervitin pro vlastní potřebu a velmi malý uzavřený okruh lidí. Informace o produkci pervitinu se v průběhu realizace rozhovorů s obyvateli lokalit vyskytovaly velmi často. O výrobcích

pervitinu se ve většině případů v rámci lokalit ví.

V souvislosti s užíváním drog pracovníci sociálních služeb pro drogově závislé akcentovali zvýšenou potřebu práce a podpory rodinným příslušníkům uživatelů, kteří se díky životu s osobou závislou na pervitinu dostávají často do velmi obtížně řešitelné finanční situace. Samostatnou kapitolou jsou podle pracovníků také děti, respektive uživatelé mladší 15 let: „*Všichni se tváří, že neexistují, ale oni tady jsou...*“ Je zde potřeba a potenciál pro realizaci programů a aktivit zaměřených na cílovou skupinu rodin s těmito dětmi. Specifickou skupinou jsou uživatelky-matky.

Za významné subjekty v oblasti prevence jsou označovány základní školy, které mohou mít v oblasti drogové problematiky významný pozitivní vliv na děti a mladé lidi. Preventivní programy škol v Mostě mají ale podle respondentů různou kvalitu. Podle místních aktérů by bylo vhodné nastavit motivační systém pro vedení škol tak, aby zohledňoval kvalitu a úspěšnost realizace preventivních opatření školy.

Prostituce

Pouliční prostituce je v porovnání například s nedalekým městem Teplice v Mostě ojedinělým jevem. V případě, že se prostitutky na veřejnosti objeví, tak především na hlavní dopravní komunikaci propojující města Ústeckého kraje na silnici E 442, a to v oblasti sídliště Chanov nebo nedalekých Obrnic. V případě Mostu ve vztahu k prostituci lze mluvit spíše o skryté formě. Jedná se ve většině případů o prostituci, která probíhá v bytech průřezově celým městem (bez ohledu na lokalitu nebo sociální skladbu obyvatel). Kontakt a zprostředkování probíhá prostřednictvím specializovaných internetových stránek nebo telefonicky. V blízkém pohraničí se Saskem jsou v nočních klubech spíše ženy z východních částí Evropy než místní. V průběhu vstupních rozhovorů se zástupci odpovědných institucí v Mostě vyplynulo, že pro osoby pohybující se v sexbysnysu je z hlediska výdělku jistější dojíždět do pražských lokalit a klubů. Řada z nich proto své služby v Mostě neposkytuje.

Z rozhovorů se zástupci neziskových organizací vyplynulo, že v současnosti se jako nejohroženější skupina v sexbysnysu jeví homosexuální prostituti, kteří jsou vystaveni velmi rychlému nárůstu počtu osob infikovaných virem HIV uvnitř gay komunity. Ostatně v době realizace rozhovorů pro tuto analýzu byl Policií České republiky v Mostě intenzivně řešen případ jednání muže nakaženého virem HIV, který před svým útekem do Thajska úmyslně nakazil několik mužů včetně jednoho mladého muže z Mostu. V oblasti „harm reduction“ služeb (minimalizace, omezení či zmírnění rizika život a zdraví ohrožujících infekcí) pro cílovou skupinu osob v sexbysnysu působí v Mostě (a to ve velmi omezeném režimu) pouze organizace Rozkoš bez rizika. Ta kontaktuje ženy a provádí jejich testování vždy (za účasti terénní pracovníce a zdravotního personálu) při své pravidelné cestě z Ústí nad Labem do Chomutova, respektive Hory sv. Šebestiána.

Není v kapacitních možnostech výzkumného týmu zmapovat poskytování prostituce žen z důvodu jejich nepříznivé životní nebo sociální situace a případně její organizované provozování. Každopádně se jedná o jednu z oblastí, která by mohla být v dalším období objektem zájmu podrobnější analytické práce. V průběhu vstupních rozhovorů jsme identifikovali případ zneužívání jednoho z obyvatel Mostu k „otrocké práci“ (oběť pracovního vykořisťování) v zahraničí, která byla (dle slov zainteresovaného zástupce nevládní organizace) organizována jedním z mosteckých rodinných klanů specializujících se na

nejrůznější nelegální „podnikatelské“ aktivity. Nelze očekávat, že právě nucená prostituce bude mimo zájem a portfolio těchto skupin. A v kombinaci s dalšími „službami“ (prodej drog, lichva aj.) může hrát velmi významnou roli v životě lidí žijících v sociálně vyloučených lokalitách v Mostě.

Lichva

Informace o lichvě se v průběhu tvorby vstupní analýzy objevovaly jen v náznacích jak od sociálních pracovníků, tak v rámci hloubkových rozhovorů s obyvateli lokalit či provozovateli ubytoven. I přes nekonkrétní informace vedoucí k možné identifikaci lichvářských skupin ve městě a jejich konkrétních praktik se pracovníci dotazovaných institucí shodují v tom, že lichva je pro velkou část jejich klientů jednou z největších překážek pro úspěšné řešení nepříznivé životní situace. Důkazem může být pracovníky zmiňovaný případ invalidní důchodkyně (obyvatelky jedné z mosteckých ubytoven), která před 3 lety využila možnosti půjčit si od lichváře 5 000 Kč a do současnosti každý měsíc (přímo u přepážky na poště) vyplácí mosteckým lichvářům ze svého důchodu 11 500 Kč. Již v minulosti byly v rámci bezpečnostních analýz na Mostecku zmiňovány v souvislosti s lichvou především dva klany původně ze sídliště Chanov, které své aktivity provozovaly již před rokem 1989. Překážkami pro identifikaci nelegálního jednání lichvářů mohou být především 2 klíčové faktory. Prvním z nich je fakt, že lichva nemusí být v prostředí sociálně vyloučených lokalit vnímána jako sociálně patologický jev, jedná se o něco pro dané prostředí běžného (podobně jako půjčky u bank v rámci majoritní společnosti), nebo dokonce o projev solidarity nebo náklonnosti místních „autorit“.¹⁷ V extrémních případech je velmi komplikované a složité oběti lichvy motivovat ke změně situace, nebo dokonce ke spolupráci s policií. Strach je proto druhým faktorem, který v tuto chvíli brání jakékoli změně situace, na čemž se shodují i mostečtí policisté.

Gambling

Město Most je spolu s Ústím nad Labem označováno jako skanzen tvrdého hazardu v Ústeckém kraji. Na území města bylo v měsíci lednu 2016 registrováno a povoleno ministerstvem financí celkem 673 videoloterijních terminálů. To znamená, že na 100 obyvatel Mostu připadá 1 hrací automat. Obecně závazná vyhláška města týkající se provozování výherních hracích přístrojů a videoloterijních terminálů určuje celkem 225 mosteckých ulic, ve kterých je jejich provozování zakázáno. Z celkového počtu 36 ulic, které jsou charakteristické nejvyšším podílem dlouhodobě nezaměstnaných obyvatel (viz graf č. 4) je do seznamu vyhlášky zařazeno pouze 22 z nich. Ve městě Most není realizována samostatná sociální služba, linka pomoci nebo svépomocná skupina, v jejímž rámci by se samostatně pracovalo s patologickými hráči.

¹⁷Podrobněji viz Průběžná zpráva z výzkumu kriminality ve vybraných sociálně vyloučených lokalitách v Ústeckém kraji obývaných převážně romskou populací, MV ČR 2006.

Interetnické napětí

V rámci terénního výzkumu jsme se zaměřili také na vztahy mezi romskými a neromskými obyvateli Mostu, respektive na jejich vnímání ze strany obyvatel. Nejvíce poznatků v tomto směru pochází z lokality Stovky, kde jsou v současnosti vztahy obecně nejvíce napjaté, a kterou jsme podrobili detailnějšímu zkoumání. V navštívených vchodech této lokality se podíl romských domácností podle odhadů místních pohyboval okolo jedné třetiny.

Etnických kategorií si zde nevšímáme proto, že by Agentura prosazovala opatření zaměřená na Romy (Agentura se naopak drží sociálního vymezení problému), ale proto, že jsou tyto kategorie vnímány obyvateli Mostu, a tudíž hrají roli v jejich vnímání, uvažování, rozhodování a chování. Bez jejich zohlednění by tedy nebyla analýza situace kompletní a hrozilo by opomenutí některých řešení.

Romové očima neromských sousedů

Neromští obyvatelé Stovek mají na Romy pochopitelně velice různé názory. Jeden pól zastupuje tento postoj: „*Romové mi vadí, plivou, nadávají, koupou se ve fontáně, mladí berou dlažební kostky od sloupu a ničí drahá světla...*“ (Obyvatel Stovek). Opačné stanovisko může být reprezentováno například tímto citátem: „*Lidi¹⁸ se shromažďují venku, ale já jim to nevyčítám a nevím, proč by mi to mělo vadit... prostě tam jsou, nic nedělají... Lidem to vadí, je to spíš taková a priori averze, já to tak nemám.*“ (Obyvatel Stovek).

Důležité je, že i respondenti, kteří se spíše přikláněli k prvnímu pojetí, vždy zdůrazňovali, že nemají na mysli všechny Romy, jelikož znají i „slušné romské rodiny“. „*Dole třeba bydlí velice slušná romská rodina. Jsou čistotní, vytírají chodbu. Spaní si povídáme. Kdyby byli všichni jako Helenka, tak bych proti nim nic neměla.*“ (Obyvatelka Stovek). Právě díky vysokému podílu romských rodin mají obyvatelé Stovek (a platí to i pro další navštívené lokality) s Romy osobní zkušenost a umí mezi nimi rozlišovat, což jim ovšem v některých případech nebrání mít na ně jako na skupinu negativní názor. Ten je opřen jednak o v ČR sdílený, do značné míry mediálně šířený, obraz Romů¹⁹, jednak o vlastní negativní zkušenost s některými jedinci či rodinami. Právě pojem „problémové rodiny“ byl ve výpovědích klíčový. „*Stačí jedna problémová rodina a celý barák je v háji.*“ (Obyvatel Stovek). „Problémové rodiny“, o kterých obyvatelé Stovek i dalších lokalit hovořili, byly v drtivé většině právě rodiny romské. Mezi jejich charakteristiky patřila podle dotázaných hluchost, nepořádnost, nevychovanost, užívání návykových látek... Zpravidla se jednalo také o rodiny, které v domě nebydlely dlouho (klasicky jsou rozlišováni romští starousedlíci a do domu nově přichozí Romové). To lze vysvětlit na jednu stranu skutečností, že ke stěhování bývají nuceny rodiny, které mají větší problémy. Na stranu druhou zde funguje také princip popsáný v kapitole Migrace – lidé bydlící v lokalitě dlouhodobě mají vztah k místu i sousedům a spíše se snaží o udržení veřejného prostoru a dobré vztahy. V neposlední řadě se

¹⁸ Respondent byl natolik korektní, že hovořil o „lidech“, nikoliv o „Romech“, ačkoliv ve své výpovědi obsahově vysvětloval, proč mu nevadí chování, které je obvykle připisované Romům. V prostranství před domy se pochopitelně shromažďují i neromští obyvatelé, ti však v méně tolerantních výpovědích nebyli zmiňováni.

¹⁹ Jeden respondent nám například sdělil: „*Když se proti Romům ozve, proříznou vám gumy u auta.*“ Zeptala jsem se, jestli se mu to stalo, odpověděl: „*Mně ne, já nadávám jen doma.*“

do výpovědí mohou promítat obavy z neznámých rodin, které jsou následkem toho demonizovány (co lze tolerovat u souseda, kterého znám 20 let, mi může nahánět hrůzu u souseda, který se přestěhoval před týdnem).

Předchozí řádky lze shrnout konstatováním, že drtivá většina neromských obyvatel Stovek a dalších sledovaných lokalit nevnímá problémy v místě svého bydliště jako „problémy s Romy“, ale spíše jako „problémy s několika problematickými, obvykle romskými rodinami“, přičemž zná i „slušné“ Romy. Pokud o Romech hovoří negativně, mluví o těchto konkrétních rodinách nebo obecně o anonymních Romech, jejichž pověst znají hlavně z médií, internetových diskuzí atd.

Tento dvojí přístup (založený na zkušenosti a přejímaný zvenčí) známe i z jiných měst, v Mostě je ovšem situace specifická tím, že se jeho obyvatelům nabízí poměrně značné množství xenofobních mediálních výstupů, které se vztahují přímo k jejich situaci. Zejména SBD Krušnohor je ve vytváření takových textů a promluv velmi aktivní. Mluvčí družstva Petr Prokeš a ředitel družstva František Ryba pravidelně na stránkách Zpravodaje stavebního bytového družstva Krušnohor, ale i v jiných médiích, popisují problémy s „cikány“ a „nepřizpůsobivými“. Další viditelnou postavou je v této oblasti herec, majitel realitní kanceláře a provozovatel deratizační a dezinfekční firmy J. M. Sieber.

Pojďme si představit několik ukázek:

„Lidem vadí na Cikánech tři základní věci. První je, že se Cikáni vysmívají většinové populaci. Ve chvíli, kdy jde normální člověk ráno do práce, oni sedí v křesílkách před barákama a hihňají se gádžům, že chodí makat, zatímco Cikáni nemusí. Zneužívají sociální dávky a podpory...“ (Z rozhovoru s Františkem Rybou²⁰).

„Petenti si prvního muže Mostu vybrali za adresáta proto, že – a obsah petice to naznačuje – mezi slušnými bydlícími v lokalitě začíná vládnout podezření, že město je hodilo přes palubu a nechalo je napospas cikánům, jejichž počet zde docela rychle narůstá. Není proto divu, že lokalita dostala lidové označení Chanov 2.“ (autorem článku Petr Prokeš²¹).

„Mě například upoutala pasáž o jedné odborné studii, v níž se praví, že pokud dochází k mísení cikánského etnika s jinou rasou, cikáni se mění, stávají se světlejšími a inteligentnějšími. Tak mě napadlo, že pokud bychom cikány oplodňovali, za několik generací bychom z nich měli v domech vzorné bydlící, a nemuseli tak řešit problémy se zdevastovanými byty a vybydlenými domy.“ (Petr Prokeš pro AlfaTV²²).

„Prosím Vás, nepoužívejte sebeponižující název romové, jsou to cikáni. Chtějí, abychom je nazývali jejich indickým jazykem romové. Tady jsme v České republice, tady se mluví úředním jazykem a tím je čeština, takže cikáni. To je stejné, jako kdyby po nás chtěli Němci, abychom je nazývali Deutsche a Německo Deutschland. Romové si říkají teprve od roku 1971, kdy si svolali do Londýna cikánský sjezd. V našem Českém státě je obyvatelstvo jiné rasy, které nás nutí, abychom je oslovovali jazykem jejich rasy, který my Češi neznáme.

²⁰<http://euportal.parlamentnilisty.cz/ShowArticleMobile.aspx?id=8087>

²¹<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Petr-Prokes-Petice-jako-signal-toho-ze-se-slusni-zacnou-bourit-435324>

²²https://info.sbdkrusnohor.cz/video/zpravy/vid_0008/vid_0008.m4v

Oni si mezi sebou sice stále říkají cikáni, ale po nás chtějí, abychom je, oslovovali rom a přitom oni nás, nazývají gadžo. Když si rozebereme slovo rom, pak to v překladu znamená povznesené a úctyhodné – pán, nadčlověk. Nás cikáni nazývají, gadžo, což v překladu znamená velmi hanlivé označení – podčlověk, nepán, nečistý, podřadná rasa. Silně mi to připomíná dobu německé okupace. Tehdy také nacističtí Němci vystupovali povýšeně jako páni, herrenvolk panský národ, übermenschen nadlidé, nadnárod, vyšší germánská rasa. Pro Slovany měli jen opovržení a pohlíželi na ně jako na untermenschen, podčlověk, negermánská podřadná rasa. Stejně tak se k nám chovají cikáni. Takže, vždy když cikány někdo oslovuje romové, dává jim tím nevědomky najevo jejich povýšenost a svojí poníženost.“ (Komentář podepsaný J. M. Siebrem²³).

Přestože např. František Ryba v některých případech hovoří a píše i o „slušných Romech“, žádný z trojice autoru se nevyhne negativním zobecňujícím tvrzením o „cikánech“ či „Romech“. Takováto rétorika je nebezpečná, jelikož zvyšuje strach čtenářů z celé skupiny Romů, tím zvyšuje interetnické napětí a nikterak nepřispívá k řešení problémů. Tím, že jsou předsudečné promluvy často spojeny s konkrétními problémy obyvatel Mostu, představují navíc pro Mostečany mnohdy jedinou vnější interpretaci jejich situace.

Vztahy z pohledu Romů

Doposud jsme se zabývali pohledem neromských obyvatel na Romy, nyní bychom rádi zprostředkovali pohled romských obyvatel Stovek či případně dalších lokalit. Setkali jsme se s několika jedinci a rodinami, u nichž převažoval negativní pohled na vztahy s neromskými sousedy. Zmiňovány byly stížnosti nebo až šikana ze strany sousedů.

Není náhoda, že tyto domácnosti byly sousedy (i romskými) zpravidla zařazovány do kategorie „problémových“ a nedávno přistěhovaných.

„Mám hodně vnoučat, často za mnou chodí, lidi si pak stěžují.“ (Romská obyvatelka stovek).

„Budeme se stěhovat, tady je to hrozné, lidi se tu hrozně pomlouvají.“ (Romský obyvatel Stovek).

„Předtím jsme bydleli v jiném bloku, ale tam jsme měli problémy, byli tam lidi na hovno, museli jsme jít jinam.“ (Romský obyvatel Stovek).

Většina navštívených romských rodin naopak označovala vztahy s neromskými sousedy za bezproblémové, místy i přátelské, někteří Romové byli v očích neromských sousedů považováni za autority.

„Bydlím tu 12 let, se sousedy jsem vždycky vycházela dobře. Ted' se tady ale ta skladba hodně zhoršila, chceme odejít.“ (Romská obyvatelka Stovek).

Se sousedy vycházíme. Děti jsou občas hlučné, ale to jsou prostě děti. Myslím, že sousedi to chápou.“ (Romský obyvatel Stovek).

²³<http://pravyprostor.cz/drivejsi-cikani-nynejsi-romove/>

„Bojím se, když jdu večer s pejskem. Mám naproti v domě jednu paní, se kterou si pomáháme. Vždycky na sebe dohlídáme.“ (Romská obyvatelka Stovek o své neromské sousedce).

„Bydlíme tu 13 let... Manžel dělá takového domovníka, ostatní za ním chodí s problémy. Má v domě respekt.“ (Romská obyvatelka M. G. Dobnera).

Romští obyvatelé se tak ve svých výpovědích vlastně shodují se svými neromskými sousedy. Vztahy jsou většinou z nich považovány za dobré, menší část těch okolím nazíraných jako „problémová“ si všímá negativního postoje sousedů a vztahy hodnotí jako špatné.

Horší je to pro Romy, když opustí své bydliště a vydají se do anonymního prostředí obchodu, úřadu, parku atd. Tam mostečtí Romové předsudky mnohdy pocítují. Nejčastěji byla ve výpovědích zmiňována diskriminace při hledání bydlení a zaměstnání. Dvakrát byla zmíněna také diskriminace ve školství.

„Bydlel jsem chvíli v Liberci, tam na cigána tolik nekoukali, když někam přišel.“ (Obyvatel Stovek).

Zavřeli jediné hřiště, protože si na něm hrály romské děti... Lidi si pak stěžovali, že se ničí, přitom šlo jen o běžnou drobnou údržbu.“ (Obyvatelky Stovek).

„Některé realitky Romy vůbec neberou. Jiné Roma vezmou, ale vybírají si. Některé se pak na Romy zaměřují a stěhují je na jedno místo. To není dobře.“ (Obyvatel Stovek).

„S prací je to pro cigány těžké. Když tam voláte, hned by vás vzali, ale jak vás vidí, už to mají obsazené.“ (Obyvatel K. H. Borovského).

„Vadí mi, jak změnili ty spády škol, aby ta jedna mohla zůstat elitní, bez Romů. Proč nemůžou naše děti chodit na dobrou školu?“ (Obyvatelka Stovek).

Mostečtí Romové také vnímají negativní postoje v mediálním prostoru. „Ryba píše hnusné věci o Romech, přitom za všechno může.“ (Obyvatelka Stovek).

Závěry

Z výpovědí romských i neromských obyvatel plyne, že vztahy nejsou zdaleka tak špatné, jak by se mohlo z médií zdát. Případné problémy vnímají Mostečané spíše jako záležitost konkrétních rodin než v souvislosti etnicitou. Reálné problémy mezi sousedy doporučujeme řešit v rámci sociální a komunitní práce (viz doporučení v kapitole Jednotlivé lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených v příloze č. 1).

Rádi bychom však ještě přednesli dvě doporučení z oblasti komunikace. Aktéři, kterým se dostává mediálního prostoru, by se měli zdržet vyjádření odsuzujících celou skupinu obyvatel. Pro řešení místních problémů bude daleko přínosnější, budou-li se věnovat popisu konkrétních vzniklých situací (bez ohledu na to, zda jsou dotčení Romové či nikoliv) a budou navrhnout jejich řešení či vyzývat k řešení další instance. Podobnou roli dobře plní např. Poradna SBD Krušnohor, jejíž provozovatelé na dotazy reagují konstruktivní snahou o řešení problémů. Stejně tak je žádoucí, aby aktéři upozorňovali na legislativní nedostatky v oblasti bydlení, není ovšem nutné při tom hrát na etnickou strunu. Zcela kontraproduktivní se pak v tomto světle jeví podpora petic, v nichž figurují protiromské pasáže. Má-li se lidem

ve Stovkách a dalších lokalitách žít dobře, je třeba řešit konkrétní problémy a hledat k tomu vhodné nástroje, nikoliv zhoršovat obraz života v lokalitě a zvyšovat napětí mezi sousedy.

Druhé doporučení se pak týká dalších aktérů v obci – vedení obce, neziskových organizací, občanských iniciativ atd. Paralelně k sociální a komunitní práci v lokalitách by totiž bylo velmi užitečné, kdyby se našla nějaká protiváha, která by v mediálním prostoru začala nabízet jiný pohled na situaci – např. zveřejňovala informace o úspěšných řešeních, pozitivní příběhy a příklady dobré praxe.

Závěrečná doporučení

OBLAST PODPORY RODINY A SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

- **Výrazně navýšit kapacity poskytovatelů terénních programů pro cílovou skupinu osob ohrožených sociálním vyloučením ve městě Most** a jejich cílenou depistáž a intervenci v lokalitách: Stovky (včetně bloku 14 a 15 v jejím sousedství), Javorová, M. G. Dobnera, K. H. Borovského a U Věžových domů, a dále pak v rámci ubytoven Domino, Nádraží a KAPI v Dělnické ulici.
- **Navýšit kapacity poskytovatelů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi na sídlišti Chanov a deprivovaných lokalitách v Mostě.**
- **Realizovat projekty zaměřené na snížení nepříznivých dopadů rizikového způsobu života uživatelů drog** z mosteckých lokalit, včetně podpory jejich rodinných příslušníků.
- **Rozšířit realizaci aktivit pro uživatele drog o oblast práce s pravidelnými uživateli THC** v mosteckých lokalitách.
- Vzhledem k vysokému počtu **osob opouštějících výkon trestu odnětí svobody** v mosteckých ubytovnách průběžně **mapovat jejich potřeby a realizovat komplexní program za účelem eliminace rizik delikvence a sociálního vyloučení těchto jednotlivců.**
- **Zvážit možnosti rozšíření kapacit nízkoprahových zařízení pro děti a mládež** - v lokalitě Sedmistovky o skupinu mladých lidí od 15 let a o terénní formy této služby průřezově všemi mosteckými lokalitami.
- Za účelem nastavení odpovídající sítě sociálních služeb **motivovat poskytovatele sociálních služeb ve městě Most k evidenci a zpracování statistických výstupů své práce** tak, aby bylo možné identifikovat nejčastěji řešené zakázky v mosteckých lokalitách dle jejich typu a úspěšnosti řešení a zároveň identifikovat podpořené osoby dle místa jejich pobytu.

OBLAST PROTIDLUHOVÉ PREVENCE A PORADENSTVÍ

- Doporučujeme **výrazně navýšit kapacity poradenství pro oblast dluhů včetně rozšíření činnosti o nabídky zpracování insolvenčních návrhů.**
- **Navýšit kapacity terénních programů** v mosteckých lokalitách **a propojit poskytování terénních služeb s ambulantní formou dluhového poradenství alespoň u jednoho z poskytovatelů sociálních služeb.**

- V rámci tematicky realizovaných programů a projektů **zajistit možnost využití bezplatné právní pomoci pro neziskové organizace a obyvatele města.**
- **Vytvořit prostředí a kapacity pro výměnu a sdílení informací, dobré praxe a řešení konkrétních kazuistik** mezi subjekty zainteresovanými v dluhové problematice (Odbor sociálních věcí a Odbor finanční, poskytovatelé sociálních služeb a jiné NNO, zaměstnavatelé, Úřad práce ČR, insolvenční správce, soud, policie, právník aj.).
- **Zajistit průběžné vzdělávání sociálních pracovníků v oblasti dluhové problematiky** (ideálně odborníky z ambulantních dluhových poraden).
- **Zintenzivnit propagaci bezplatného dluhového poradenství.**
- **Zahájit diskusi nad možným vznikem pracovní pozice koordinátora a odborníka na dluhovou problematiku pro město Most.**

OBLAST BYDLENÍ (viz Příloha č. 1: Specifická studie Bydlení, lokality a migrace)

- Na základě zkušeností a evaluace komplexního projektu města s realizací aktivit prevence ztráty bydlení **nastavit na úrovni města systém prostupného, sociálního nebo dostupného bydlení včetně zřízení pozice koordinátora prostupného, sociálního nebo dostupného bydlení.**
- V oblasti krizového bydlení **vybudovat prostorové a realizační kapacity azylového bydlení pro celé rodiny s dětmi.**
- V oblasti krizového bydlení **vybudovat prostorové a realizační kapacity noclehárny pro ženy a samostatně fungující služby krizového lůžka.**
- **Zvážit možnost využití dostupných finančních prostředků získaných z privatizace obecního bytového fondu pro vybudování minimální kapacity nesegregovaného tréninkového bydlení** (nákup bytů) za účelem využití v rámci systému prostupného, sociálního nebo dostupného bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel.
- **Posílit kapacitu terénních programů a dalších relevantních sociálních služeb** za účelem řešení zakázek sociálním vyloučením ohrožených rodin **ve vztahu k zajištění a udržení bydlení.**
- **Zintenzivnit depistáž a intervenci poskytovatelů sociálních služeb v definovaných mosteckých ubytovnách** za účelem mapování a řešení potřeb jejich obyvatel.

- **V rámci koordinované intervence (Magistrát města Most, NNO, ÚP ČR) hledat možnosti zajištění odpovídajícího bydlení pro rodiny s dětmi žijící v ubytovnách na území města Most.**
- **Zpracovat analýzu potřebnosti sociálního bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel se stanovením potřebné kapacity bytů pro systém sociálního bydlení.**
- **V průběhu přípravy kapacit sociálního bydlení ve městě Most v rámci tematických pracovních skupin akcentovat potřebnost nesegregovaného sociálního bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel.**
- **Zahájit koordinovaná jednání mezi sociálními pracovníky města, neziskových organizací a Úřadu práce ČR a významnými vlastníky bytového fondu (průřezově lokalitami) o nastavení spolupráce v oblasti sociálního bydlení a řešení nepříznivé situace v lokalitách.**
- **Posílit spolupráci poskytovatelů sociálních služeb / terénních sociálních pracovníků s představiteli společenství vlastníků bytů v místech s nejvyšší koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením – účast na shromážděních SVJ, monitoring finanční kondice jednotlivých SVJ (riziko odpojení tepla a teplé vody), změny ve vlastnické struktuře vlastníků a nájemců bytů atd.**
- **V průběhu realizace projektů zaměřených na řešení bytové situace rodin ohrožených sociálním vyloučením vytvořit prostor pro vzájemnou komunikaci realizátorů projektů – výměnu zkušeností, kazuistické semináře, koordinace společného postupu atd.**
- **Pro zajištění příznivějšího klimatu v lokalitách: 1) Ve spolupráci Odboru sociálních věcí, neziskových organizací, bytového družstva Krušnohor a vedení příslušných společenství vlastníků realizovat pilotní projekt se zaměřením na mentoring v oblasti bydlení pro sociálním vyloučením ohrožené rodiny; 2) Zajistit vzdělávání představitelů jednotlivých společenství vlastníků – podpora a zvyšování kompetencí zástupců společenství vlastníků v oblasti sociální integrace (znalost specifík, sociálních služeb, zainteresovaných subjektů atd.); 3) Zajistit poradenství (včetně právního) pro zástupce SVJ související s nepříznivou situací v jednotlivých domech; 4) Ve spolupráci s bytovým družstvem Krušnohor rozvíjet možnosti pro profesionální mediaci sousedských vztahů.**
- **Ze strany města systematicky podporovat aktivity směřující ke změně nepříznivého klimatu ve městě Most, které ovlivňuje kvalitu bydlení obyvatel a to formou: 1) podpory aktivit vznikajících „odspoda“ ze strany obyvatel lokalit; 2) participativních metod práce s obyvateli lokalit – motivace obyvatel lokalit a jejich zapojování do strategického plánování, veřejné diskuse...apod.; 3) podpory aktivit ve veřejném prostoru – sousedská setkávání, okrašlovací aktivity atd. 4) Podpora využití volných nebytových prostor v lokalitách pro realizaci volnočasových a komunitních aktivit;**

OBLAST BEZPEČNOSTI A PREVENCE KRIMINALITY

- **Zvážit možnosti navýšení počtu strážníků mostecké městské policie** a zintenzivnit přítomnost strážníků v deprivovaných lokalitách.
- **Navýšit počet asistentů prevence kriminality ve městě** na celkový počet 20 pracovníků s potenciálem pokrytí jejich působnosti v rámci všech deprivovaných lokalit, včetně sídliště Chanov.
- Pro potřeby komunikace a plánování preventivních opatření na území města **zajistit pro zástupce institucí z oblasti sociální integrace kvantitativní/kvalitativní data (jednou ročně) týkající se efektivity využití asistentů prevence kriminality.**
- **Ve stávajícím rozsahu zachovat institut dohledové služby.**
- **Rozšířit podporu asistentům prevence kriminality a pracovníkům dohledové služby ze strany města o možnost zapojení do pracovního poradenství a motivačních programů** spojených s následným začleněním na běžný trh práce včetně dluhového poradenství.
- **Zachovat realizaci projektů prevence kriminality Městské policie** – kurzy sebeobrany, příměstské tábory, výlety atd.
- Ve spolupráci s Probační a mediační službou ČR **zajistit realizaci preventivních seminářů pro cílovou skupinu mladých lidí z deprivovaných lokalit.**
- **Navázat na úspěšnou realizaci táborů a výjezdů kurátorů** pro cílovou skupinu dětí a mladých lidí z mosteckých lokalit **a zajistit jejich pokračování.**
- **Zajistit udržitelnost poradenství a služeb pro oběti trestných činů a domácího násilí.**
- **Udržet stávající stav spolupráce Probační a mediační služby s poskytovateli sociálních služeb ve městě v oblasti práce s pachateli a oběťmi trestných činů.**
- **Podrobně zmapovat situaci v oblasti sexbyznysu a nucené prostituce** na území města Most za účelem přípravy a realizace odpovídajících preventivních opatření.
- **Zvážit možnost omezení provozování herních automatů a videoloterijních terminálů** v ulicích s nejvyšší definovanou dlouhodobou nezaměstnaností.
- **Pravidelně iniciovat a realizovat společná setkání zástupců Městské policie; Policie ČR a Probační a mediační služby s poskytovateli sociálních služeb.**
- **Vytvořit pracovní skupinu zabývající se pravidelným monitoringem a koordinací řešení aktuálních problémů v lokalitách** za účasti zástupců poskytovatelů sociálních

služeb, Policie ČR, Městské policie, Úřadu práce ČR, relevantních odborů Magistrátu města Most a dalších, a to nikoliv pouze v období vyhocení situace a aktuálně nepříznivého klimatu.

- **Do komunikačního plánu** města Most v oblasti sociálního vyloučení **doporučujeme zpracování komunikační strategie Městské policie o bezpečnostních tématech týkajících se deprivovaných lokalit.**

OBLAST ZAMĚSTNANOSTI

- **Zajistit odpovídající depistáž a intervenci terénních programů v lokalitách s nejvyšším podílem dlouhodobě nezaměstnaných** v oblasti základního pracovního poradenství ze strany poskytovatelů sociálních služeb.
- **V programech a projektech** zaměřených na vstup na trh práce a udržení v něm **zajistit všem jejich účastníkům přístup k dlouhodobému poradenství.**
- **Realizovat motivační programy pro nezaměstnané s přesahem jejich působení do období po nástupu dlouhodobě nezaměstnaných na trh práce** a zajistit následnou asistenci/mentoring těmto osobám **po dobu minimálně 2 měsíců po nástupu do zaměstnání, respektive období trvání zkušební doby.**
- **V rámci síťování a spolupráce s lokálními zaměstnavateli průběžně zjišťovat potřeby zaměstnavatelů** a tato zjištění využívat při realizaci projektů a programů zaměřených na zaměstnávání osob ze sociálně vyloučeného prostředí nebo osob ohrožených sociálním vyloučením.
- **Rozšířit možnosti tréninkového zaměstnání** pro osoby ohrožené sociálním vyloučením.
- Vzhledem k dynamice v oblasti vnější a vnitřní migrace, změnám struktury vlastníků bytového fondu a struktury obyvatel města Most obecně doporučujeme **ve spolupráci s Úřadem práce ČR průběžné zpracování a analýzu dat (jednou ročně) týkajících se počtu dlouhodobě nezaměstnaných a osob v hmotné nouzi na konkrétních adresách v rámci území města Most a diseminaci získaných dat subjektům působících v oblasti sociální integrace**, a to za účelem: 1) cílenější depistáže a efektivnějšího působení pracovníků sociálních služeb, pracovníků Odboru sociálních věcí mosteckého Magistrátu a dalších relevantních institucí; 2) včasné identifikace strukturálních změn v jednotlivých mosteckých lokalitách pro potřeby přípravy a realizace odpovídajících preventivních opatření.
- **Vytvořit přehled pracovních pozic průřezově všemi odbory Magistrátu města, příspěvkovými organizacemi a městskými společnostmi, které lze nabídnout v rámci aktivní politiky zaměstnanosti** pro účely veřejně prospěšných prací, společensky účelných pracovních míst, práce na zkoušku nebo „pracovních ochutnávek“ pro žáky

základních a středních škol. Dále přehled otevřít pro účely komunikace s Úřadem práce ČR a neziskovými organizacemi.

- **Zachovat podmínku zapojení minimálního počtu 10 % dlouhodobě nezaměstnaných na plnění zakázek pro město Most.**
- **Pracovníkům** vykonávajícím veřejně prospěšné práce nebo pracujícím na společensky účelných pracovních místech města Most, příspěvkových organizací a městských společností **zajistit přístup k dlouhodobému poradenství neziskových organizací.**
- **V rámci realizace projektů založených na modelech prostupného zaměstnávání zajistit komunikaci mezi zástupci realizačních týmů.**
- **Průběžně monitorovat kapacity pro vznik integračních sociálních podniků zaměřených na zaměstnávání osob se sociálním znevýhodněním a podpořit snahu podnikatelských subjektů v této oblasti prostřednictvím asistence, konzultací, síťování s místními poskytovateli sociálních služeb a zástupci municipalit.**
- **Propojit snahy o zvýšení zaměstnatelnosti a zaměstnanosti dlouhodobě nezaměstnaných s dalšími pracovními skupinami ve městě Most** (např. Komise regionálního rozvoje, Hospodářská a sociální rada Ústeckého kraje) a podpořit přenos informací, výměnu poznatků a definovaných potřeb, s cílem vytvářet společné návrhy řešení.
- **Zvážit možnost zadání výzkumu týkajícího se kapacit a možností rozvoje systému prostupného zaměstnávání** ve městě Most, včetně zajištění analýzy bariér a potřeb ze strany dlouhodobě nezaměstnaných a místních zaměstnavatelů.

Příloha č. 1: Specifická studie Bydlení, lokality a migrace

Pro pochopení aktuální situace v oblasti bydlení je třeba přiblížit si historický kontext. V 90. letech byla zahájena privatizace bytového fondu. Město Most si ve vlastnictví ponechalo pouze sídliště Chanov. Tři domy sloužící pro bydlení seniorů a asi 70 zbytkových bytů ve městě vlastní akciová společnost Mostecká bytová, jejímž jediným akcionářem je statutární město Most. Privatizace probíhala ve třech vlnách:

1. vlna od roku 1994, cena 600 Kč/m²,
2. vlna od roku 2005, cena 2 100 až 2 750 Kč/m²²⁴,
3. vlna od roku 2010, cena 1042 Kč/m²²⁵.

Lépe se nám podařilo zmapovat dění v rámci 3. vlny, protože údaje starší 10 let už podle Odboru městského majetku Magistrát neuchovává a 3. vlně se také více věnovali aktéři v rozhovorech. Můžeme tedy konstatovat, že následující řádky se týkají 3. vlny, v prvních dvou vlnách byl vývoj v některých bodech odlišný (např. v nich Mostecká bytová nefigurovala jako prostředník).

Postup byl takový, že celé domy byly prodávány právníkům osobám (to bylo podmínkou prodeje), zpravidla družstvům, která později částečně převedla byty do osobního vlastnictví. V některých případech si obyvatelé domů založili vlastní družstva, častěji se pak stávali družstevníky SBD Krušnohor, které bylo významným subjektem již před revolucí (podle ředitele družstva mělo v majetku již před revolucí asi 6 600 bytů). V rámci 3. vlny založilo vlastní družstvo 8 domů z 57, tedy jen 14 %. „*Tady je ta sociální skladba těch lidí tak špatná, že nebyli ani schopní založit vlastní družstvo.*“²⁶ (Ředitel SBD Krušnohor).

Domy byly převáděny do osobního vlastnictví na základě žádosti minimálně 60 % obyvatel. SBD Krušnohor a další právníké osoby měly do dvou let převést minimálně 80 % bytů v domech do osobního vlastnictví, čímž se mnozí původní nájemníci města stali vlastníky obývaných bytů. V období, kdy byly domy družstevní, docházelo však také k převádění podílů, a k vlastnictví bytů se tak dostali i majitelé, kteří podíly pořizovali za účelem pronájmu. Ačkoliv tedy postupně až na výjimky²⁷ došlo k převodu více než 80 % bytů do osobního vlastnictví, vlastníky už v té chvíli byly v řadě případů osoby, které v bytech nebydlely a bydlet neplánovaly.

Vedení města v obavě z dalších prodejů zavedlo tzv. pětiletou fixaci. Šlo o předem danou podmínku, podle které musel majitel bytu po dobu 5 let od převodu do osobního vlastnictví nabídnout byt ke koupi přednostně Mostecké bytové a nemohl ho prodat třetí osobě. Ve skutečnosti byl zpět Mostecké bytové prodán jen malý počet bytů (pro prodávající to bylo finančně značně nevýhodné). Lidé spíše čekali na uplynutí fixace, jejíž podmínky byly několik let po zavedení zmírněny – nově bylo možné byt prodat třetí osobě za administrativní poplatek 10 000 Kč.

²⁴ V druhé vlně byly privatizovány jednotlivé byty.

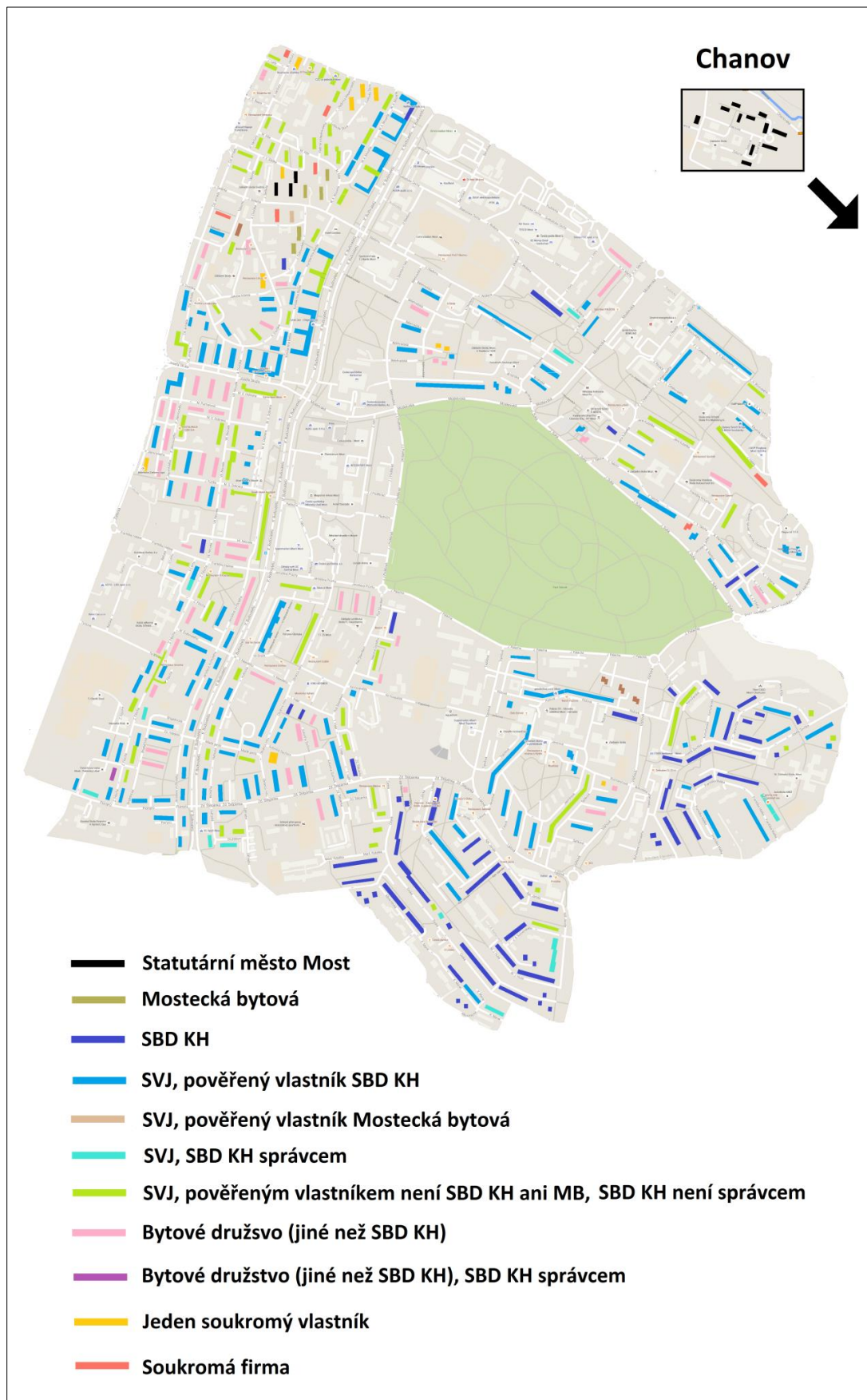
²⁵ Cena byla vypočítána navýšením z 600 Kč/m² z první vlny o procento inflace mezi lety 1994 a 2010.

²⁶ V rámci připomínkovacího procesu Vstupní analýzy pracovníci SBD Krušnohor upřesnili, že příčinou nebyla ani tak skladba obyvatel, ale jejich dovednosti, motivace a odvaha.

²⁷ Podle ředitele SBD Krušnohor město v případě domů s hůře situovanými obyvateli podmínku 80 % zmírnilo. Jednalo se např. o domy ve Stovkách.

Aktéři napříč institucemi se v rozhovorech shodli, že valná většina bytů získaných tzv. na kšeft, se v rukou nových vlastníků ocitla v rámci převádění družstevních podílů, nikoliv prostřednictvím dalších prodejů bytů v osobním vlastnictví. Výsledkem popsaného procesu je poměrně rozmanitá vlastnická struktura bytových domů v Mostě.

Mapa č. 9: Vlastnická struktura bytových domů v Mostě

Zdroj: Katastr nemovitostí, únor-květen 2016, <http://www.sbdkrusnohor.cz>,
<http://rejstrik.penize.cz>.

Z hlediska typu vlastníka v Mostě převažují společenství vlastníků jednotek (zelená, modro-zelená a světlezelená barva), o něco menší část připadá na družstva (růžová, fialová a tmavě modrá), minimum je pak domů ve vlastnictví jedné osoby (žlutá barva) nebo firmy (lososová a hnědá barva). SBD Krušnohor je navíc také pověřeným vlastníkem²⁸ či správcem většiny SVJ (světle modrá a modro-zelená barva), v nichž zároveň vlastní i jednotlivé byty, a to družstevní (obývané družstevníky nebo pronajímané) i nedružstevní (družstvem vlastněné a pronajímané). Je tedy zcela zjevné, že SBD Krušnohor je v Mostě v oblasti bydlení zcela dominantním hráčem. Konkrétně se stará o téměř 6 000 bytů družstevních a 12 000 bytů v osobním vlastnictví z celkového počtu asi 28 000 bytů v bytových domech v Mostě (SLDB, 2011), což je více než 70 %.

Obrázek se ještě komplikuje, podíváme-li se do mikrosvěta jednotlivých SVJ (což v některých případech učiníme konkrétně v kapitole Jednotlivé lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených). Najdeme tu následující situace:

- 1) Byty, v nichž bydlí původní nájemníci města, kteří se v průběhu privatizace stali družstevníky a následně vlastníky bytů (takový byl cílový stav privatizace), případně vlastníci, kteří po nich byt zdědili nebo ho od nich dostali či koupili.
- 2) Byty, v nichž bydlí družstevníci, kteří na odkoupení bytu do osobního vlastnictví neměli prostředky nebo se pro něj nerozhodli, případně družstevníci, na které byl podíl původních družstevníků převeden.
- 3) Byty, v nichž bydlí nájemníci družstva, kteří se nikdy nestali ani družstevníky, případně noví nájemníci takových bytů.
- 4) Byty, v nichž bydlí nájemníci vlastníků (1), v části případů pronajímané prostřednictvím realitních kanceláří
- 5) Byty, v nichž bydlí podnájemníci družstevníků (2), v části případů pronajímané prostřednictvím realitních kanceláří.
- 6) Byty získané cíleně na pronájem většími vlastníky nebo i firmami (typicky prostřednictvím převedení podílu v době, kdy byl byt družstevní, a pozdějším převedením bytu do osobního vlastnictví, ale také pozdějším odkupem bytů již v osobním vlastnictví, někdy též po splacení dluhů původního vlastníka vůči SVJ), v části případů pronajímané prostřednictvím realitních kanceláří.

Právě byty v kategorii 6) jsou nejčastěji obývány rodinami a osobami, které nesou znaky sociálního vyloučení a ve výpovědích mnoha obyvatel jsou označovány za problematické.

Ačkoliv tedy bylo původním záměrem města poskytnout obyvatelům vlastní bydlení, celá řada lidí, zejména těch chudších, „nešťastně“ hospodařících, méně vzdělaných a zejména

²⁸ Pověřený vlastník je orgánem společenství vlastníků, který za společenství vystupuje navenek. Obvykle se institut pověřeného vlastníka využívá v menších SVJ, kde se nenajde dostatek vlastníků pro vytvoření celého představenstva, přičemž pověřeným vlastníkem je vlastník určitého podílu na domě. V případě Mostu není příčinou této volby malý počet vlastníků, ale nedostatek vlastníků, kteří by měli o reprezentování domu zájem, což souvisí se skladbou obyvatel i určitým návykem nechávat věci ve svém okolí na institucích. Pověřeným vlastníkem je pak v Mostě rovněž poněkud netypicky zpravidla SBD Krušnohor, které má na takto organizovaných domech svůj podíl. Domy s orgánem pověřeného vlastníka v Mostě mají obvykle zvolený tzv. domovní výbor, který je zanesen pouze ve stanovách SVJ, ale vykonává podobnou funkci jako představenstvo SVJ „dovnitř“ domu, přičemž ostatní funkce vykonává pověřený vlastník.

méně prozíravých si byty neudržela, postupně je prodala nebo o ně přišla a dostala se do segmentu nájemního bydlení. Určitou část nájemníků v těchto bytech tvoří také lidé, kteří přišli do Mostu odjinud (více viz kapitola Migrace v příloze č. 1).

„Chodila jsem do práce, ale měla jsem smlouvu jen na dobu určitou. Po narození druhého dítěte jsem neměla na nic nárok. Měla jsem družstevní byt, ale pak už jsem nezvládala platit. Šla jsem na Krušnohor, ale nedovolili mi dluh splácat²⁹ a ještě mi vyhrožovali, že půjdu na ‚čtrnáctku‘ (pozn. aut.: blok 14 – viz kapitola Domy vlastněné jedním majitelem). Nakonec byt koupil nový majitel, zaplatil dluhy a nechal mě tady bydlet. O družstevní byt jsem přišla, ale vlastně jsem měla ještě štěstí.“ (Obyvatelka Stovek).

„Bydlela jsem ve svém bytě v Šeříkové. Byla jsem tam spokojená, ale bylo to drahé... Mám malý důchod. Realitka mi nabídla levnější byt do nájmu a 50 000 na ruku. Byt byl ale nakonec dražší, kdyby mi nepomohl syn, skončila bych pod mostem... Syn mi tenhle byt našel přes inzerát... Podvedli mě.“ (Obyvatelka Javorové).

Vzhledem k nerovnoměrnému rozložení sociálně vyloučených osob ve městě se nabízí otázka, proč jejich větší koncentrace vznikají právě tam, kde vznikají, a jak to souvisí s privatizací. Otázka nemá za cíl hledání viníků současného stavu, míří k odhalení mechanismů a predikci dalšího vývoje (konec konců sociálně vyloučení by v případě jiného průběhu patrně nezmizely, pouze by třeba bydleli na jiných adresách).

V první řadě je třeba si uvědomit, že ve sledovaných lokalitách s vyšším podílem sociálně vyloučených jsou byty zpravidla ve vlastnictví společenství vlastníků jednotek. S tím souvisí vznik situace popsané v bodě 6). V družstvech k této situaci většinou nedochází, její mechanismus je více pod kontrolou, jelikož družstevníci potřebují k pronajímání bytu souhlas družstva, zatímco členům SVJ nemůže do pronajímání nikdo mluvit. Není také bez zajímavosti, že 5 ze 6 sledovaných lokalit figuruje alespoň z části na seznamu domů, které byly prodávány v poslední vlně. Jinak řečeno přes 40 % bytů privatizovaných ve 3. vlně představují domy, kde dnes sledujeme vyšší podíl sociálně vyloučených.

Jeden aktér v rozhovoru vyjádřil názor, že příčinou bylo postupné sestěhovávání chudších rodin do zužujícího se bytového fondu města, které mělo za následek ze sociálního hlediska slabší skladbu obyvatel již v době privatizace.

Jako pravděpodobnější se však jeví několikrát zmiňovaná teorie, že na osud domů měla zásadní vliv cena, za kterou byly byty ve 3. vlně privatizovány. Nízká cena bytu se totiž stala velkým lákadlem pro obchodníky (či „spekulanty“, jak se jim často hanlivě říká), kteří za pár desítek tisíc získali družstevní podíl, který záhy přeměnili ve vlastnictví bytu. Logika funguje ještě více v případě malometrážních bytů, které bylo možné pořídit velmi levně. Pokud pronajímatel následně obsadí byt početnější rodinou pobírající dávky na bydlení, investice se mu velice rychle vrátí... Tím se kruh uzavírá.

Ještě než se podíváme zblízka na konkrétní SVJ a jejich problémy, zastavíme se na chvíli u dosavadních aktivit různých aktérů v segmentu bydlení ve městě Most. Významným zásahem do kvality bydlení v lokalitě Chanov a Stovky byla investiční podpora vycházející z Integrovaného plánu rozvoje města tzv. IPRM DEMOS. Díky plánu se podařilo investovat

²⁹ Pracovníci SBD Krušnohor v rámci připomínkového řízení ke Vstupní analýze k citátu obyvatelky poznamenali, že SBD doporučuje dlužníkům co nejrychleji požádat o splátkový kalendář. V zájmu družstva je totiž co nejmenší dluhová zátěž na straně družstevníků i nájemců.

prostřednictvím spolufinancování z prostředků Evropské unie, veřejných rozpočtů a zvýhodněných úvěrů do lokalit Chanov a Stovky prostředky na rekonstrukci objektů, úpravu veřejných prostranství, chodníky atd. Seznam projektů spolufinancovaných z prostředků EU v rámci tohoto programu zachycuje tabulka č. 6.

Tabulka č. 6 Seznam projektů spolufinancovaných z prostředků EU prostřednictvím IOP

Rekonstrukce podchodů u bloku 100
Rekonstrukce bloku 11 v Chanově
Rekonstrukce bloku 8 v Chanově
Rekonstrukce bloku 2 v Chanově
Rekonstrukce bloku 13 v Chanově
Regenerace bytového domu bl. 97, ul. Budovatelů v Mostě – Výtahy
Regenerace bytového domu bl. 97, ul. Budovatelů v Mostě – Zateplení
Úpravy veřejných prostranství sídliště Chanov
Regenerace bytového domu bl. 99, tř. Budovatelů v Mostě – Zateplení
Regenerace bytového domu bl. 98/99, tř. Budovatelů v Mostě
Regenerace bytového domu bl. 98, tř. Budovatelů v Mostě – Zateplení
Regenerace bytového domu bl. 100, tř. Budovatelů v Mostě
Regenerace bytového domu bl. 99, tř. Budovatelů v Mostě - Výměna oken
Regenerace bytového domu bl. 99, tř. Budovatelů v Mostě – Výtahy
Regenerace bytového domu bl. 98, tř. Budovatelů v Mostě – Výměna oken
Vegetační úpravy v rámci revitalizace sídliště Chanov
Úprava vnitrobloků a ploch veřejného prostranství přilehlých k blokům 95–100 – I. etapa
Regenerace bytového domu bl. 100, tř. Budovatelů v Mostě – Výtahy
Úpravy vnitrobloků a ploch veřejného prostranství přilehlých k blokům 95–100 – II. etapa
Pěší propojení sídliště Chanov s lokalitou nádraží ČD v Mostě

Zdroj: <http://www.strukturalni-fondy.cz>.

Jakákoli snaha vstoupit do prostředí trhu s bydlením, a ve větším měřítku umožnit rodinám ohroženým sociálním vyloučením získat v jasně daném časovém horizontu možnost stabilizovat finanční situaci a osvojit si návyky potřebné pro dlouhodobé udržení bydlení, se zdá v kontextu situace ve městě jako velmi nelehký úkol. Ucelený systém prostupného, sociálního nebo dostupného bydlení, jehož cílem by měla být především stabilizace bytové situace nejohroženějších rodin, byl součástí komplexního individuálního projektu města realizovaného v letech 2012 až 2015, který byl financován z prostředků ESF Operační program lidské zdroje a zaměstnanost. Klíčová aktivita projektu „Program prevence ztráty bydlení“ byla realizována v rámci zakázky Oblastní charitou Most. Organizace se tak stala koordinátorem systému prostupného bydlení, který by měl být v ideálním případě založen na třech stupních (1. krizové bydlení; 2. tréninkové bydlení; 3. samostatné bydlení s doprovázením/asistencí). Druhý a třetí stupeň byly ovšem v Mostě vzhledem k nemožnosti využití prostor pro tréninkové bydlení pomyslně sloučeny. Krizové bydlení (tedy první stupeň systému) je ve městě Most zajišťováno poskytovateli sociálních služeb. Konkrétně se jedná o noclehárnu pro muže s kapacitou 10 lůžek; azylový dům pro muže s kapacitou 30 lůžek; azylový dům pro ženy a matky s dětmi se 14 lůžky pro matky, 4 lůžky pro ženy bez dětí a 36 lůžky pro děti. Pro velmi specifické situace město disponuje krizovým pokojem v ubytovně UNO na sídlišti Chanov. Pro realizaci prostupného bydlení bylo možné využít finanční prostředky z tzv. garančního fondu. Z fondu (financován z prostředků nadace Open Society Fund) bylo kryto riziko případných materiálních škod nad 10 000 korun způsobených klienty zapojenými do systému prostupného bydlení (v průběhu realizace projektu využito pouze

jednou). Do třetího, resp. v kontextu situace ve městě druhého stupně – samostatného nájemního bydlení s doprovodem sociálních pracovníků – se v průběhu zmiňovaného projektu dostalo celkem 22 rodin, a to především do prostředí nájemních bytů soukromých vlastníků. Zástupci Oblastní charity v Mostě v tuto chvíli uvádějí, že celkem 60 % z dotčených rodin si bydlení udrželo dlouhodobě.

Současná situace na trhu s bydlením ve městě Most má z mnoha důvodů za následek intenzivní vnitřní migraci, která se dotýká především nejchudších rodin (podrobně kapitola Migrace v příloze č. 1). Lze očekávat nárůst potřeby ukotvení systému prostupného bydlení a nabídky sociálního a dostupného bydlení do základních pilířů sociální politiky města. Limity pro nastavení systému, který bude pravděpodobně vyžadovat masivní intervenci ze strany města, jsou především:

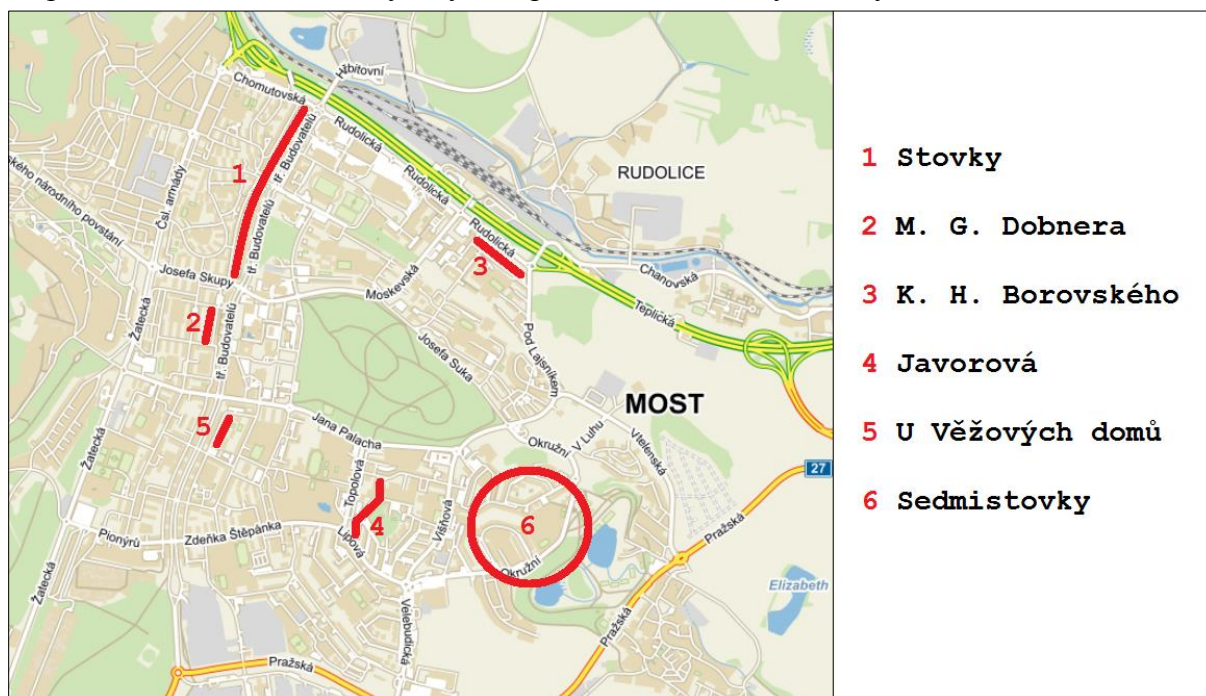
- 1) Absence kapacit v krizovém bydlení pro ubytování celých rodin – azylový dům pro rodiny s dětmi, dále pak noclehárna pro ženy nebo samostatně fungující služba krizového lůžka.
- 2) Nedostatek nese segregated bytů v obecním vlastnictví – město disponuje větším počtem bytů pouze na sídlišti Chanov.
- 3) V současné chvíli absence koordinačních kapacit v prostředí místní samosprávy pro zajištění fungování systému prostupného bydlení, sociálního a dostupného bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel.
- 4) Nedostatečná míra nastavení spolupráce mezi sociálními pracovníky obce / neziskových organizací a zástupců společenství vlastníků a správců obytných domů.
- 5) Nízká kapacita sociálních služeb, které mohou zajistit intenzivní podporu rodinám a systematický rozvoj dovedností rodin ve vztahu k bydlení (především terénní programy a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi).
- 6) Absence analytických dat a jejich zpracování, na jejichž základě by bylo možné kvantifikovat počet potřebných bytů a kapacit pro systém prostupného, sociálního a dostupného bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel.

Poslední bod by bylo možné vyřešit zpracováním analýzy potřeby a kapacit pro systém prostupného bydlení, sociálního a dostupného bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel. V případě její realizace doporučujeme vycházet z dat týkajících se obecné demografické prognózy města na další období, intenzity migrace obyvatel v rámci Mostecka, tendence k rozvodovosti manželství na území města, počtu příjemců dávek v hmotné nouzi žijících v podnájmu (podnájemní smlouva), počtu mladých lidí bez zaměstnání ve společných domácnostech odkázaných na dávky v hmotné nouzi, počtu vícečetných rodin v nestandardním bydlení, počtu domácností žijících v nemovitostech ve špatném technickém stavu, počtu osamělých seniorů a obecně počtu domácností v bytové nouzi.

Jednotlivé lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených

Na následujících stránkách představíme příklady lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených. Uvedeny jsou lokality, které se objevily také v tzv. Gabalově mapě sociálně vyloučených lokalit z roku 2015, a to v pořadí podle výskytu jevů spojených se sociálním vyloučením. Domů a bloků, které se v menší míře potýkají s obdobnými problémy, najdeme v Mostě daleko více (viz např. mapu č. 4 týkající se nezaměstnanosti či mapu č. 12 zobrazující zadluženost vůči městu), vybrané části města lze proto chápat skutečně spíše jako příklady, na nichž je sledovaný jev možné nejlépe pozorovat.

Mapa č. 10: Sledované lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených v Mostě

Stovky

Fotografie č. 2: Lokalita Stovky

Kvůli kombinaci vysokého podílu sociálně vyloučených a velkého počtu obyvatel celkově je lokalita Stovky z lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených nejvýznamnější. Lokalita se nachází prakticky v centru města a sestává ze 4 čtyř- až sedmipatrových staveb ve tvaru písmene „E“ („hrábě“), tedy z 12 bloků spojených 8 „propojkami“, což dohromady představuje 52 vchodů (vždy 3 v bloku a 2 v propojce). Stovky jsou součástí starší cihlové zástavby Mostu, byly postaveny v první polovině 60. let. Uspořádání domů vytváří 8 dvorů. Jednotlivé dvory se liší stavem i využitím. Nacházejí se v nich parkovací místa, parky (někdy spíše neudržovaná zeleň) nebo dětská hřiště, v některých byly odstraněny lavičky³⁰ (viz kapitolu Bezpečnost a prevence kriminality). Obyvatelé rozlišují níže položenou část lokality (blíže k nákupnímu centru OBI) „Stovky“ a výše položenou část (blíže k Magistrátu) „Devadesátky“. O ubytovně Domino, která se nachází pod „Devadesátkami“ pojednáme samostatně v kapitole „Ubytovny“. Dispozice bytů jsou 1+1, 2+1 a 3+1. V propojkách se na rozdíl od bloků nenacházejí výtahy.

Bloky 95–100 jsou mezi sociálně vyloučené lokality řazeny tradičně (např. v tzv. Gabalově mapě z roku 2006). Vyšší podíl hůře situovaných obyvatel charakterizoval tuto část města už před revolucí, jelikož v době výstavby panelových sídlišť představovaly domy nižší standard bydlení. Situaci pak umocnila privatizace a nástup vlastníků orientovaných na pronajímání rodinám odkázaným na sociální dávky. Tento proces zasáhl i bloky 89-94, které v současné chvíli tvoří s bloky 95–100 pás domů s vyšším podílem sociálně vyloučených.

Pro ilustraci jsme vyčíslili dostupné charakteristiky týkající se skladby obyvatel v lokalitě. Připomínáme, že podíl sociálně vyloučených je obtížné určit zejména proto, že mezi sociálně vyloučenými a nevyloučenými není ostrá hranice (viz kapitolu Sociální vyloučení). Rozhodně nelze tvrdit, že všechny chudé rodiny jsou svými sousedy vnímány

³⁰ Odstranění laviček vždy musejí odsouhlasit vlastníci nemovitostí.

jako problémové. Konkrétněji se u tohoto tématu zastavíme při popisu vybraných vchodů.

Tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech

	V lokalitě	V Mostě
Počet obyvatel (podle Evidence obyvatel) ³¹	2 933	68 670
Podíl dětí do 15 let (podle Evidence obyvatel)	27 %	17 %
Podíl osob starších 69 let (podle Evidence obyvatel)	5 %	11 %
Přibližný podíl romských domácností ³²	33 %	x
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (z celkového počtu lidí ve věku 15–69 let) ³³	14 %	5 %
Procento obyvatel, kteří mají dluh vůči městu ³⁴	16 %	5 %

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, rok 2015.

Lepší představu o dění v lokalitě si čtenář udělá, pokud podrobněji rozebereme vlastnickou strukturu. Spodní tři „hrábě“ (bloky 92–100) jsou vždy rozděleny na 5 subjektů (tři vchody bloku tvoří jeden celek a dva vchody propojky tvoří jeden celek). Poslední „hrábě“ (bloky 89–91) představují celé jednu právní jednotku, ovšem i zde jsou domovní výbory organizovány podle schématu uvedeného na obrázku A. Kromě jedné propojky, která v době výzkumu teprve procházela privatizací, se jedná o SVJ, častěji v čele s pověřeným vlastníkem, kterého představuje SBD Krušnohor (konkrétně je to patrné z mapy č. 9). S výjimkou bloku 93 jde vždy o větší počet drobných vlastníků.

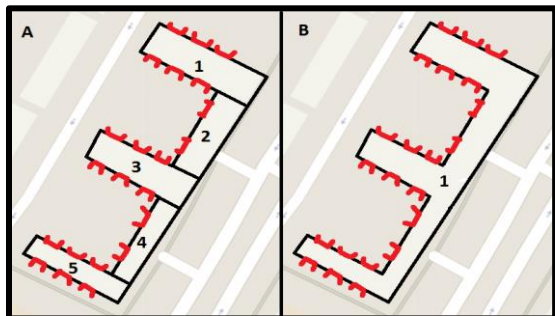
³¹ Evidence obyvatel nemusí realitu kopírovat přesně. Na druhou stranu obyvatelé sledovaných lokalit bydlí v bytech buď dlouhodobě, a mají zde tedy trvalou adresu, nebo patří mezi nedávno přistěhovalé, u těch je ale nemalá pravděpodobnost, že si vyřídí trvalou adresu kvůli nároku na příspěvek na bydlení.

³² K odhadu jsme dospěli zprůměrováním podílů uváděných respondenty v jednotlivých navštívených vchodech. Číslo může být částečně zkresleno subjektivitou odhadujících i výběrem navštívených vchodů.

³³ Podíl dlouhodobě nezaměstnaných může být pro mnohé překvapivě nízký. Je však třeba odlišit počet osob v evidenci uchazečů o zaměstnání a ekonomicky neaktivní část obyvatel. Ve sledovaných lokalitách je méně zaměstnaných osob než ve zbytku města, nicméně je zde také celá řada matek na rodičovské dovolené, invalidních důchodců, lidí pečujících o blízkou osobu, pěstounů, lidí vyřazených z evidence, lidí evidovaných kontinuálně kratší dobu než 1 rok apod. Zajímavé je tak porovnání jednotlivých lokalit mezi sebou nebo např. porovnání lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených s klasickou sociálně vyloučenou lokalitou, kterou v Mostě představuje Chanov (viz dále).

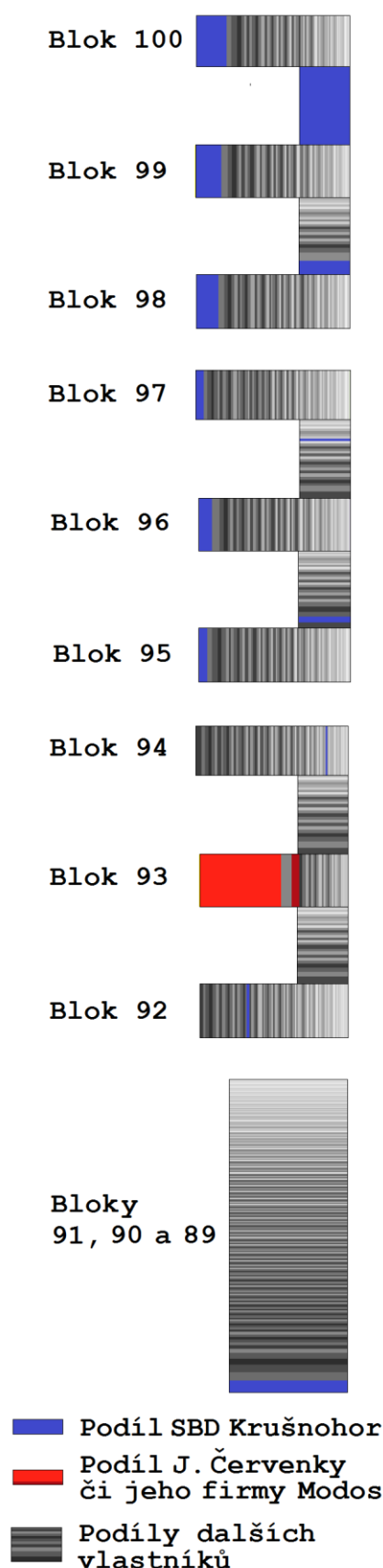
³⁴ Poměr osob dlužících vůči městu v lokalitě (podrobněji o povaze čísla viz poznámky č. 43 a 44 v kapitole Dluhy) vůči celkovému počtu osob v lokalitě.

Schematický obrázek č. 1: Právní členění bloků 92–100 (A) a 89–91 (B)

Rozebereme si nyní postupně jednotlivé bloky s přihlédnutím k podílům SBD Krušnohor a významnějším podílům soukromých vlastníků.

Graf č. 14: Vlastnická struktura Stovek

V prvních třech blocích je patrné výraznější zastoupení SBD Krušnohor, což je způsobeno skutečností, že družstvo bylo prostředníkem privatizace a některé byty nebyly převedeny do osobního vlastnictví. Ve 4 SVJ je družstvo největším vlastníkem. Propojka mezi bloky 99 a 100 byla v době výzkumu ještě zcela ve vlastnictví družstva, proces převodu některých bytů do osobního vlastnictví byl však již zahájen (více viz kapitolu Propojka 99/100).

I v dalším bloku je SBD Krušnohor největším podílníkem ve 3 blocích a podíl má i v propojkách, celkově se ale jedná o hodně rozdrobenou vlastnickou strukturu.

V blocích 94, 93 a 92 je bytů SBD Krušnohor minimum, s výjimkou prostředního bloku se jedná o SVJ s větším počtem drobných vlastníků. Blok 93 je rovněž společenstvím vlastníků, více než polovinu však vlastní jediný majitel, Josef Červenka, přičemž další významný podíl je ve vlastnictví jeho firmy Modos. Pan Červenka domy postupně odkoupil od jiných drobných vlastníků a je sám také předsedou SVJ.

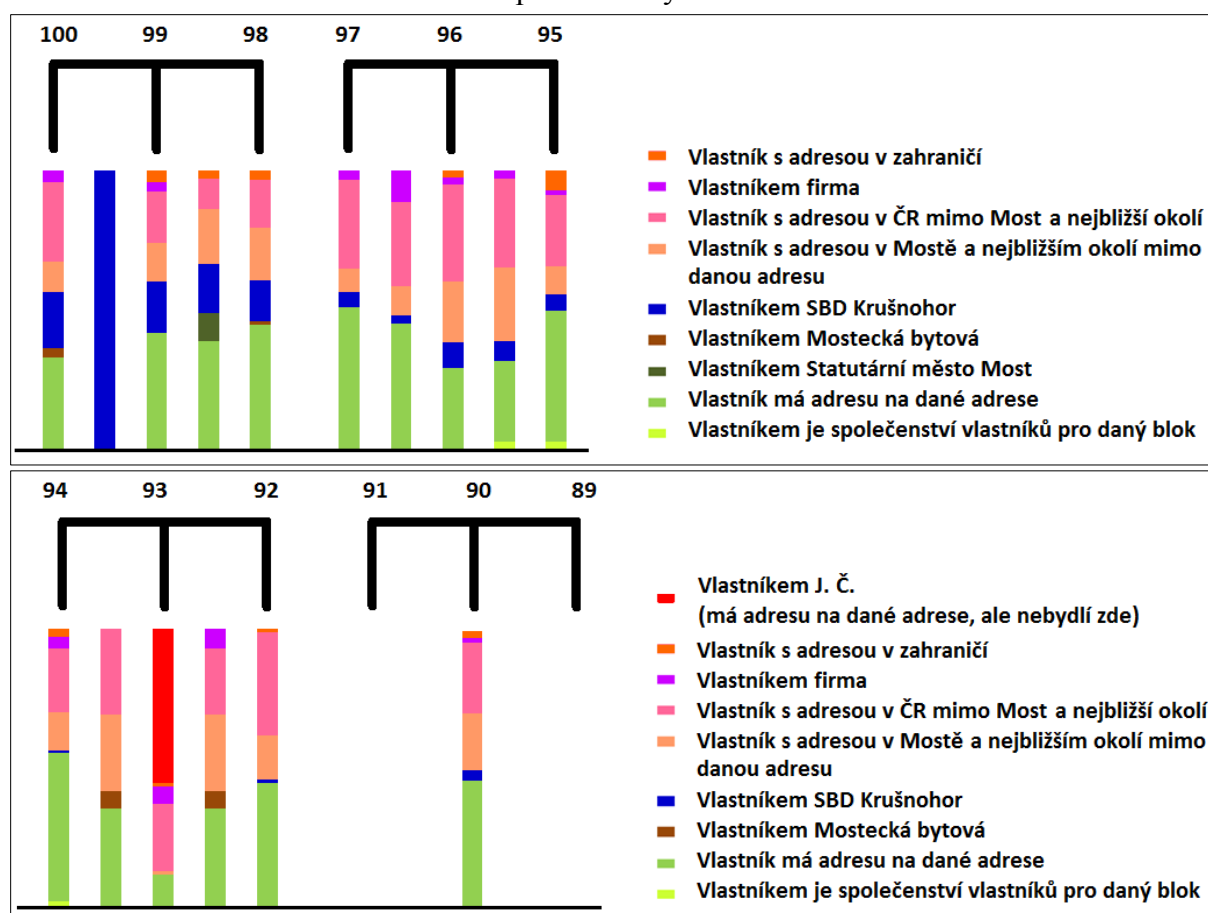
Poslední „hrábě“ tvoří, jak již bylo řečeno, jediné SVJ. Charakterizuje ho velké množství drobných vlastníků, z nichž nejvýznamnější je SBD Krušnohor. V Katastru nemovitostí jsou uvedeny vlastnické podíly za celé SVJ, nikoliv za jednotlivé bloky a propojky, proto graf nemá podobu „hrábí“.

Zdroj: Katastr nemovitostí, březen 2016.

Ještě o něco více nám o domech prozradí rozbor vlastníků podle bydliště. U vlastníků s trvalou adresou ve sledovaném domě lze s určitou pravděpodobností předpokládat, že se jedná o bydlící vlastníky. Vlastníci z jiných adres v Mostě obvykle byty pronajímají, ale bývá snazší je vyhledat a komunikovat s nimi. Naopak vlastníci s adresou v jiné obci, či dokonce zemi patří zpravidla mezi ty nejproblematictější, často se o dění v domech vůbec nezajímají a nekomunikují s nájemníky ani s předsednictvem SVJ či domovním výborem. Jako prostředníky nezřídka využívají různé realitní kanceláře, kterým na fungování domů pramálo záleží. Podobně jsou na tom různé soukromé firmy, které vlastní byty ve Stovkách. V případě SBD Krušnohor se jedná o zbytkové byty, v nichž bydlí nájemníci družstva nebo družstevníci (podle toho, jestli obyvatelé v době privatizace zaplatili členský vklad a stali se družstevníky). Nové nájemníky si družstvo vybírá, takže s nimi až na výjimky podle sousedů nejsou problémy. Podobný princip platí také v případě Mostecké bytové, která zájemce o nájemní bydlení pečlivě prověřuje.

Uvedená pravidla sice neplatí ve 100 % případů, nicméně v domech, kde jsme strukturu adres porovnávali s výpověďmi předsedů, místopředsedů či obyvatel, je shoda značná. Jako indikátor míry problému je tak toto dělení vhodným nástrojem.

Graf č. 15: Vlastnická struktura Stovek podle adresy³⁵

Zdroj: Katastr nemovitostí, březen 2016.

³⁵ Statutární město Most nemá v propojce 98/99 byty, ale nebytové prostory, ve kterých sídlí Klub národnostních menšin.

Z grafu je patrné, že s výjimkou bloku 93 (viz dále) se situace v jednotlivých vchodech dramaticky neodlišuje. Nejvyšší počet rizikových vlastníků (s adresami v zahraničí³⁶, firem³⁷, s adresami mimo Most a nejbližší okolí) vykazují celkově druhé „hrábě“ zdola (97–95) a blok 92. Zajímavá je situace v dolních „hrábích“ (98–100), kde je sice podíl vlastníků s adresou v místě spíše nižší, ale kvůli většímu podílu SBD Krušnohor zde není tak vysoký podíl rizikových vlastníků. Patrně to souvisí s tím, že těchto 13 vchodů bylo privatizováno v poslední vlně. Otázkou je, jak situace vznikla. Může to být dáno krátkým časem, který od privatizace uběhl (pak by zde hrozily další převody a prodeje). Příčinou by mohl být také větší počet obyvatel, kteří neměli prostředky na převedení do osobního vlastnictví (jinými slovy v jiných částech Stovek SBD Krušnohor zůstalo jen velmi málo bytů už v době privatizace). Poslední hypotézou je absence SBD coby prostředníka privatizace v případě některých domů privatizovaných v prvních dvou vlnách (podle předsedy SVJ v jednom z domů byly byty převedeny z města rovnou obyvatelům domu). Získání odpovědi na tuto otázku by vyžadovalo přístup k údajům o prvních dvou vlnách privatizace nebo ještě lépe ke kupním smlouvám jednotlivých bytů za poledních 20 let, což přesahuje možnosti této analýzy.

Vzhledem k časové dotaci, kapacitám výzkumníků a velikosti lokality nebylo možné projít všech 52 vchodů v lokalitě, zvolili jsme proto metodu sond do některých z nich, přičemž jsme se snažili, aby byly zastoupeny různé situace z hlediska vlastnictví a správy. Přiblížíme tedy nyní 5 příkladů toho, jaká je situace v různých částech Stovek. Půjde o 2 SVJ, v nichž je pověřeným vlastníkem SBD Krušnohor (ve Stovkách nejvíce zastoupený model), 2 SVJ s vlastním předsednictvem (v jednom případě s většinovým podílem jednoho vlastníka) a jedním domem patřícím SBD Krušnohor, v němž byly byty v době výzkumu převáděny do osobního vlastnictví.

1) Blok 100 (viz fotografie č. 2, vlevo)

Blok 100 tvoří 3 vchody, které dohromady představují SVJ, jehož pověřeným vlastníkem je SBD Krušnohor. Je ustaven domovní výbor, který má svou předsedkyni, místopředsedu a člena, kteří bydlí v různých vchodech a jsou obyvateli označováni také za správce či domovníky (novější nájemníci ale o existenci výboru nevěděli). Kromě velké schůze konané jednou ročně z popudu Krušnohoru se výbor schází ještě jednou za čtvrt roku z vlastní iniciativy. Na uklízení mají v domě firmu, uklízení vlastními silami se totiž neosvědčilo. Dům byl zvenku opravený díky zvýhodněným úvěrům poskytovaným v rámci IPRM, chodby jsou sice místy zašlejší, ale navštívené byty představují standardní bydlení, žádné závady nebyly uvedeny ani v rozhovorech. Výtahy prošly nedávno opravou. Rovněž proběhla rekonstrukce sklepů, nezačaly však být využívány, jelikož nebyly očíslovány a nebylo zjevné, jak by měly být rozděleny. Zároveň jsou v plánu opravy rozvodů, které si patrně vyžádají zásahy do nově rekonstruovaných sklepů. Vchodové dveře a výtahy jsou opatřeny čipy, které zabraňují vstupu cizích lidí, podle obyvatel ale na druhou stranu způsobují větší ničení majetku (někteří lidé se po ztrátě čipu dobývají do domu násilím).

³⁶ Zahraničních vlastníků je zde celkem 10, častěji jde o občany Ruska (3) a Francie (2).

³⁷ V propojkách je podíl firem zavádějící, neboť zde vlastní a provozují nebytové prostory.

Dalším zavedeným opatřením je uzamčení panelu s jističi po špatné zkušenosti s černými odběry. Ve vnitrobloku je park, lavičky byly odstraněny.

Bydlící vlastníci představují asi třetinu obyvatel domu, dvě třetiny obyvatel žijí v nájmu. Podle odhadů obyvatel je přibližně 30 % domácností romských. Ve všech vchodech bylo označeno několik bytů (1 až 4), které vlastní problematičtí majitelé, případně spravují problematičtí správci a zástupci realitních kanceláří. Tyto byty jsou ostatními obyvateli spojovány s velkou fluktuací obyvatel („vydrží 3 měsíce“), hlukem, nepořádkem, vandalismem, štěnicemi, větším počtem osob na malém prostoru a nově přichozími romskými rodinami. Jsou v nich zpravidla vyšší nájemy, i přes 10 000 Kč za měsíc. Majitelé těchto bytů jsou problematičtí i z pohledu domovního výboru – když je nějaký problém, nedá se jim dovolat, nemají o dění v domě zájem, odkazují na prostředníky v podobě správců a zástupců realitních kanceláří, kteří se ovšem zase odvolávají na požadavky vlastníků. O vysoké míře migrace svědčí také fakt, že na zvoncích bývají uvedena jména vlastníků. „Krušnohor³⁸ už nechce ani měnit jmenovky na zvoncích, nemá to cenu, za chvíli tam stejně bydlí někdo jiný.“

Nálada v domě je nejednotná, názory na situaci se liší. Nejlépe to vystihne několik citátů.

„Já tu bydlím 14 let a jsem tu spokojená. Vím, že lidi nadávají, ale já nemám okna do dvora, nic mě neruší, přes den jsem v práci, všude to mám blízko, jsem spokojená.“ (Neromská starousedlice, byt v osobním vlastnictví).

„Byl to slušný barák, teď lidi utíkají, i slušní Romové... Problém vznikl tak, že to vlastníci dali realitkám a kašlou na to.“ (Neromský nájemník v bytě Krušnohory, starousedlík).

„Bydlím tu 12 let, v posledních 3, 4 letech se to tady hodně zhoršilo, je tu hodně lidí, co se neumějí chovat. Hledám si byt, chtěla bych odsud pryč.“ (Romská nájemnice soukromého vlastníka, starousedlík).

„Sakra, teď jsme to uklízeli. Na co jsme si ty byty kupovali? Teď v tom musíme žít.“ (Neromská obyvatelka).

„Byla jsem u dcery v Chanově, ale už jsme se tam nevešli. Jsme rádi, že jsme měli kam jít... Museli jsme si to tady celé opravit... Ale lidi si na nás stěžují, protože děti jsou trochu hlučnější.“ (Romská nájemnice soukromého vlastníka, v bytě pár měsíců).

Nedostatky, které obyvatelé bloku pocítují v celé čtvrti, se opakovaly i v dalších domech, proto se jim budeme věnovat souhrnně v závěru kapitoly.

2) Propojka 99/100 (viz fotografie č. 2, vpravo a fotografie č. 3)

Propojka nad blokem 100 zaujme na první pohled neopravenou fasádou, zanedbaným prostranstvím v bezprostřední blízkosti domu a někdy také skládkou v průchodu na třídu Budovatelů. Neutěšená situace těchto dvou vchodů s celkově 24 byty (vždy 2 o velikosti 2+1 a 1 o velikosti 3+1 na patře, celkem 4 patra) a dvěma nebytovými prostory je dána z velké části tím, že dům jako jediný v lokalitě nebyl převeden do osobního vlastnictví v době první fáze výzkumu. K převedení mělo dojít již před lety, ale tehdejší předseda domovního výboru

³⁸ O výměně zvonků ve skutečnosti rozhoduje domovní výbor.

se dostal do sporu se SBD Krušnohor a družstvo dům vrátilo Mostecké bytové. Proces byl znovu zahájen na podzim roku 2015, v době návštěvy domu (únor 2016) část obyvatel již převedla peníze na účet družstva a čekala na převedení do osobního vlastnictví, v květnu 2016 se už v katastru nemovitostí objevili dva soukromí vlastníci – jeden s adresou v místě a v domě skutečně bydlící, jeden větší pronajímatel z Mostecka. Už z toho je patrné, že v domě rovněž došlo k převedení družstevních podílů v období, kdy byl dům v majetku SBD Krušnohor. Podle výpovědi předsedkyně domovního výboru se tak stalo asi v 5 případech, tyto byty jsou pronajímány. Několik dalších bytů pronajímají původní obyvatelé domu, kteří se odstěhovali. Názory na obměnu obyvatel se u jednotlivých respondentů různily podle toho, k jakému pohybu došlo v nejbližším sousedství.

„U nás ve vchodu jsou víceméně stálí lidé.“ (Obyvatelka propojky 99/100).

„Já jsem jeden rok odjela na dovolenou, a když jsem se vrátila, nikoho ze sousedů jsem neznala.“ (Obyvatelka propojky 99/100).

Všichni se ale shodli na tom, že je v domě několik bytů (asi 5), v nichž se obyvatelé střídají častěji, přičemž jde právě o byty získané lidmi zvenčí za účelem pronájmu. Jako „problémové“ byly v době návštěvy označeny 2 rodiny, po jedné v každém vchodě (jedna je v bytě pronajímaném realitní kanceláří). Lidé si stěžovali na větší počet dětí, návštěvy, hluk a konflikty. Skladba domu nebyla hodnocena jako nikterak kritická, počet domácností je malý, prostředí neanonymní a podíl „problémových“ rodin nízký. Panují však obavy z příchodu dalších rodin, s kterými by se dalo hůře domluvit. *„Problémy se dají zvládnout, vyřešit, pokud s vámi lidé komunikují.“ (Předsedkyně domovního výboru, propojka 99/100).*

Romské rodiny se v domě podle pamětníků objevují až v posledních 2 letech, v době návštěvy obyvatelé zmiňovaly 3–4 domácnosti.

Nyní se vrátíme ke stavebnímu stavu domu zmíněnému v úvodu. Dvory ve Stovkách (nikoliv v Devadesátkách) byly revitalizovány až k hranici okolních pozemků. V případě ostatních domů navazuje na obnovený pozemek rekonstrukce pozemku u domu, fasády, oken atd. financovaná z výhodného úvěru v rámci IPRM. V případě sledovaného domu absentovalo SVJ, které by si úvěr mohlo vzít, a tak byly řešeny pouze nejnnutnější opravy.

Fotografie č. 3: Průchod v propojce 99/100 (neopravená fasáda i dlažba, skládka)

Skládky v průchodu vytvářejí podle místních obyvatel celé čtvrti. Městská policie vyžaduje pod hrozbou správní pokuty odstraňování skládek na vlastní náklady, což brání využívání fondu oprav např. na opravy. Řešením by byl podle obyvatel domu zvýšený dohled Městské policie nebo částečné zazdění průchodu, ke kterému v některých jiných propojkách přikročili. Tato stavební úprava ovšem vyžaduje statisícové investice, na které vznikající společenství vlastníků patrně v nejbližších letech nenašetří. Další problém, který budoucí SVJ čeká, představují sklepy. Jsou ve velmi špatném stavu, nepoužívají se a bude třeba je sanovat, přičemž se pravděpodobně stanou společným majetkem SVJ (z převodu do osobního vlastnictví byly vyjmuty). Některé problémy se ale domu zatím vyhýbají. Například štěnice se sice v minulosti vyskytly, ale podařilo se je zlikvidovat a již se neobjevily. Vnikání osob zvenčí brání prosté zamykání vchodových dveří na klíč. Větší dluhy za platby do fondu oprav v domě nevznikají, pouze občas dojde ke zpoždění platby. Je vysoce pravděpodobné, že SVJ v budoucnu zařadí mezi domy spravované SBD Krušnohor, jelikož podle místních nebydlí v domě nikdo, kdo by se správě mohl věnovat.

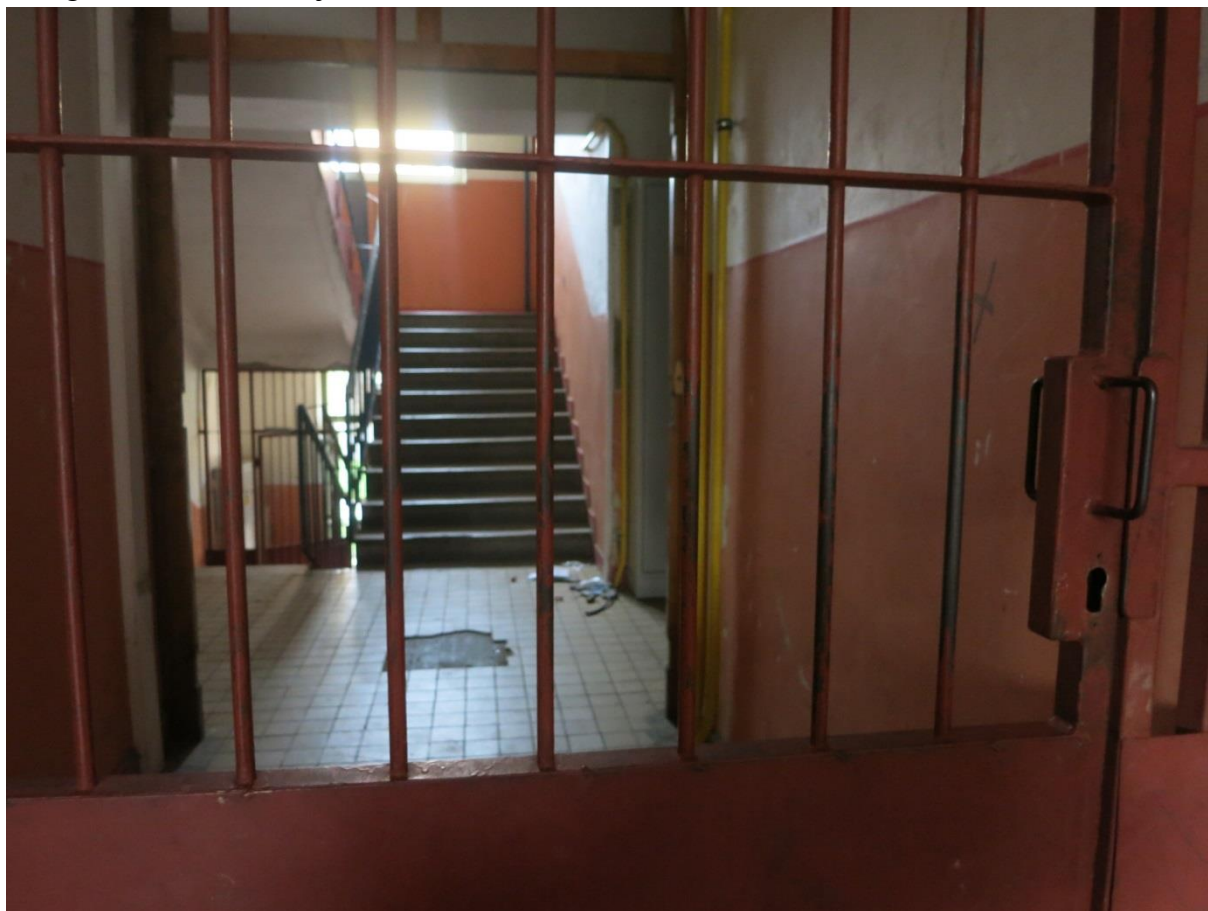
3) Blok 93

Fotografie č. 4: Blok 93

Jak již bylo několikrát naznačeno v odstavcích věnovaných vlastnické struktuře, blok 93 se svým charakterem v několika ohledech vymyká. Ze 78 bytů v domě vlastní asi 40 pan Červenka (dále J. Č.) nebo jeho firma. Tento vlastník postupně byty odkoupil od původních obyvatel domu, má v domě většinový podíl a je předsedou SVJ. Dům má opravenou fasádu a podle obyvatel jsou v dobrém stavu i byty J. Č. Chodby jsou ale místy poničené a je na nich nepořádek, což může souviset také s tím, že se vchodové dveře nezamykají.

Fotografie č. 5: Chodba jednoho z vchodů bloku 93

Pan J. Č. byty pronajímá zpravidla rodinám odkázaným na sociální dávky, nájmy jsou na poměry města i lokality vysoké (podle místních až 15 000 Kč / měsíc včetně poplatků a elektřiny). Podle výpovědí stávajících i bývalých nájemníků i informací KoP ÚP ČR Most J. Č. využívá několik postupů, které brání možné ztrátě zisků. Smlouvy s energetickými společnostmi má napsané na sebe, tudíž může v případě neplacení nájemného nechat odpojit elektřinu (což podle výpovědí našich respondentů i několikrát udělal, zejména však podle nich hrozbu odpojení využívá při vymáhání dlužné částky).

Někteří ten vysoký nájem nezvládají platit, dluží, majitel jim pak vyhrožuje, že odpojí elektřinu...“ (Nájemník J. Č.).

„Dostala jsem od něj pozdě potvrzení o zaplacení, pak mi nepřišla dávka a on mi vypnul elektřinu... Můj syn má cukrovku, máme inzulin v ledničce...“ (Bývalá nájemnice J. Č.).

Dalším nástrojem v rukou vlastníka je plná moc, kterou nájemníci podepisují. Kvůli této plné moci je rozhodnutí o cílovém účtu sociálních dávek v rukou právníka pana Červenky, což znamená, že žádnou změnu v tomto ohledu nelze provést bez vědomí vlastníka, přičemž panuje obava, že by změna měla za následek okamžitou výpověď. Zbývající část nájmu, kterou nepokryjí dávky na bydlení, pak od nájemníků vybírá majitelem

pověřená osoba, se kterou mají nájemníci konflikty (majitel osobně s nájemníky komunikuje minimálně). V patrech neplatících nájemníků nejezdí výtahy.

Popsaná opatření sice částečně vedou k řádnému placení nájemníků, na druhou stranu ale nutí v domě setrvávat i rodiny, které by si rády našly např. levnější bydlení. „*Chtěli bychom odsud pryč, je to nejhorší dům. Platíme hrozně vysoký nájem, musíme to doplácet z živobytí. Nemůžeme odejít, protože nenašetříme na kauci. Navíc má majitel plnou moc, kdybychom to chtěli zrušit, hned by nás vyhodil.*“ (Nájemnice J. Č.).

Metody pronajímatele jsou nahlíženy negativně i zástupci zainteresovaných institucí: „*J. Č. drží lidi v šachu.*“ (Pracovnice KoP ÚP ČR Most). Nájemníci a bývalí nájemníci zároveň v rozhovorech upozorňovali také na nesrovnalosti ve vyúčtování. „*Prý dlužíme desetitisíce za vodu. Přinesl to vytištěné z počítače. Takhle si to může napsat sám. My to nechali posílat rovnou z pracáku, takže máme výpisy a můžeme doložit, že nic nedlužíme.*“ (Bývalý nájemník J. Č.). Nedoplatky nájemníky zadlužují, a tím je vůči vlastníkovi ještě více zavazují.

Na KoP ÚP ČR Most kromě toho také popsali, že se pronajímatel spolu se svým právníkem několikrát odvolával proti rozhodnutí o výši dávky (považovali ji za nedostatečnou), ačkoliv byl výpočet zcela v pořádku. Tato praxe spolu se stížnostmi obyvatel přiděluje již tak přetíženému Úřadu práci. Pracovníci KoP ÚP ČR Most obyvatele domu litují, ale domnívají se, že není na nich, aby vzniklou situaci řešili. Samotní nájemníci mají obavy, že by podniknutím nějakých kroků mohli ztratit bydlení. „*Museli by se ozvat všichni, jinak to odskáče jeden.*“ (Nájemník J. Č.). Bývalí nájemníci se zase nechtějí pouštět do nepříjemných sporů, když už mají bydlení vyřešené jinak. „*Nechci chodit po soudech a tahat se s ním.*“ (Bývalá nájemnice J. Č.). Podle jedné bývalé nájemnice nepomohli ani úředníci Magistrátu: „*Řekli mi, že když má právníka on, tak si mám najít svého.*“ Podle našeho názoru bylo třeba koordinovaného postupu všech zainteresovaných institucí.

Popsané postupy se také negativně projevují na situaci v celém domě. Právě sledované 3 vchody jsou ohniskem odstěhovaných osob za rok 2015 (viz mapu č. 9 v kapitole Migrace v příloze č. 1). Podle výpovědí obyvatel se odstěhovali původní obyvatelé, nájemníci jiných vlastníků i nájemníci pana Červenky, kterým se podařilo vymanit nebo kteří přes veškerá opatření přestali řádně platit. Řada bytů v domě je prázdná, dobrovolně se lidé do domu stěhovat nechtějí. Ostatní vlastníci bytů v domě byty obtížněji pronajímají (resp. okolnosti je nutí orientovat se na podobnou cílovou skupinu) a méně výhodně prodávají. Umocňuje se tak charakter domu coby sociálně vyloučené lokality, kam se stěhují pouze lidé, kteří nemají na výběr. „*Mám dvě postižené děti, musela jsem se sem přestěhovat, protože si na to lidi stěžovali. Ted' je pod námi prázdný byt, takže si nikdo nestěhuje. Akorát do našeho patra nejezdí výtah.*“ (Nájemnice jiného vlastníka v bloku 93). V domě je tak několik rodin s nemocnými dětmi, matek samoživitelek. Romské rodiny představují podle obyvatel 40–50 %.

4) Propojka 92/93

Fotografie č. 6: Chodba v propojce 92/93

V sousední propojce je situace odlišná. Jedná se rovněž o SVJ s vlastním předsednictvem, žádný vlastník však nemá větší podíl. Předsednictvo je tak složeno z lidí, kteří v domě žijí. Z 24 bytů je sice 10 pronajímaných, částečně i prostřednictvím realitních kanceláří, všichni vlastníci ale komunikují. SVJ si samo organizuje výběrová řízení na firmy, které dělají větší opravy, na účetnictví mají soukromé firmy najaté dlouhodobě. Správu SBD Krušnohor vnímá předsednictvo domu jako nouzovou variantu v případech, kdy se správou nechce zabývat nikdo z domu: „Proč bychom dávali peníze někomu jinému, když se o to můžeme postarat sami?“ Privatizace proběhla před více než 10 lety v rámci 2. vlny, která byla dražší (např. 3+1 vyšlo na 160 000 Kč). Romské rodiny podle pamětníků v domě

dříve nebydlely (v okolních blocích vždy), objevily se až po privatizaci v nájemních bytech. V době návštěvy bydlelo v obou vchodech podle odhadů místních 5 romských rodin.

I v tomto domě vnímají dlouhodobější obyvatelé přibývání problémů. V jedné či dvou rodinách mají dospívající děti, které dělají nepořádek a narušují sousedské soužití. Vloni bylo také poprvé třeba dům kompletně vystříkat kvůli štenicím. V jednom z vchodů po úklidu najaté uklízečky pořádek dlouho nevydrží. Podle předsedy SVJ je problém v tom, že noví vlastníci už nekupují byty s úmyslem v nich bydlet. „*Sousedí pod námi to nevydrželi a prodali byt za 280 000, teď se pronajímá.*“ (Obyvatel propojky 92/93). Příčiny problémů spatřuje předseda v dalších prodejkách bytů a také sousedství problémového bloku 93, kvůli kterému se v okolí domu pohybuje větší počet sociálně slabších lidí, v důsledku čehož se snižuje atraktivita celé lokality.

Dům má také potíže stavebního charakteru – pod domem je špatná kanalizace. Když prší, ve sklepech stoupá voda. Dokud se závada neodstraní, nemohou dům zateplit a opravit fasády. Předsednictvo doufá, že se na řešení bude podílet také město. V nejbližší době chystají v domě opravy balkonů. I v této propojce se někdy vytváří v průchodu skládka, a to i přesto, že je částečně zazděný a přebudovaný na sklady obchodu. I po předsednictvu v propojce 92/93 chtěla Městská policie, aby skládku odstranilo na své náklady, v tomto domě ovšem nepochodila: „*Je to jejich práce, to tam hlídat.*“ Další problém je s jednou rodinou, která dluží do fondu oprav statisícové částky.

5) Blok 89

Fotografie č. 7: Blok 89 s mariánským sloupem³⁹

Blok 89 je spolu s propojkou 89/90, blokem 90, propojkou 90/91 a blokem 91 součástí jednoho SVJ, pro které je pověřeným vlastníkem SBD Krušnohor. Privatizace tu proběhla už v roce 1998. Blok 89 (tři vchody) má vlastní domovní výbor, který řeší záležitosti uvnitř domu a samostatně také hospodaří. V bloku je 76 bytů, pronajímána je přibližně třetina, většinou přes realitní

kanceláře. Někteří majitelé s domovním výborem nechťejí komunikovat a odkazují ho právě na realitní kanceláře. Podle výkladu členky domovního výboru v domě žili lidé, kteří se jako mladí nastěhovali brzy po postavení domu, tedy dnešní sedmdesátníci a osmdesátníci, někteří z nich ale již zemřeli a byty se pak začaly pronajímat. Obyvatelé hovořili o problematických bytech či rodinách, většinou ale říkali, že jejich vchod je ještě dobrý, zatímco ve vedlejších vchodech už je problematických obyvatel větší počet. Tento princip jsme vypožadovali i v jiných lokalitách. Domníváme se, že si jím obyvatelé vysvětlují jistý rozpor mezi pověstí místa, která je velmi negativní, a žitou realitou, v níž figurují opravdoví sousedé, s nimiž se znají a i přes drobné neshody obvykle i domluví. V krajním vchodu nejdále od třídy Budovatelů pak obyvatelé popisovali 2 problematické rodiny, které se ovšem již odstěhovaly. V každém vchodu jsou 3, 4 romské rodiny, některé z nich jsou ostatními považovány za rodiny „starousedlíků“.

Dům se potýká také s dlužníky, podle nástěnky činil k 30. 11. 2015 dluh 872 228,9 Kč, přičemž podle členky domovního výboru má většinu dluhu na svědomí jedna rodina: „*Asi se zadlužili na tu koupí a pak na to neměli... Po 3 měsících neplacení jsme šli na Krušnohor a podala se žaloba. Už se to táhne 8 let a asi se to ještě potáhne...*“ Kvůli dluhům nemá dům dostatek prostředků na zateplení, na které obyvatelé šetří. Zvýšení částky placené do fondu oprav ze 17 Kč/m² na 21 Kč/m², navrhované na posledním shromáždění před návštěvou družstvem Krušnohor, ovšem neprošlo.

Domu se nevyhnuly ani štěnice, v minulosti byly byty plošně stříkány. V rozhovorech byl opakovaně jako problém uváděn parčík nad domem, ve kterém se nachází dětské hřiště, fontána a krytý prostor k odpočinku. Všechny tyto prvky jsou podle výpovědí obyvatel využívány sociálně slabými. Podle některých jde o velmi negativní jev spojený s vandalismem a nejlepším řešením by bylo prvky odstranit. Podle jiných je větší koncentrace lidí v parčíku důsledkem nedostatku podobných prvků v dalších částech lokality, východiskem by tedy bylo naopak vybudování dalších hřišť a míst k odpočinku.

³⁹<http://www.vybezek.eu/o-vybezku-sluknovskem-cestovani/59-vnitrozemi/3944-sloup-panny-marie-v-moste.html>

Stovky – shrnutí

Ačkoliv je situace v navštívených domech v mnoha ohledech jedinečná, můžeme vypočítat i celou řadu shodných rysů. Přestože ve Stovkách bydlí spíše chudší lidé a hodně rodin je v hmotné nouzi, jen malé procento osob a rodin je svým okolím považováno za „problémové“ či „nepřízpůsobivé“ (v navštívených domech šlo obvykle o jednu či dvě rodiny ve vchodu). Zároveň neplatí vžitá představa, že se jedná o romské ghetto, jelikož romské domácnosti tvořily v navštívených vchodech přibližně jednu čtvrtinu. Tradičně hůře vnímané dvoje níže položené „hrábě“ (Stovky) představují z hlediska soužití stabilizovanější část lokality než druhé dva objekty (Devadesátky). V Devadesátkách dochází k většímu odlivu obyvatel a stěhování vůbec (viz kapitolu Migrace v příloze č. 1) a jsou za problematictější považovány také policií. Obecně obyvatelé zpravidla vnímají ve své čtvrti i řadu pozitiv, jde zejména o výhodnou polohu v rámci obce, kompletní občanskou vybavenost (obchody, školy, sportoviště, úřady atd.) a dobré dopravní spojení do dalších částí města i mimo Most.

Mechanismus vzniku problémů se opakuje ve všech domech – někteří původní obyvatelé se odstěhovali nebo zemřeli, noví vlastníci kupují byty za účelem podnikání a částečně je pronajímají problémovým rodinám za podstatně vyšší částky, než představuje tržní nájemné (kauce naopak bývají nižší, aby na ně lidé odkázaní na sociální dávky dosáhli), což jim umožňuje aktuální nastavení dávkového systému v České republice. Důsledkem jsou v některých případech problémy v soužití, hluk, nepořádek, štěnice... Problémové rodiny bývají spojovány s užíváním drog a typické je pro ně časté stěhování (viz kapitolu Migrace v příloze č. 1). Svěbytným problémem jsou potom vlastníci, kteří neplatí do fondu oprav, čímž finančně zatěžují své sousedy. V důsledku popsanych jevů je lokalita neatraktivní pro „běžné“ obyvatele i vlastníky, čímž se problém v čase postupně prohlubuje.

Přítomnost problémových rodin sice některé obyvatele skutečně trápí (*„stačí jedna taková rodina a celý dům jde do háje“*), vztahy v samotných domech ale obvykle zdaleka nejsou tak vyhrcované, jak by se mohlo zdát např. z médií či zpravodaje SBD Krušnohor. Pozitivnímu naladění v domě přispívá v řadě vchodů také přítomnost aktivního člena předsednictva SVJ nebo domovního výboru.

Za větší problém považuje většina oslovených prostor kolem domů, tedy místo, kde se setkává větší počet Romů, mladých, sociálně slabých nebo prostě lidí. Netvrdíme, že vzniklé skupinky se nemohou vyhecovat ke slovnímu napadání kolemjdoucích, ničení věcí apod., nicméně ve hře je také strach našich respondentů z neznámých lidí, s nimiž se venku setkávají a kteří v jejich očích mají potenciál se negativního chování dopouštět. *„Pokud je člověk zná od vidění, tak to ještě jde.“ (Obyvatel Stovek)*. K tomu negativně přispívá vysoká migrace v lokalitě, která právě vede k tomu, že se lidé méně znají (viz kapitolu Migrace v příloze č. 1).

Jako značný (i když z podstaty věci nereflektovaný) problém se nám v průběhu výzkumu jevila nízká obeznámenost obyvatel Stovek s majetkovou strukturou, fungováním správy v domech nebo právy a povinnostmi vlastníků bytů, nájemců, předsednictva SVJ, správců a dalších zainteresovaných. Nízká informovanost se netýkala jen nájemníků, ale i bydlících vlastníků. Lidé např. nevěděli, kdo je vlastníkem jejich bytu, kdo je vlastníkem společných prostor, zda je jejich soused domovníkem, údržbářem nebo předsedou SVJ, případně své předsednictvo neznali, nebo dokonce nevěděli, že nějaké mají. Často lidé také nezaregistrovali změny, které se v jejich okolí odehrály, nebo si je nepřesně vykládali. Domnívali se např., že SBD Krušnohor je v domě většinovým vlastníkem, což mu dává právo

ve všem rozhodovat (ve skutečnosti je družstvo pověřeným vlastníkem, což je role vyplývající z rozhodnutí SVJ), nebo že družstvu patří dům, zatímco byty jsou jednotlivých vlastníků apod. Prakticky žádné povědomí pak obyvatelé neměli o hospodaření svých domů – nevěděli, na co jsou vynakládány peníze, které stírájí ve fondu oprav, jak se vybírají firmy, které provádějí opravy apod. Neznalost jde ruku v ruce také s nižší mírou zapojení obyvatel do záležitostí souvisejících s bydlením. To je konec konců vidět i na tom, že se v domech často nenajde nikdo, kdo by SVJ oficiálně reprezentoval, staral se o hospodaření apod. „*U nás v domě si to nikdo netroufl dělat. Vybrali jsme si Krušnohor, protože byl nejznámější.*“ (Obyvatelka Stovek). Další ukázkou tohoto principu je nízká účast na domovních shromážděních, která trápí předsedy SVJ a domovních výborů. Podle ředitele SBD Krušnohor je tato situace pochopitelná a není nutné na ní nic měnit: „*Musíte se dostat filozoficky až do podstaty lidského života – já jsem přece nenarodil proto, abych chodil schůzovat do sušárny a chodil se koukat do nějaké místnosti, na to jak mi udělají vnitroblok. Na to mají být vždycky nějací delegovaní, volení lidé, kteří to rozhodnou.*“ My se naopak domníváme, že by vyšší informovanost obyvatel a vyšší míra jejich zapojení do chodu domu a fungování lokality mohla vést k lepším sousedským vztahům a spokojenosti s životem v lokalitě. Je to patrné už z toho, že v domech, kde působí aktivní předsednictvo, lidé intenzivněji komunikují a informují se o novinkách, byly sousedské vztahy a klima v domě hodnoceny kladněji. Jsme přesvědčeni, že ze sociální skladby Stovek nemá být vyvozován závěr, že lidé nemají o dění v domě a lokalitě zájem, pouze je třeba pracovat na lepší informovanosti a zvolit jinou formu komunikace.

Pro ilustraci můžeme uvést případ diskuze o podobě dvorů v dolních dvou „hrábích“. Magistrát se v této záležitosti chtěl poradit s občany a zorganizoval setkání, ze kterého např. vyplynulo, že si lidé ve dvorech nepřejí dětská hřiště. Často jsme v rozhovorech s obyvateli Stovek slýchali, že dětská hřiště v lokalitě chybí, proto jsme se ptali, zda se setkání o budoucnosti dvorů zúčastnili. Odpověď byla ve všech případech záporná s dodatkem, že o setkání ani nevěděli. Ředitel SBD Krušnohor událost komentoval následovně: „*Několikrát opakovaně se to svolávalo, ti lidé o to nemají zájem, ale my jsme byli schopní zabezpečit, což bylo důležité, účast předsedů těch domů, takže ty vnitrobloky jsou vlastně dílem předsedů těch domů... Tam se předpokládalo, že ti co mají zájem z těch normálních řadových bydlících, že o tom s tím předsedou mluvili a je to jejich přání.*“ Podoba dvorů ale pochopitelně všechny obyvatele zajímá, a je tedy otázkou, zda by v podobných případech nebyla vhodná jiná podoba informační kampaně a případně také větší přiblížení občanům (místem setkání by např. mohly být přímo dvory ve Stovkách).

Za nejvhodnější nástroj pro zvyšování povědomí obyvatel Stovek a míry jejich zapojení do dění v okolí považujeme některou z forem komunitní práce. Například vznikem pozice mentora pro bydlení, jenž by spolupracoval s předsednictvem SVJ či domovním výborem, tudíž by mohl zprostředkovávat kontakt mezi obyvateli domu, předsednictvem a zainteresovanými institucemi. Užitečná by byla v tomto směru rovněž spolupráce předsednictva, SBD Krušnohor, Magistrátu města a neziskových organizací, případně Úřadu práce ČR či Městské policie. Zástupci těchto institucí by mohli vytvořit platformu, která by se scházela za účelem řešení aktuálních problémů v domech, přičemž každý by si ze setkání odnesl úkoly pro svou oblast, které by v součinnosti mohly vést k řešení těchto problémů nebo alespoň zmírnění jejich negativních dopadů. Klíčové je v tomto ohledu zvolit instituci či osobu, která by podobnou skupinu koordinovala.

Skutečnost, že město Most nevlastní v lokalitě byty, by neměla být důvodem rezignace zástupců města na podrobnou znalost situace v rámci jednotlivých společenství vlastníků v lokalitě a překážkou k aktivnímu přístupu. Naopak. Ve chvíli, kdy město Most vzhledem k privatizaci bytů v lokalitě ztratilo možnost ovlivňovat dění v lokalitě, je nutné volit intenzivnější a svým způsobem koordinačně komplikovanější nástroje sociální politiky na místní úrovni (v tomto případě se jedná o pomyslnou „daň“ za realizovanou privatizaci). Svým způsobem je realizována již nyní například prostřednictvím aktivit Klubu národnostních menšin, nízkoprahového klubu pro děti a mládež „Zimák“ a výkonu sociální práce Odboru sociálních věcí v lokalitě Stovky. U řady obyvatel lokality přispívá město Most a poskytovatelé sociálních služeb ke zlepšování životní situace, anebo napomáhá k pozastavení jejich propadu na sociální dno. Tato práce by měla být podle našeho názoru ještě intenzivnější a město Most by mělo být hlavním hybatelem a garantem pozitivních změn v lokalitě Stovky.

Připustíme-li skutečnost, že jedním z nejvýraznějších negativních jevů v lokalitě je zvýšený pocit anonymity obyvatel a mnoha faktory způsobená intenzivní migrace obyvatel je otázkou, zda právě vyhláška omezující přítomnost obyvatel ve veřejném prostranství je tím, co přispívá ke zlepšení tohoto stavu. Dle našeho názoru může účinnost vyhlášky právě naopak pocit anonymity a strachu z neznámých lidí v lokalitě zintenzivnit a omezenou přítomností lidí na ulici minimalizovat možnost „sociální kontroly“, která je pro klima v lokalitě stejně významná jako situační nebo specifická opatření v oblasti prevence kriminality (kamerové body, asistenti prevence kriminality apod.). Jakákoli intervence z pohledu komunitních řešení v lokalitě Stovky by neměla být realizována na základě jakéhokoli sociálního nebo etnického klíče. I vzhledem k atmosféře v lokalitě (aktuálně vyústila v petiční iniciativu v lokalitě Stovky vůči „nepříznupůsobivým cikánům“ směrem k vedení města Most) je zapotřebí do komunitních řešení zapojit obyvatele průřezově sociálními i etnickými skupinami. Jen tak může dojít ke vzájemnému setkávání a poznávání obyvatel. Druhotnými a neméně významnými přínosy intenzivní práce na půdorysu komunitních metod práce s obyvateli lokality „Stovky“ může být zvýšení zájmu obyvatel o dění v místě, ve kterém žijí, zapojení se do dobrovolnických aktivit ve prospěch nejchudších skupin (realizace vlastních volnočasových nebo vzdělávacích aktivit, zapojení do činnosti Klubu národnostních menšin apod.). Realizace komunitních řešení v lokalitě mohou vést k posilování občanských dovedností místních obyvatel, a zvyšovat tak důvěru v politické vedení města, zástupce samosprávy nebo místní policie a naopak.

Předpoklad pro pozitivní změnu klimatu v lokalitě Stovky je v kombinaci kvalitně a intenzivně realizovaných sociálních služeb a sociální práce, metod komunitní práce průřezově sociálními a etnickými skupinami (včetně posílení možností participace místních obyvatel na řešení daného stavu), zintenzivnění a posílení prvků prevence kriminality, rychlého a systematického řešení podnětů přicházejících od obyvatel lokality ze strany zainteresovaných subjektů, posilování kompetencí zástupců společenství vlastníků prostřednictvím vzdělávání, komunikace a spolupráce s dalšími subjekty a především komunikace a síťování mezi zástupci institucí, které mají na život obyvatel lokality největší vliv.

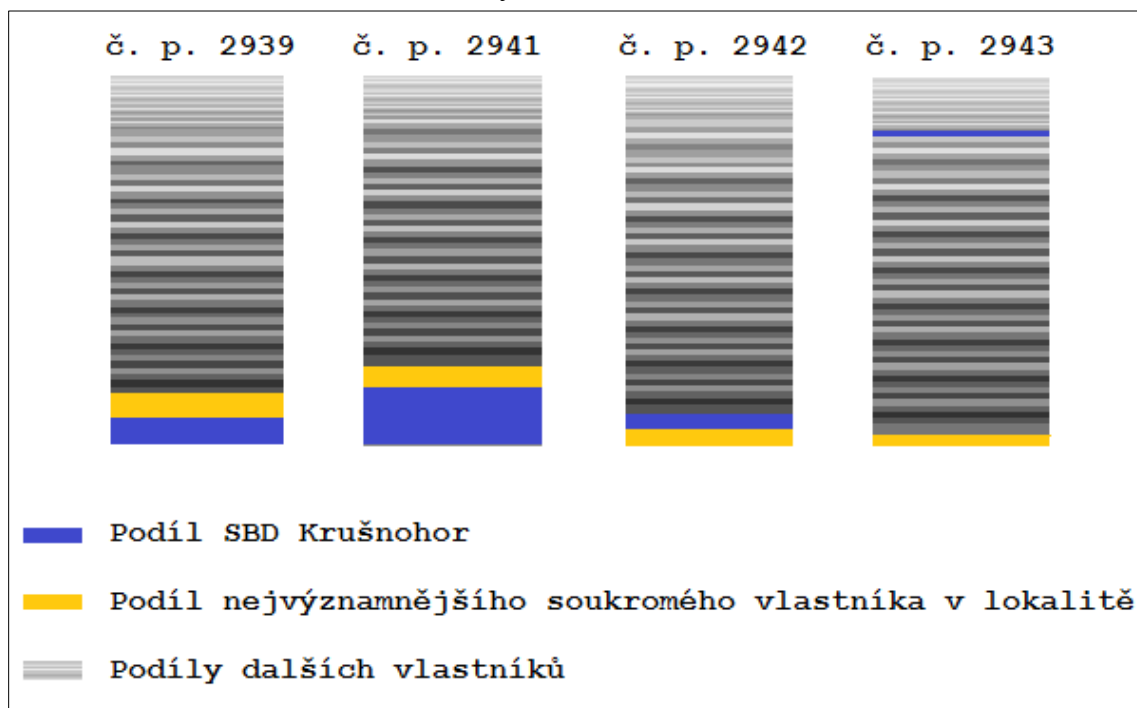
Fotografie č. 8: Panelové domy v ulici M. G. Dobnera

Lokalitu M. G. Dobnera tvoří 4 třináctipatrové panelové domy nacházející se v samotném centru města za budovou KoP ÚP ČR Most. Přímo za domy se nachází dětské hřiště. Vnitřek domu je řešen tak, že se chodba nachází uprostřed a nemá žádná okna. Na patře je 6 bytů, 2 malometrážní (1+0 o velikosti 27 m²) a 4 větší (3+1 o velikosti 63 m²). Každý dům je samostatným SVJ, ve všech případech je pověřeným vlastníkem SBD Krušnohor.

Vlastnická struktura je opět rozdrobená, významnější podíl má pouze SBD Krušnohor a jeden soukromý vlastník z Mostecka, který sice pronajímá byty i osobám a rodinám odkázaným na sociální dávky, ale podle obyvatel i úřadů komunikuje a řeší vznikající problémy.

Graf č. 16: Vlastnická struktura lokality M. G. Dobnera

Zdroj: Katastr nemovitostí, únor 2016.

Skladbu obyvatel a zastoupení jevů spojených se sociálním vyloučením ukazuje tabulka č. 8.

Tabulka č. 8: M. G. Dobnera v číslech⁴⁰

	V lokalitě	V Mostě
Počet obyvatel (podle Evidence obyvatel)	720	68 670
Podíl dětí do 15 let (podle Evidence obyvatel)	21 %	17 %
Podíl osob starších 69 let (podle Evidence obyvatel)	11 %	11 %
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (z celkového počtu lidí ve věku 15–69 let)	11 %	5 %
Procento obyvatel, kteří mají dluh vůči městu	13 %	5 %

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, rok 2015.

Za nejproblematictější ze 4 domů byl obyvateli v rozhovorech shodně označován dům č. p. 2941. Dům je také z celé čtveřice v nejhorším technickém stavu – výtah a chodby jsou neopravené, místy poničené, výtah se zasekává, v některých patrech nesvítí světlo, na chodbě a v okolí domu je nepořádek. V době návštěvy (kolem poledne) se před domem shromáždil poměrně hlasitý hlouček lidí pod vlivem alkoholu, ve vyšším patře pak na chodbě ležel muž, zjevně pod vlivem omamných látek. Podle výpovědí obyvatel je v domě také několik osob s mentálním postižením nebo závažnou psychiatrickou diagnózou, zmíněny byly osoby nejen užívající, ale také distribuující a vyrábějící návykové látky. Obyvatelé domu mluvili o hluku, nepořádku, poničených výtazích, schránkách apod.

Podle obyvatel se skladba domu zhoršila po privatizaci, která proběhla přibližně před 5 lety. Už tehdy většinu bytů v domě získali lidé zvenčí s úmyslem byty pronajímat, často právě za vysoké částky rodinám odkázaným na sociální dávky. Takových vlastníků v dalších letech přibývalo, protože mnozí sousedé byli z vývoje v domě nešťastní, byty nepříliš výhodně prodali a odstěhovali se. Podle obyvatel se nájemníci často mění, stěhování je doprovázeno výskytem štenic. Za problém byly opakovaně označovány garsonky obývané početnějšími rodinami. Situaci dokládá i pohled do katastru nemovitostí, z něhož je patrné, že právě v č. p. 2941 je nejméně vlastníků s bydlištěm v místě (tedy pravděpodobně nejvíce pronajímaných bytů).

Tabulka č. 9: Počet vlastníků s bydlištěm v místě v lokalitě M. G. Dobnera

Č. p.	Počet vlastníku s adresou v místě
2939	45
2941	26
2942	35
2943	40

Zdroj: Katastr nemovitostí, březen 2016.

Obyvatelé domu si stěžovali, že cena bytů vzhledem k vývoji značně poklesla. „Všechno jsme si nově udělali, dali jsme do toho hodně peněz... Chtěli jsme to prodat, zájemcům se byt vždycky moc líbil, ale odrazoval je dům.“ Situaci neprospívá ani fakt, že se v domě nenašel nikdo, kdo by se ujal funkce předsedy domovního výboru. Tuto roli zde

⁴⁰ Komentář k uvedeným číslům viz tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech.

zastává tzv. úřední správce, tedy pracovník SBD Krušnohor. Dotyčná osoba se v domě objevuje výjimečně (podle místních chodí jen na domovní shromáždění) a podle výpovědí oslovených obyvatel se do domu vstupovat bojí, což potvrdili i v samotném družstvu⁴¹. Jeden z obyvatel vykonává funkci domovníka, provádí drobnou údržbu v domě a snaží se komunikovat s nejbližšími sousedy za účelem udržení pořádku.

Další 3 domy vykazují v menší míře obdobné problémy s některými nájemníky (hluk, nepořádek, vandalismus, štěnice) i shodné mechanismy jejich vzniku. Na některých patrech se s problematickými vlastníky či sousedy již setkali, na některých považovali bydlení za bezproblémové. Více si lidé stěžovali ještě v č. p. 2942. Na rozdíl od č. p. 2941 mají zbývající domy vlastní výbory, která se starají o chod domů. Obyvatelé lokality obecně popisovali strach, ponejvíce spojený s osobami, které tráví čas v blízkosti vchodu do č. p. 2941. V domech jsou využívány čipy (u vchodových dveří a částečně u výtahů).

K. H. Borovského

Fotografie č. 9: Panelový dům v ulici K. H. Borovského⁴²

Další problematické SVJ představuje sedmipatrový panelový dům se 14 vchody v ulici K. H. Borovského poblíž vlakového nádraží. Na rozdíl od ostatních popisovaných SVJ byl dům privatizován již v 1. vlně. Pamětníci popsali, že přibližně čtvrtinu bytů nájemníci neodkoupili a vlastníkem této čtvrtiny se stalo SBD Krušnohor. Po ustanovení samostatného

předsednictva SVJ (podle vzpomínek přibližně před 13 lety) družstvo většinu svých bytů prodalo nebydlícím vlastníkům. Aktuálně má SBD Krušnohor ve vlastnictví jen malý podíl bytů a v domě nenajdeme žádného dominantního vlastníka. SVJ se nicméně vrátilo pod správu družstva, které je pověřeným vlastníkem.

⁴¹ Podle pracovníků SBD Krušnohor je však na vyžádání kohokoliv z domu k dispozici.

⁴²<http://img.sreality.cz/big/dyn/201604/1817/6f/57151be96fa31fc09c760900>

Graf č. 17: Vlastnická struktura lokality K. H. Borovského

Zdroj: Katastr nemovitostí, únor 2016.

Chudší i romské rodiny bydlely podle výpovědí dlouhodobých obyvatel v domě už před privatizací, problémy se ale začaly objevovat právě až po prodeji oné čtvrtiny bytů, která patřila SBD Krušnohor. Byty totiž částečně přešly do rukou vlastníků, kteří se nezajímají o dění v domě a pronajímají byty osobám a rodinám odkázaným na sociální dávky. V současné době přibližně 40 % vlastníků nemá trvalou adresu ve sledovaném domě.

Dalším zdrojem problémů je podle místních blízký dětský domov, děti a mladí z něj se totiž přes den samostatně pohybují v ulici, přáteli se s dětmi a mladými ze zkoumaného domu a vznikající „partičky“ pak z nedostatku jiné zábavy sklouzávají k vulgaritám a vandalismu. Negativně vnímáno je okolí domu, zejména pak průchod přibližně v polovině stavby, u kterého se lidé shromažďují. Oslovení obyvatelé na otázku, jak se jim v domě žije, často odpovídali, že jejich vchod je ještě dobrý, ale lokalita hrozná. Pokud měli identifikovat horší vchody, byly to zpravidla ty vzdálené, na druhé straně domu. Podobně jako v jiných lokalitách si takto lidé vysvětlují rozpor mezi špatnou pověstí domu a osobní zkušeností.

Problematika SVJ v K. H. Borovského se v dalších ohledech významně neliší od situace již popsanych domů. Problémové rodiny bydlí v drtivé většině v bytech velikosti 1+1 (na každém patře je jeden byt velikosti 1+1 a dva 3+1), ačkoliv jde mnohdy o rodiny početné (někdy i více než 10 osob). Taková situace bývá provázena zhoršenými hygienickými podmínkami a výskytem švábů a štěnic. Rodiny tohoto typu se zároveň hodně stěhují, nezřídka i v rámci lokality. Předsedkyně SVJ často dostává stížnosti a petice odrážející narušené sousedské vztahy. Situaci se snažila řešit se SBD Krušnohor a Krajskou hygienickou stanicí Ústeckého kraje, ani jedna s institucí však neuměla v tomto ohledu pomoci (Krajská hygienická stanice přitom argumentovala tím, že do záležitostí bytu soukromého majitele nemůže zasahovat). Počet problémových rodin odhadla předsedkyně SVJ na 3 ve vchodu, tedy celkem přibližně 40.

Tabulka č. 10: K. H. Borovského v číslech⁴³

	V lokalitě	V Mostě
Počet obyvatel (podle Evidence obyvatel)	780	68 670
Podíl dětí do 15 let (podle Evidence obyvatel)	23 %	17 %
Podíl osob starších 69 let (podle Evidence obyvatel)	16 %	11 %
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (z celkového počtu lidí ve věku 15–69 let)	10 %	5 %
Procento obyvatel starších 15 let, kteří mají dluh vůči městu	10 %	5 %

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, rok 2015.

V oblasti bydlení představují problém nebydlící vlastníci, kteří dluží větší částky (bydlící vlastníci podle předsedkyně naopak větší částky nedluží). Dům má přibližně milionový dluh, což ztěžuje vyhlídky na opravy (úvěr na opravu výtahů získal dům jen díky tomu, že se za něj zaručilo SBD Krušnohor). Nejhoršími vlastníky bývají ti, kteří byty spravují prostřednictvím realitních kanceláří a sami se o dění v domě nezajímají. Strach z dalších prodejů bytů, které by mohly skončit v rukou „spekulantů“, kteří je pronajmou problémovým nájemníkům, řeší někteří lépe situovaní bydlící vlastníci vykupováním bytů sousedů. V tomto ohledu je nešťastné, že se sousedé zpravidla nedozvídají o dražbách bytů. Obyvatele trápí také špatná pověst domu, která má za následek klesající hodnotu bytů. Na domovní shromáždění chodí asi třetina vlastníků, hlasování tak předsedkyně řeší tím, že si od nepřítomných zajistí plnou moc.

V rozhovorech s obyvateli byly zaznamenány různé jevy spojené se sociálním vyloučením vyskytující se v rodinách oslovených – užívání drog, záznamy v rejstříku trestů, invalidita a zhoršený zdravotní stav atd. Projevy užívání návykových látek a častější výjezdy policie jsou spolu se skupinkami lidí v okolí domu zdrojem obav některých obyvatel. „*Děti radši беру на hřiště jinam, tady jsou střičky a tak... Před dům je samotné nepouštím.*“ (Obyvatelka K. H. Borovského).

Z vyprávění bylo patrné i úsilí o zlepšení situace. Místní například dům rozdělili na 8 částí (vždy 2 nebo 3 vchody), zvolili si osmičlenný domovní výbor a každou část svěřili jednomu členovi (domovníkovi), aby dohlížel na její fungování – vykonávají nebo zařizují drobné opravy, řeší spory, informují o novinkách a svolávají sousedy na shromáždění. Za dobrou praxi lze kromě skupování bytů sousedy označit postup některých nebydlících vlastníků, kterým s výběrem nájemníků pomáhají bydlící vlastníci (je tu ovšem riziko diskriminace na etnickém principu). Podle některých pomohlo také odstranění laviček v blízkosti domu. Ponechány byly lavičky v přilehlém parku, kde skupinky lidí obyvatele domu tolik neruší. Občasné přebývání lidí bez domova v domě vyřešili v K. H. Borovského zavedením světel na chodbách, která reagují na pohyb. Podle předsedkyně opatření oceňují také starší lidé, kteří díky světlům vidí kukátkem před dveře. V domě se ale najdou i kritici této nadstandardní kontroly. Domovní výbor uvažuje také o zavedení čipů a kamer, v minulosti se také neúspěšně pokoušel o využití prostor v přízemí pro služebnu Městské policie. Nezdarem skončila také snaha o zazdění problematického průchodu – odporuje to požárním předpisům. Neodhlasoval se ani návrh, aby výtahy nejezdily do pater dlužníků.

⁴³Komentář k uvedeným číslům viz tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech.

Naopak se ale úspěšně podařilo prosadit zvýšení plateb do fondu oprav, které domu umožňuje našetřit na nezbytné opravy. Potenciál dalšího řešení představuje větší počet nebytových prostor v přízemí domu.

Javorová

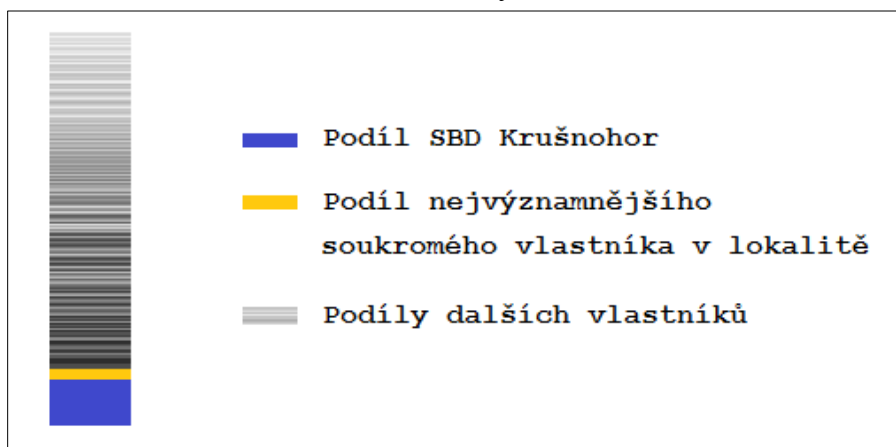
Fotografie č. 10: Panelový dům v ulici Javorová⁴⁴

Příkladem SVJ, které se potýká s problémy, je také tzv. hokejka nebo Jalta v ulici Javorová. Zvenku nedávno opravený 1 dvanáctipatrový panelový dům se 14 vchody obývá více než 1 000 lidí. Dům byl privatizován v poslední vlně (přibližně před 5 lety), prostředníkem se stalo SBD Krušnohor, kterému také v domě zbyl určitý počet bytů, což ho činí nejvýznamnějším vlastníkem v

lokalitě (viz graf č. 18). Přes 30 % vlastníků nemá adresu ve sledovaném místě. To je klasicky důsledkem přepouštění podílu v době, kdy bylo vlastníkem SBD Krušnohor (místní ale hovořili i o pozdějších prodejkách bytů družstva lidem zvenčí, přičemž by někteří uvítali, kdyby se o prodejkách předem dozvíдали, aby mohli byty koupit např. pro dospívající potomky). V důsledku tohoto procesu větší počet bytů získal také majitel, který má významnější podíl v lokalitě M. G. Dobnera. Tento vlastník je po SBD Krušnohor druhým nejvýznamnějším vlastníkem.

Graf č. 18: Vlastnická struktura lokality Javorová

Zdroj: Katastr nemovitostí, únor 2016.

⁴⁴<http://img.sreality.cz/big/dyn/201604/0612/d5/570501a0d5f8015d1d090200>

Jednotlivé vchody i patra se od sebe podle obyvatel liší. Za problematictější bývá označována severní část, která se nachází v blízkosti herny, pohostinství a místa, kde se zdržují osoby bez domova. Tato část domu byla podle výpovědí místních problematická již historicky, další možné příčiny horší pověsti domu pak obyvatelé spatřují v přítomnosti malometrážních bytů, absenci balkonů a donedávna neopravené fasádě. Celkově předseda domovního výboru odhadl počet problémových rodin na 10 s tím, že se několik takových rodin v posledním roce odstěhovalo. Aktuálně je podle něj situace zvladatelná, větší podíl problémových rodin by ale podle mohl mít za následek odchod některých sousedů, a tedy uvolňování bytů pro další nájemníky, což by vedlo k nastartování procesu nezadržitelného zhoršování. Na rozdíl od jiných lokalit jsme ovšem v Javorové zaznamenali i případy nových vlastníků, kteří byty koupili s úmyslem v nich bydlet. To potvrzuje slova předsedy domovního výboru, že v domě situaci zvládají a daří se jim do určité míry udržet i dobrou pověst lokality.

Tabulka č. 10: Javorová v číslech⁴⁵

	V lokalitě	V Mostě
Počet obyvatel (podle Evidence obyvatel)	1 165	68 670
Podíl dětí do 15 let (podle Evidence obyvatel)	21 %	17 %
Podíl osob starších 69 let (podle Evidence obyvatel)	7 %	11 %
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (z celkového počtu lidí ve věku 15–69 let)	8 %	5 %
Procento obyvatel, kteří mají dluh vůči městu	9 %	5 %

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, rok 2015.

Dům zastupuje pověřený vlastník SBD Krušnohor. Podle předsedy domovního výboru by bez družstva tak velký dům spravovat nedokázali. Zároveň mají v Javorové v každém vchodu tzv. vchodové důvěrníky, ti dohromady tvoří čtrnáctičlenný domovní výbor. Domovní výbor řeší drobnou údržbu a zajišťuje pořádek (úklidy řeší každý vchod samostatně, obvykle jsou najímány profesionální pracovníci, místy si ale uklízejí obyvatelé sami podle rozpisů). Samotný předseda se snaží s vlastníky i obyvateli domu intenzivně komunikovat a problémy řešit v zárodku. Část lidí je zvyklá s problémy chodit do kanceláře SBD Krušnohor, tam je ale v některých případech posílají právě za členy domovního výboru. Pozitivní informace je, že na domovní shromáždění obvykle dochází přes 50 % vlastníků.

Problémy opět představují nekomunikující vlastníci, kteří nebydlí na Mostecku, dlužící vlastníci (asi 13 významnějších) a několik početných rodin v předražených bytech velikosti 1+1 (nájem je tu oproti běžné tržní ceně až trojnásobný). Za postřiky proti štenicím a švábům utratilo SVJ v minulosti až milion korun ročně, okolí domů prý sužují také přemnožení hlodavci. Klasicky si lidé v rozhovorech stěžovali na průchody – ty jsou zatíženy především přesuny osob pod vlivem alkoholu v nočních hodinách. Důsledkem je rušení nočního klidu a znečištěné prostředí. Dříve byly prý průchody osvětlené, ale město přestalo opatření hradit. Podobně to dopadlo také s hřištěm na míčové hry pro starší děti, původně hřiště provozovalo město, později se ho pokoušelo prodat a nakonec ho zrušilo. Děti a

⁴⁵Komentář k uvedeným číslům viz tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech.

dospívající tak v lokalitě nemají vyžití (hřiště před domem je určeno předškolním dětem). Celkově je okolí domu vnímáno negativně (bezprizorné děti a hloučky dospělých) a zejména rodiče zmiňovali i strach. „Člověk se tu bojí pustit jedenáctileté dítě ven, aby se nechytlo špatné party.“ (Obyvatel Javorové). Dalším zmiňovaným problémem bylo užívání a distribuce drog. Podobně jako v jiných domech se v Javorové pokusili zlepšit prostředí v blízkém okolí domu odmontováním laviček pod okny, důsledkem byla ale např. i nespokojenost matek na mateřské či rodičovské a seniorů, navíc se někteří lidé začali scházet na chodbách, což obyvatelům rovněž nevyhovuje. Dalším využitým nástrojem byla instalace kamer na chodbách, která vzešla z iniciativy SVJ. Kamery jsou pod dohledem Městské policie a podle předsedy domovního výboru mají za následek nejen větší šanci na objasnění nepravostí, ale i menší výskyt takových jevů (rozbité výtahy, pomočené chodby apod.). Domovní výbor plánuje rozšíření kamer na další místa. Potenciál představuje také značná plocha nebytových prostor ve vlastnictví SBD Krušnohor⁴⁶, s obyvateli i členy domovního výboru jsme hovořili o jejich možném využití pro klub pro děti a mládež (např. s internetem, posilovnou, doučováním). Dalším opatřením, které by místní uvítali, by byla přítomnost pochůzkáře či asistenta prevence kriminality.

Věžové domy

Fotografie č. 11: Věžové domy⁴⁷

vlastníků.

Čtyři panelové domy v řadě v ulici U Věžových domů tvoří SVJ, jehož pověřeným vlastníkem je SBD Krušnohor. Pátý věžák stojící stranou je rovněž ve vlastnictví SVJ, pověřeným vlastníkem je ovšem lokální bytové družstvo Věžové domy. Ve vlastnické struktuře SVJ nenajdeme žádné dominantní vlastníky s významnějšími podíly. Vlastníci s adresou v lokalitě představují dvě třetiny

Tabulka č. 12: Věžové domy v číslech⁴⁸

	V lokalitě	V Mostě
Počet obyvatel (podle Evidence obyvatel)	820	68 670
Podíl dětí do 15 let (podle Evidence obyvatel)	18 %	17 %
Podíl osob starších 69 let (podle Evidence obyvatel)	12 %	11 %
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (z celkového počtu lidí ve věku 15–69 let)	7 %	5 %
Procento obyvatel, kteří mají dluh vůči městu	9 %	5 %

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, rok 2015.

⁴⁶ Část prostor byla zrekonstruována a slouží jako klub seniorů.

⁴⁷ <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons>.

⁴⁸ Komentář k uvedeným číslům viz tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech.

Sedmistovky

Fotografie č. 12: Lokalita Sedmistovky⁴⁹

Lokalitu tvoří celá čtvrť v okolí Liščího vrchu v jihovýchodní části města. Velká část domů je přímo ve vlastnictví SBD Krušnohor, další část představují SVJ, u nichž většinou toto družstvo figuruje v roli pověřeného vlastníka. V lokalitě je velká koncentrace osob se znaky sociálního vyloučení, zaznamenáváme v ní však také velkou koncentraci osob obecně. Podíl osob se znaky sociálního vyloučení je zde ze sledovaných lokalit nejnižší a odpovídá mosteckému průměru.

Tabulka č. 13: Sedmistovky v číslech⁵⁰

	V lokalitě	V Mostě
Počet obyvatel (podle Evidence obyvatel)	5 639	68 670
Podíl dětí do 15 let (podle Evidence obyvatel)	17 %	17 %
Podíl osob starších 69 let	5 %	11 %
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (z celkového počtu lidí ve věku 15–69 let)	5 %	5 %
Procento obyvatel, kteří mají dluh vůči městu	5 %	5 %

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, rok 2015.

Jednotlivé lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených – shrnutí

Po přečtení předchozích kapitol je zjevné, že přes lokální odlišnosti lze u sledovaných mosteckých lokalit vysledovat určité opakující se vzorce. V důsledku specifického průběhu privatizace nelze v případě popsaných lokalit uplatňovat klasický princip sociálně vyloučených lokalit, spíše se jedná o sociálně vyloučené byty, které vlastní majitelé orientovaní na osoby a rodiny odkázané na sociální dávky a které typicky spravují realitní kanceláře, přičemž sociálně vyloučení se v rámci těchto bytů stěhuje.

Sféra realitních kanceláří je obtížně zmapovatelná, údaje o vlastnících jsou však veřejně přístupné, tudíž je zajímavé podívat se průřezově na sledované domy s cílem zjistit, kdo je významnějším pronajímatelem bytů v těchto lokalitách.

⁴⁹ www.mapy.cz

⁵⁰ Komentář k uvedeným číslům viz tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech.

Tabulka č. 14: Počet výskytů významných vlastníků ve vlastnické struktuře sledovaných SVJ⁵¹

Celkový počet sledovaných SVJ	26 ⁵²
Stavební bytové družstvo Krušnohor, Čsl. armády 1766/84, 43401 Most	23
SJM Brož Pavel a Brožová Venuše, č. p. 98, 43401 Patokryje	14
Zedník Jan Ing., MBA, U hřiště 291, 37825 Deštná	9
Moni Lucie, Zápasnická 878/5, Hostivař, 10200 Praha 10	8
Stýskala Ivo Ing., č. p. 178, 73911 Pržno	8
Debeljak Ognjen Ing., MBA, Ruská 139/30, Bystřice, 41703 Dubí	6
Kopáček Martin, Strachaly č. ev. 15, 41108 Snědovice	6
Městské divadlo v Mostě, spol. s r.o., Divadelní 15, 43401 Most	6
SJM Tichý Jaromír Ing. a Tichá Kateřina Ing., Prokopa Holého 2003/19, 43401 Most	6
Vácha Václav, Jedličkova 1168, Horní Litvínov, 43601 Litvínov	6
Listowell Mint s.r.o., Sokolovská 979/209, Vysočany, 19000 Praha 9	5
MALLCON s.r.o., Krakovská 583/9, Nové Město, 11000 Praha 1	5
Molík Radek, V Sadech 3266, 43401 Most	5
MOSTECKÁ BYTOVÁ, a.s. v likvidaci, Josefa Skupy 2522/1, 43401 Most	5
SJM Oertl Petr a Oertlová Jolana, č. p. 163, 43985 Petrohrad	5
Aulická Iveta Ing., U Věžových domů 2940/2, 43401 Most	4
Balogh Richard Ing., Jeřabinová 202, Lešany, 27751 Nelahozeves	4
Brožová Alena, K. H. Borovského 118, Janov, 43542 Litvínov	4
Horník Zdeněk Ing., Šumavská 2963/37, Severní Terasa, 40011 Ústí nad Labem	4
KaPa Investment s.r.o., Generála Mejstříka 1556/11, Zbraslav, 15600 Praha 5	4
Kodada Miroslav Bc., Ostrov 2290, 43801 Žatec	4
Kuchyňka Vojtěch Ing., Komenského 869, Třeboň II, 37901 Třeboň	4
Malata Jan Mgr., Brněnská 1067/20, Severní Předměstí, 32300 Plzeň	4
Novak Martin, Rue De La Mairie 41, 67117 Furdenheim, Francie	4
Prokopec Pavel Mgr., Podolská 158/33, Podolí, 14700 Praha 4	4
Rödl Miroslav, Zálezly 36, 43801 Velemyšleves	4
SJM Port Pavel Bc. a Portová Pavlína, Kašparova 1844, 41501 Teplice	4
Zuckerstein Ivan JUDr., Budějovická 303, 25242 Jesenice	4
Blažek David Mgr., U Zámeckého parku 835, Horní Litvínov, 43601 Litvínov	3
Fröhlich Eduard, Seifertova 1496, Horní Litvínov, 43601 Litvínov	3
Jermakova Elena Ing., 28. pluku 905/28, Vršovice, 10000 Praha 10	3
KRANE s.r.o., náměstí 14. října 1307/2, Smíchov, 15000 Praha 5	3
Oxota Invest s.r.o., Pobřežní 95/74, Karlín, 18600 Praha 8	3
ProDonor, družstvo, Dolní Litvínov 4, 43601 Litvínov	3
Rešová Eva, Pod Čertovou skalou 835/5, Libeň, 18000 Praha 8	3
Říha Tomáš, Dlouhá 203, 33442 Chlumčany	3
Sejpková Robert, Moskevská 43/30, Vršovice, 10100 Praha 10	3
SJM Baťka Jan a Baťková Lucie	3
SJM Bláha Miroslav JUDr. a Bláhová Marie	3
SJM Vlček Vojtěch a Vlčková Daniela Ing.arch, č. p. 185, 75612 Lačnov	3
TERTIUS Reality s.r.o., Ostrovského 253/3, Smíchov, 15000 Praha 5	3
Tichov Tomáš, č. p. 132, 27004 Hořesedly	3
Zahajská Martina, tř. Budovatelů 2365/60, 43401 Most	3

Zdroj: Katastr nemovitostí, únor 2016.

⁵¹ Zobrazení jsou pouze vlastníci, kteří mají podíl ve více než 2 SVJ.

⁵² Jedná se o 15 SVJ v lokalitě Stovky, 4 SVJ v lokalitě M. G. Dobnera, 1 SVJ v lokalitě K. H. Borovského, 1 SVJ v lokalitě Javorová a 5 SVJ v lokalitě U Věžových domů.

Dle předpokladů je i v tomto zobrazení nejvýznamnějším vlastníkem SBD Krušnohor, byty v různých lokalitách ale vlastní i celá řada soukromníků z Mostecka i jiných částí České republiky a také několik firem. Rozhodně netvrdíme, že všichni uvedení vlastníci jsou majiteli oněch definovaných sociálně vyloučených bytů a způsobují společenstvím vlastníků jednotek problémy (ačkoliv na druhou stranu mnohá jména z uvedeného seznamu se v rozhovorech o problematických vlastnicích objevovala). Jedná se ovšem o vlastníky, jejichž přístup k podnikání v oblasti bydlení má na charakter sledovaných lokalit značný vliv, a rádi bychom tudíž touto cestou doporučili lokálním partnerům z pracovní skupiny Bydlení, aby se s nimi pokusili navázat komunikaci.

Shodné rysy vykazovaly sledované lokality i v oblasti popisovaných problémů a vyjadřovaných potřeb. Pro přehlednost jsme vytvořili tabulku, která pracovní dělí témata na problémy a potřeby nájemníků a na problémy a potřeby bydlících vlastníků. Toto dělení je umělé, jelikož ve skutečnosti lidé nespádají bezesbytku do jedné kategorie, většina obyvatel sledovaných lokalit se naopak nachází někde na škále mezi oběma póly. Kategorizace je ale užitečná, jelikož ukazuje, nakolik jsou oba extrémní přístupy vlastně projevem téhož nedostatku.

Tabulka č. 15: Problémy a potřeby obyvatel lokalit s vysokým podílem sociálně vyloučených

Z pohledu nájemníků:	Z pohledu bydlících vlastníků:
Vysoké nájem	Nezájem nebydlících vlastníků Migrace Neplacení vlastníků do fondu oprav Nízká prodejní cena bytů
Nedostatek dětských hřišť, klubů, volnočasových aktivit	Bezprizorné děti a mládež
Závislost na drogách	„Feťáci“
Domácí násilí, narušené rodinné vazby Stížnosti sousedů	Hluk, nepořádek, vandalismus Absence pocitu bezpečí
Odmontované lavičky	Odmontované lavičky
Štěnice	Štěnice a drahé postřiky

Tento pohled nás opět přivádí k myšlence, že s lokalitami tohoto charakteru je třeba pracovat jako s celky. Stabilizace rodin se znaky sociálního vyloučení je nutnou podmínkou, ale stejně tak je potřeba, aby jejich sousedé chápali, proč např. investice do klubu pro děti není dalším investováním peněz do „nepřizpůsobivých“, ale snahou řešit problémy, které se jich bezprostředně dotýkají.

Z popisu jednotlivých lokalit byla též patrná snaha předsednictev a domovních výborů o zlepšení situace v domech. Část opatření měla ale i své záporné efekty a byla někdy v rozhovorech hodnocena negativně (čipy, odmontované lavičky, částečně i kamery). Nechceme tímto zvolené nástroje kritizovat, jejich využití je v bezvýchodné situaci zcela pochopitelné a částečně mohou vést i ke zklidnění vyhozených vztahů. Rádi bychom však rozvíjeli preventivněji změřená opatření, která by problémy řešila komplexně. Na tomto místě je třeba jednoznačně vyzdvihnout úsilí některých předsednictev a výborů, jejichž členové a spolupracovníci z řad obyvatel se už nyní snaží aktivně vyhledávat informace a komunikovat jak s nájemníky, tak s vlastníky. Tyto osoby je třeba metodicky podporovat. Oslovení zástupci z řad předsedů, místopředsedů a členů předsednictev SVJ a domovních výborů projevíli zájem

o účast na pracovních skupinách Lokálního partnerství či jinou formu zapojení do spolupráce ASZ a města. Zároveň by ocenili sestavení příručky pro SVJ obsahující právní analýzu, která by jim byla průvodcem při řešení vznikajících problémů. Je vhodné též napomáhat předáváním zkušeností mezi jednotlivými předsednictvy a výbory – k výměně informací sice již dochází, ale podle některých pouze v užším kruhu zkušenějších předsedů. Nabízí se možnost zavedení mentorů pro nováčky z řad zkušenějších.

Oporu při zajišťování zdravého chodu domů by pak měly poskytovat také neziskové organizace, případně Odbor sociálních věcí, což vyžaduje posílení sociálních služeb, a to zejména v terénní formě (viz kapitolu Sociální služby). Důležitým aktérem dění zůstává SBD Krušnohor, které v současné chvíli stále představuje instituci, na níž se řada lidí obrací s problémy, dotazy a stížnostmi. Družstvo konkrétně podporuje jednotlivé domy prostřednictvím techniků (přidělení pracovníci, se kterými předsednictva a domovní výbory řeší zejména hospodaření domu, ale i celou řadu dalších věcí), kontrolní komise (která v SBD Krušnohor poněkud netradičně kromě dohlížení na chod družstva také řeší stížnosti obyvatel) nebo internetové poradny (<http://www.sbdkrusnohor.cz/poradna/poradna.htm>), na kterou se obyvatelé Mostu hojně obracejí s různorodými problémy. SBD Krušnohor však v celém procesu sehraává i negativní roli, když ve svém Zpravodaji uveřejňuje články o „nepřízpůsobivých“, sociálně slabých či Romech, které situaci často zplošťují a zbytečně vedou k vyhrocování sousedských vztahů.

Podle autorů analýzy by všichni jmenovaní aktéři měli o sobě navzájem vědět, znát možnosti ostatních, komunikovat spolu a problémy řešit koncepčně a koordinovaně. Zároveň by do snah o zlepšení mělo být zapojeno co nejvíce běžných obyvatel domů, je třeba co nejvíce využívat různých forem komunitní práce, podporovat komunikaci mezi obyvateli z různých vrstev společnosti, vytvářet pozitivní vztah k bydlišti prostřednictvím svépomocných oprav, hledat přirozené autority mezi romskými obyvateli a propojit je s činnostmi dalších popsanych aktérů atd. Potenciál představují také nebytové prostory, které v řadě navštívených domů čekají na své využití. Nabízí se jejich přetvoření na místa sousedského setkávání a kluby pro volnočasové aktivity.

Domy vlastněné jedním majitelem

Model dobře známý z jiných měst, kdy majitel vlastní celý dům a byty pronajímá rodinám odkázaným na sociální dávky, je pro Most spíše netypický. To je dáno kombinací charakteru zástavby a průběhu privatizace. Přesto jsme narazili na 3 případy, které se tomuto schématu blíží – jde o bloky 14 a 15 v Chomutovské ulici a 2 sousedící činžovní domy v Čepirožské ulici.

Chomutovská

Fotografie č. 13: Blok 14 v Chomutovské ulici

Blok 14 představuje činžovní dům s 36 malometrážními byty, který na jaře roku 2016 koupil od SBD Krušnohor soukromý vlastník. V době naší návštěvy (květen 2016) bylo obsazeno přibližně 20 bytů, neobsazené byty se nacházely ve špatném technickém stavu. Nájemníci vyjadřovali naději, že prodej spojený se zvýšením nájmů přinese také opravy. Ty jsou v domě nezbytné – chodby a dveře do bytů jsou poničené, někteří nájemníci nemají teplou vodu. Obyvatele trápí také výskyt štěnic. V domě žijí podle výpovědí místních převážně rodiny odkázané na sociální dávky a také několik seniorů. V jednom bytě bydlí např. čtyřčlenná rodina v bytě o velikosti 29 m². Romské rodiny jsou v domě prý jen 2. Vztahy mezi obyvateli jsou někdy napjaté, ale zmiňována byla i sousedská výpomoc. Současné obyvatelé domu sestěhovalo do bloku 14 SBD Krušnohor, převážně šlo o neplatiče z jiných adres přestěhované na základě soudního nařízení, někdy ale byt posloužil také jako náhrada za jiný prodávaný byt. Nový vlastník se v oblasti bydlení pohybuje dlouhodobě – byl v představenstvu a dozorčí radě Mostecké bytové, vlastní jednotlivé byty ve sledovaných lokalitách a podle KoP ÚP ČR Most vykupuje zadlužené byty (sídli ve stejné budově jako SBD Krušnohor, zajišťuje pro SBD mimosoudní vymáhání dluhů, a má tak dobrý přístup k informacím). Další vývoj situace v domě je vhodné sledovat.

Fotografie č. 14: Blok 15 v Chomutovské ulici

Sousední blok 15 vlastní jiný soukromý majitel. Dům byl v době návštěvy z velké části prázdný, podle místních je obsazeno cca 10 bytů, a to převážně jednotlivci a páry. Romské rodiny v domě nebydlí. K vystěhování původně obsazeného a problematického domu došlo podle dostupných informací v nedávné době, aktuální nájemníci jsou v domě chvíli. Obyvatelé doufají, že majitel dům opraví a byty obsadí „slušnými sousedy“.

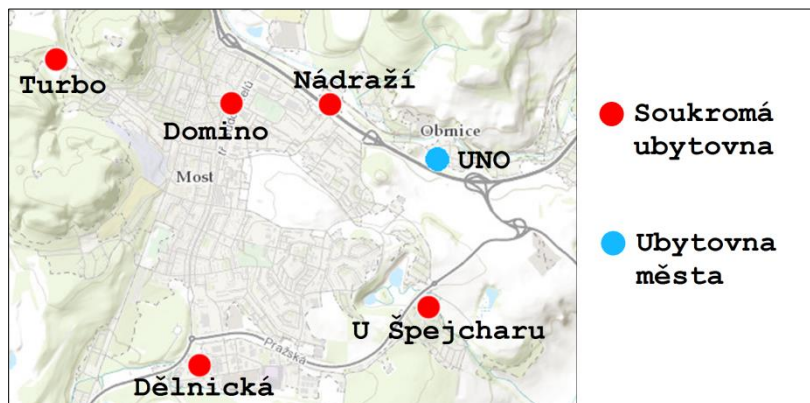
Čepirožská

Dva sousedící domy v Čepirožské ulici vlastní napůl dva soukromí majitelé. Podle místních jsou domy v jejich vlastnictví přibližně 8 let. Obyvatelé napočítali dohromady 17 rodin ve dvoupokojových a větších bytech, z toho 5 rodin je romských. Podle místních je v lokalitě klid, v minulosti zde ale žily početnější romské rodiny, které byly hlučné a neudržovaly pořádek. Výjezdy policie tu tehdy byly na denním pořádku. V době návštěvy působila lokalita jako hierarchizovaná komunita – lidé trávili čas na svépomocně vybudovaných zahrádkách za domem, přičemž bylo patrné, že některé rodiny mají s vlastníky užší vztahy. Mezi zmiňovanými problémy se objevovala nezaměstnanost (vysoký podíl nezaměstnaných nás také na lokalitu upozornil), zadluženost nebo nedocházení dětí do mateřské školy. Bydlení a lokalitu si oslovení pochvalovali, stěžovali si jen na nebezpečnou rychlost projíždějících aut, absenci obchodu v docházkové vzdálenosti a nedostatečnou dopravní obslužnost (ta však byla v době návštěvy právě řešena budováním zastávky v blízkosti domu, možná i v návaznosti na petici, jejímž prostřednictvím obyvatelé o vybudování žádali).

Ubytovny

Ani fenomén ubytoven není pro Most charakteristický. Na ubytovnách v Mostě sice žijí stovky osob, jen výjimečně zde ovšem přebývají rodiny s dětmi. Celkem je ve městě 6 ubytoven, z toho je 5 soukromých a 1 městská.

Mapa č. 11: Ubytovny v Mostě

Ubytovna Domino

Fotografie č. 15: Ubytovna Domino⁵³

Počtem obyvatel nejvýznamnější ubytovnou je někdejší internát Domino umístěný v lokalitě Stovky. Ubytovna se nachází v 10 patrech z 12 (zbývající 2 patra slouží jako hotel zejména pro sezónní pracovníky) a tvoří ji 220 pokojů, přičemž v době návštěvy (květen 2016) byly místnosti obsazeny přibližně z 80 % (zbylých 20 % pokojů je ve špatném technickém stavu). Na ubytovně tehdy přebývalo 150–180 osob, ze dvou třetin šlo o muže, zejména ve věku kolem 20 a pak kolem 50 let. Páry tvoří 5 % osazenstva a rodiny s dětmi ubytovávají v Dominu jen ve výjimečných případech. Neromských obyvatel je více než polovina. Za pokoj v Dominu platí jednotlivcům 4 500 Kč. K místnosti náleží sociální zařízení, pračky ani kuchyně na ubytovně nenajdeme (někteří si pořizují elektrické vařiče na pokoj). Návštěvy jsou povoleny jen v případě nejbližších příbuzných. Mezi častými problémy jmenoval ředitel ubytovny nezaměstnanost (několik osob ale pracuje v rámci veřejně prospěšných prací), štenice, hierarchickou strukturu, prodej drog a závislost na návykových látkách. Část obyvatel ubytovny se průběžně obměňuje, ředitel uvedl, že uzavírá 4 až 5 smluv měsíčně. Lidé se podle něj na ubytovnu dostávají po rozvodu, v důsledku finanční tísně nebo kvůli závislostem. Přicházejí z bytů v Mostě, výjimečně z Litvínova či jiných měst. Migrace z jiných ubytoven je minimální. Odchody jsou z poloviny dobrovolné, z poloviny vynucené neplacením či porušováním řádu.

⁵³<http://www.zlatestranky.cz/firmy/Most/H708969/HOTEL+DOMINO/>

Ubytovna Dělnická

Fotografie č. 16: Ubytovna Dělnická⁵⁴

Ubytovna firmy KAPIMOST nazývaná též Bytový dům se nachází na okraji průmyslové čtvrti Velebudice. Původně sloužil objekt k ubytování polských pracovníků, současný provozovatel jej převzal v roce 2006. Budovu tvoří 3 třípodlažní budovy, přičemž západní část je využívána pro sezónní pracovníky, prostřední část pro dlouhodobě ubytované a východní část pro dlouhodobě ubytované, kteří jsou problematičtí – neudržují

pořádek, užívají alkohol nebo tvrdé drogy, utrácí peníze za výherní automaty apod. Dlouhodobých obyvatel ubytovny je kolem 130, polovinu z toho tvoří ženy (podle provozovatele obvykle alkoholičky, matky, kterým byly odebrány děti, a seniorky bez rodiny), Romové představují rovněž přibližně polovinu. Dříve byly na ubytovně i rodiny s dětmi, ale provozovatel ubytovny se později rozhodl děti až na výjimečné případy (např. požádá-li Odbor sociálních věcí o pokoj na přechodnou dobu) v zařízení neubytovávat. Důvodem prý byly větší starosti s hygienou, pohybem dětí v okolí, absencemi ve škole atd. Aktuálně patří mezi hlavní problémy kromě zmíněných narušených vztahů, návykových látek a gamblingu také nezaměstnanost, trestní minulost, špatné hospodaření s příjmy a s tím související dluhy a exekuce. Svěbytným jevem je lichva – řada ubytovaných své příjmy na poště rovnou odevzdává do rukou rodin, které se na tento druh obživy specializují. Ani na ubytovně v Dělnické ulici se nevyhnou štěnicím. Vždy 3 pokoje mají společný vchod, sociální zařízení a kuchyň, pračky jsou umístěny v jedné místnosti sloužící všem obyvatelům ubytovny. Kvůli společnému sociálnímu zřízení byli také provozovatelé nuceni snížit sazbu ze 4 600 Kč na 3 800–4 000 Kč. Návštěvy směřjí na pokoj jen na hodinu. Měsíčně se na ubytovně obmění až 20 lidí, část z nich přichází i z jiných obcí než z Mostu. Podle slov provozovatelů se ale na ubytovně snaží ubytovávat spíše mostecké obyvatele, aby vyšli vstříc přání Magistrátu.

⁵⁴http://www.levneubytovani.net/fotky/1540_v.jpg

Ubytovna Nádraží

Fotografie č. 17: Ubytovna Nádraží

Šest let fungující ubytovna zabírá 10. a 11. patro nádražní budovy, dohromady 20 pokojů (14 dvoulůžek, 3 pětilůžka, 1 šestilůžko). V době návštěvy (květen 2016) zde žilo přibližně 50 lidí (2 pokoje byly volné a čekaly na opravu), z toho pouze 4 ženy. Většinou šlo o muže po výkonu trestu, z více než 50 % o neromské obyvatele. Bydlela tu také jedna rodina se 4 dětmi (2 z toho jsou nezletilé). Sociální zařízení mají zvlášť muži a ženy. Cena za osobu je 3 900 Kč (rodiny platí méně). Na seznamu problémů figuruje nezaměstnanost, špatná hygiena, štěnice, vandalismus a návykové látky.

Ubytovna U Špejcharu

Fotografie č. 18: Ubytovna U Špejcharu

Někdejší hotel Špejchar ve Vtelně byl kvůli nízkým výdělkům v roce 2013 přeměněn na ubytovnu. Změnu provázela značná nevole obyvatel Vtelna.⁵⁵ S některými problémovými obyvateli se majitelka rozloučila a situace se postupně uklidnila. Na jaře roku 2016 bydlelo na ubytovně asi 30 osob ve 28 pokojích. Šlo převážně o samotné muže kolem 50 let, ale také o 2 rodiny s dětmi. Romové U Špejcharu nebydleli. V pokoji je

zpravidla jedno lůžko, 2 pokoje mají společné sociální zařízení. Za lůžko platí ubytování 4 600 Kč (za oba propojené pokoje pak 7 200 Kč). K vaření slouží ubytovaným kuchyň zavřená restaurace. Návštěvy jsou povoleny do 10 hodin večer, lze si připlatit také 50 Kč za přespání. Ubytovna platí za nejhezčí a nejméně problémovou.

⁵⁵http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/vtelno-desi-pristehovalci-ubytovani-v-byvalem-hotelu-spejchar-20130307.html

Motel Turbo

Fotografie č. 19: Motel Turbo⁵⁶

Jednopodlažní budova někdejšího motelu na severozápadním okraji Mostu nabízí 12 dvou- až šestilůžkových pokojů. Podle obyvatele, kterého jsme na ubytovně zastihli, poskytuje střechu nad hlavou přibližně 16 ubytovaným. Jde převážně o muže, rodiny s dětmi na ubytovně nenajdeme.

Ubytovna UNO

Fotografie č. 20 a Schematický obrázek č. 2: Ubytovna UNO⁵⁷

Jediná městská ubytovna se nachází v těsném sousedství sídliště Chanov. Přidělování místností i chod ubytovny má na starosti Odbor sociálních věcí. Kapacita ubytovny je v krajním případě až 135 osob, v květnu 2016 obývalo areál 55 osob, převážně mužů. Na začátku roku 2016 řešilo město ztrátovost ubytovny, objevily se tlaky na větší naplnění kapacity, nakonec se situace vyřešila zvýšením plateb – namísto 1 300 Kč stojí lůžko 3 000–3 400 Kč. Osazenstvo ubytovny je spíše stabilní, na zimu počet obyvatel obvykle naroste. Rodiny s dětmi se Odbor sociálních věcí snaží umisťovat jinam, v květnu přebývaly na ubytovně UNO dvě. Romové představují cca 80 % ubytovaných. Návštěvy jsou v areálu po špatných zkušenostech zakázány. Sociální zařízení je v každém bloku společné (v bloku C jsou sprchy nahrazeny koryty s vodou), topí se přímotopy nebo tuhými palivy.

Ubytovna je vnitřně členěná – blok A představují „domečky“ pro rodiny a páry, v bloku C bydlí převážně drogově závislí („čichači“), blok B pak obývají jednotlivci, kteří nejsou drogově závislí. V této části areálu je také krizové lůžko a sídlí zde bezpečnostní agentura. Celkově se na ubytovně nachází řada lidí se zdravotními a duševními problémy, jejichž život provázejí nejrůznější patologie. Ubytovna je patrně posledním záchytným bodem před propadem na úplné dno.

⁵⁶ <https://api.hele.cz/images/800x700/premise/375/731/4cd73eb5-c149-4f99-8707-225a315d1e49.jpg>

⁵⁷ Fotografie je z http://1gr.cz/fotky/idnes/16/012/cl6/ALH60904b_13sc2uno.jpg.

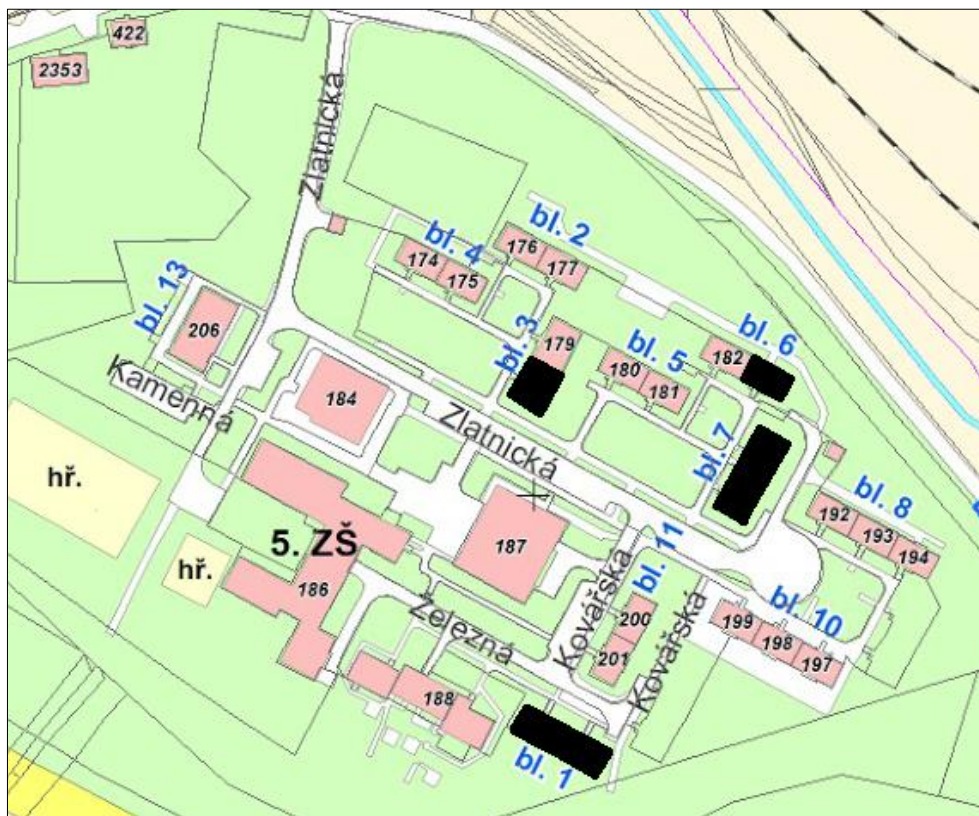
Ubytovny – shrnutí

V mosteckých ubytovnách žije přibližně 450 osob, čímž jsou kapacity ubytoven téměř naplněny. Ubytovány jsou převážně muži, rodiny s dětmi představují výjimky. Neromští obyvatelé představují na ubytovnách nadpoloviční většinu. Ceny ubytoven se pohybují mezi 3 000 Kč a 4 600 Kč za osobu. Na ubytovnách končí často osoby po výkonu trestu, po rozvodu, odebrání dětí, závislé na alkoholu a drogách, ale také senioři a tělesně a duševně nemocní. Bariéru pro stěhování do bytů představují vysoké kauce a jevy spojené se sociálním vyloučením (nezaměstnanost, dluhy a exekuce, závislosti, lichva atd.). Obzvláště v situaci, kdy se počet rodin s dětmi na ubytovnách pohybuje v jednotkách, doporučili bychom Lokálnímu partnerství směřovat k tomu, aby na ubytovnách nebydlely děti vůbec.

Sociálně vyloučená lokalita Chanov

Jediným územním celkem, který splňuje definici sociálně vyloučené lokality, je sídliště Chanov. Chanovu byla v minulosti věnována celá řada analýz, článků a dokumentů a se situací na sídlišti jsou dobře obeznámeni i někteří členové Lokálního partnerství (např. pracovníci Odboru sociálních věcí a Domu romské kultury), proto jsme se v omezeném čase rozhodli dát přednost zkoumání méně probádaných částí Mostu. Považujeme ovšem za nezbytné se alespoň krátce zastavit u aktuální situace lokality.

Mapa č. 12: Lokalita Chanov⁵⁸

⁵⁸ Podkladem je mapa od Odboru městského majetku.

Mapa č. 12 zachycuje jednotlivé bloky bytových domů, černě jsou vybarveny ty bloky nebo části bloků, které jsou neobývané a neobyvatelné. Pro město je velice náročné po odchodu nějaké domácnosti byt udržet v obyvatelném stavu, proto počet obydlených bytů postupně klesá – za poslední rok se např. snížil z 230 na 210–215 (odhad pracovnice Odboru sociálních věcí). Souběžně s tím sílí demografický tlak chanovské populace – dorůstající mladí lidé zakládají rodiny a chtějí bydlet ve vlastních bytech. Město na tento trend reagovalo přestavbou bloku 8 v roce 2012, při které z původních 24 bytových jednotek vzniklo 36. Přesto je počet obyvatelných bytů už v tuto chvíli pod úrovní situace z doby před rekonstrukcí. Do budoucna je tedy třeba k těmto dvěma protichůdným tendencím zaujmout nějaký postoj. V době výzkumu se objevovaly v tisku i v debatách nápady na vybudování rodinných domků poblíž Chanova. Tento postup, jakkoliv motivován dobrými úmysly, nevnímáme jako šťastný, neboť udržuje osoby a rodiny v situaci sociálního vyloučení. Častým argumentem zastánců podobných řešení je postoj samotných obyvatel Chanova, o kterých se říká, že by jinde ani bydlet nechtěli, protože jsou na Chanov zvyklí a do Mostu či jinam se bojí jet byť jen na návštěvu. Tento strach nezpochybňujeme, ale považujeme ho za důsledek dlouholeté izolace rodin z Chanova, a domníváme se, že by se mělo postupně pracovat na jeho překonávání. Podle výpovědi některých obyvatel Stovek, kteří dříve žili v Chanově a našli odvahu se přestěhovat, má na strachu navíc značný podíl obava ze stěhování k soukromým vlastníkům. Bydlení v městských bytech pochopitelně představuje větší jistotu. Z toho lze vyvozovat, že kdyby šlo o stěhování do některé z forem sociálního bydlení v Mostě, část bariér by tím byla odstraněna.

Tabulka č. 16: Chanov v číslech⁵⁹

	V lokalitě	V Mostě
Počet obyvatel (podle Evidence obyvatel)	1 294	68 670
Odhad počtu obyvatel pracovnice Odboru sociálních věcí	800	x
Podíl dětí do 15 let (podle Evidence obyvatel)	33 %	17 %
Podíl osob starších 69 let	1 %	11 %
Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (z celkového počtu lidí ve věku 15–69 let)	21 % ⁶⁰	5 %
Procento obyvatel, kteří mají dluh vůči městu	29 % ⁶¹	5 %

Zdroj: Evidence obyvatel, březen 2016, Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016, Odbor finanční, rok 2015.

⁵⁹Komentář k uvedeným číslům viz tabulka č. 7: Stovky (včetně Devadesátek) v číslech.

⁶⁰Číslo je poměřováno vůči údaji z Evidence obyvatel, neboť tato čísla odpovídají trvalým adresám.

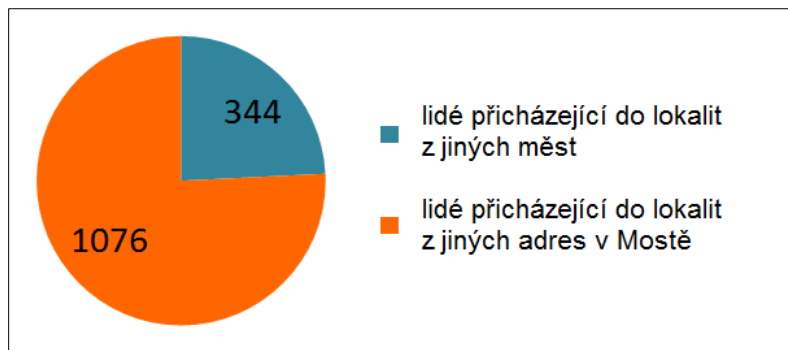
⁶¹Ibid.

Migrace

Mnozí oslovení institucionální aktéři uváděli v rozhovorech jako významný problém spojený se sociálním vyloučením značnou migraci obyvatel. Cílem výzkumu tak bylo zjistit hlavní migrační trendy sociálně vyloučených a popsat příčiny stěhování. Pro první úkol by bylo nejvhodnější vyjít z dat Úřadu práce ČR, tedy zanalyzovat údaje o stěhování osob a rodin v hmotné nouzi (četnost stěhování za rok, původní a nová adresa atd.). Tato data ovšem nebyla pro účely výzkumu zpřístupněna (viz kapitolu Dávky pomoci v hmotné nouzi). Alternativní metodou byla analýza dat z Evidence obyvatel. Podařilo se nám získat anonymizovaný soupis všech stěhování do Mostu, z Mostu a v rámci Mostu za rok 2015 včetně všech příslušných mosteckých adres⁶². Sice nelze přesně určit, za kterými stěhováními stojí sociálně vyloučení (což je právě nevýhoda oproti první popsané metodě, kdy již stav hmotné nouze implikuje sociální problémy), lze se však soustředit na adresy s vyšším podílem sociálně vyloučených osob⁶³.

Základní otázkou, kterou jsme si kladli, bylo: Jaký je podíl osob stěhujících se na tyto adresy z jiných mosteckých adres vůči podílu osob, které se sem stěhují z jiných obcí? Jinými slovy: Přichází nový soused v lokalitách s vyšším podílem sociálně vyloučených či na ubytovnách častěji z Mostu nebo odjinud? Oproti vžité představě mnoha institucionálních aktérů i obyvatel Mostu čísla ukázala značnou převahu stěhování v rámci obce. Více než tři čtvrtiny „nových sousedů“ ve sledovaných lokalitách přichází z jiné mostecké adresy.

Graf č. 19: Poměr osob přicházejících do sledovaných lokalit z Mostu a z jiných měst

Zdroj: Evidence obyvatel, údaje za rok 2015.

Tomuto poměru odpovídá i naše zkušenost z terénu – lidé, s nimiž jsme v rámci rozhovorů mluvili, zpravidla pocházeli z Mostu nebo zde pobývali dlouhodobě. Ti, kteří se přistěhovali odjinud, navíc často měli k městu vztah (bydleli zde v minulosti, měli tu rodinu

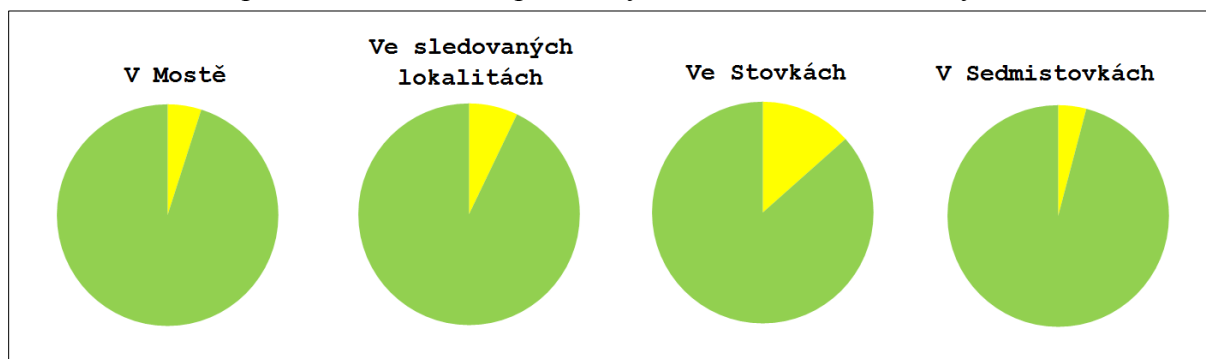
⁶² Jednalo se o stěhování, v rámci nichž došlo ke změně trvalé adresy. Jak již bylo popsáno výše, v mosteckém kontextu není zkrácení oproti realitě velké, jelikož v bytech je zpravidla soulad mezi trvalou a přechodnou adresou. Méně to platí pro ubytovny, proto lze předpokládat, že v jejich případě zaznamenaly statistiky jen určitý podíl stěhování. Tento nedostatek jsme se pokusili nahradit dotazováním na migrační trendy v rámci rozhovorů s provozovateli ubytoven (viz výše kapitola Ubytovny).

⁶³ Pracovali jsme s následujícími lokalitami: Chanov, Stovky, Sedmístovky, M. G. Dobnera, Javorová, U Věžových domů, K. H. Borovského a ubytovny Domino, Dělnická a UNO. Některé lokality z přehledu v předchozí kapitole (Ubytovny Nádraží, U Špejcharu a Turbo a lokality Čepirožská a Chomutovská) nebyly v rámci kapitoly o migraci zohledněny. Je to důsledek toho, že byly do analýzy zařazeny až poté, co byla data o migraci zpracována. Jsme přesvědčeni, že skutečnost nesnižuje výpovědní hodnotu této kapitoly.

apod.) nebo pocházeli z blízkého okolí (menší obce v okolí Mostu, Litvínov apod.). Přeceňování imigrace sociálně vyloučených je častým jevem, se kterým jsme se setkali i v jiných městech. Příčinou je velká citlivost místních na příchod nových jedinců a rodin, obzvláště pokud se jedná o lidi vnímané jako problémové. Ve skutečnosti se většina stěhování odehrává v rámci města nebo regionu. Uvědomit si tuto skutečnost je přitom podstatné, jelikož se od ní mohou odvíjet i zvolené politiky. Pokud vedení měst vycházejí z představy, že sociální problémy vznikají přílivem sociálně vyloučených zvnějšku, soustředí se často na strategie, kterými by tento trend omezila nebo zastavila. Pokud si však připustí, že sociální problémy vznikají často přímo v jejich obci, mohou se zaměřovat na prevenci a včasnou intervenci. Právě takový přístup bychom vedení Mostu doporučovali.

Podle dalšího předpokladu, se kterým jsme se setkali, sociálně vyloučení migrují více než ostatní obyvatelé Mostu. Opět jsme neměli přímá data o migračním chování osob se znaky sociálního vyloučení, a uchýlili jsme se proto k analýze stěhování na sledovaných adresách. Jak ukazuje graf č. 20, předpoklad neplatí plošně.

Graf č. 20: Poměr počtu stěhování vůči počtu obyvatel v Mostě a sledovaných lokalitách

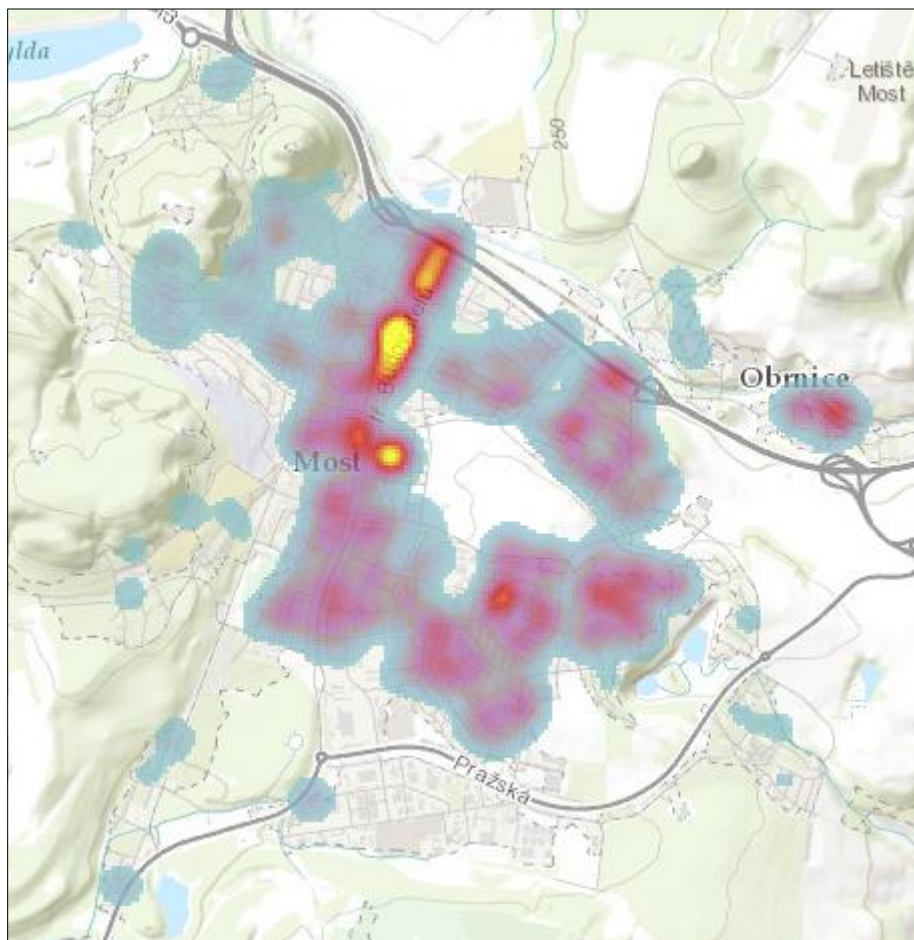

Zdroj: Evidence obyvatel, rok 2015.

Z grafu vidíme, že celkově je ve sledovaných lokalitách migrace skutečně o něco větší než v Mostě jako celku. Z příkladu Stovek a Sedmistovek je ovšem zřejmé, že situace je v každé lokalitě unikátní. Migrace ve Stovkách je výrazně nadprůměrná, zatímco Sedmistovky jsou lokalitou stabilní s podílem stěhování nižším, než má Most jako celek.

Migračně „nejživější“ lokality jsou patrné také na teplotních mapách odstěhovaných (mapa č. 13) a přistěhovaných (mapa č. 14).

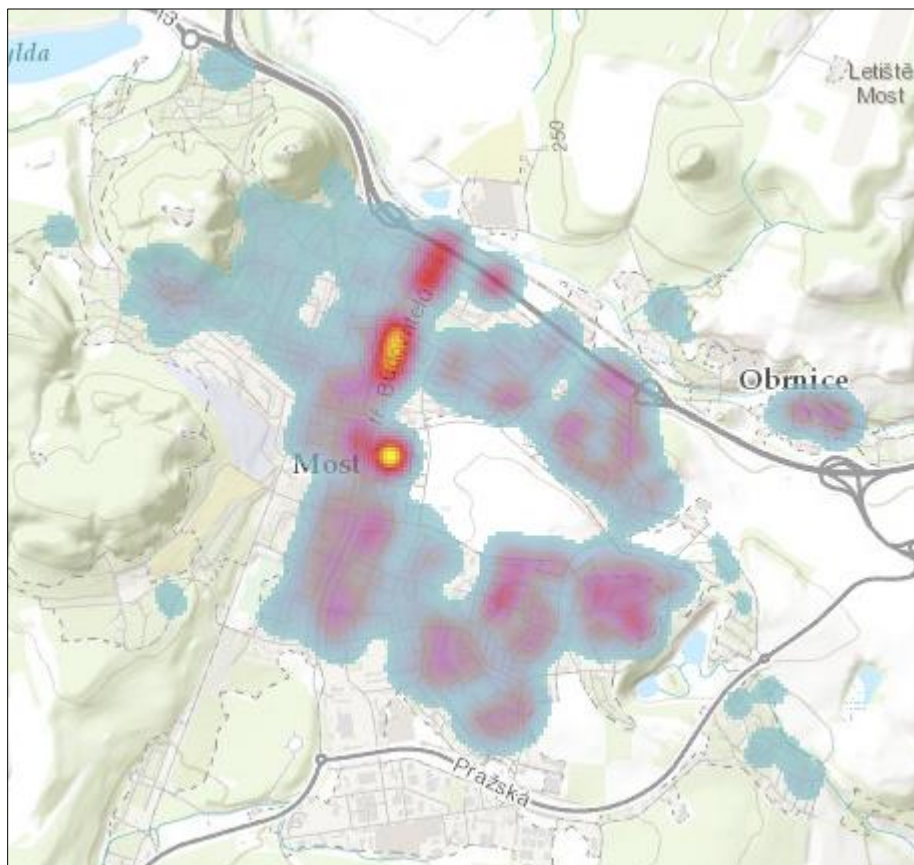
Mapa č. 13: Teplotní mapa odstěhovaných v Mostě

Zdroj: Evidence obyvatel, rok 2015.

Umístíme-li do mapy všechny adresní body, ze kterých se za rok 2015 někdo odstěhoval (na jiné místo v Mostě nebo mimo Most), vidíme, že některé lokality v Mostě vykazují větší koncentrace odstěhovaných. Jedná se v první řadě o lokalitu Stovky, zejména horní část tzv. Devadesátek, v menší míře pak o lokality M. G. Dobnera a Javorová (adresu změnil také větší počet lidí registrovaných na ohlašovně Magistrátu).

Mapa č. 14: Teplotní mapa přistěhovaných v Mostě

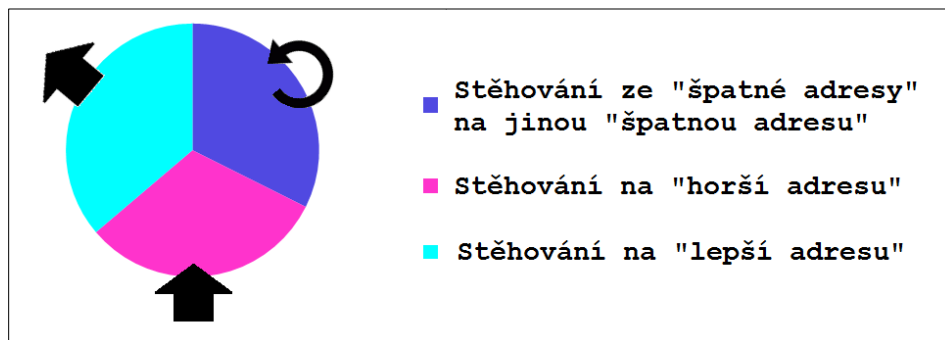

Zdroj: Evidence obyvatel, rok 2015.

Na mapě zachycující přistěhované dominují vedle Magistrátu opět Stovky s větší aktivitou v Devadesátkách. Není bez zajímavosti, že právě v Devadesátkách si v rámci terénního šetření obyvatelé nejvíce stěžovali na zhoršování situace a problémy v sousedském soužití. Lokalita je vnímaná jako nejproblematictější i z pohledu Městské policie, která sem nejčastěji vyjíždí k rušení nočního klidu, událostem způsobeným mladistvými, znečištění veřejného prostranství atd. (viz tabulku č. 5).

Dále nás zajímal charakter vnitřní mostecké migrace dotýkající se lokalit s vyšším podílem sociálně vyloučených a ubytoven, tedy konkrétně nakolik lidé do těchto lokalit přicházejí z jiných adres s lepší pověstí, nakolik naopak tyto lokality opouštějí ve prospěch jiných adres s lepší pověstí, a nakolik se stěhují v rámci lokalit se špatnou pověstí.

Graf č. 21: Charakter vnitřní mostecké migrace ve sledovaných lokalitách

Zdroj: Evidence obyvatel, rok 2015.

K interpretaci grafu si vezmeme na pomoc zkušenosti z terénního šetření v mosteckých domácnostech. Vidíme, že přibližně třetina stěhování připadne na stěhování na „lepší adresu“. Jde tedy převážně o stěhování, kterým lidé „utíkají“ z lokality s horší pověstí. Lze předpokládat, že v tomto proudu je celá řada sociálně integrovaných osob a rodin, které nechtějí žít v lokalitách nesoucích znaky sociálního vyloučení. Tento trend je negativní, neboť ukazuje na odliv střední třídy a zhoršování situace v lokalitách.

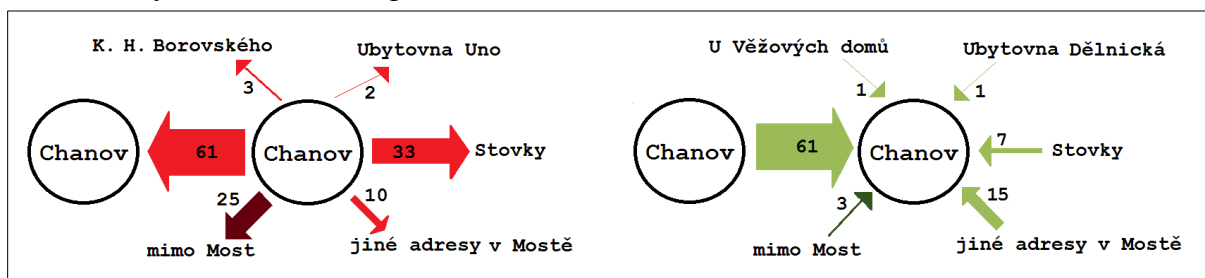
Další přibližně třetina stěhování jde v opačném směru. Analogicky lze předpokládat, že stěhování z „lepší“ adresy na adresu se špatnou pověstí je zpravidla důsledkem sociálního propadu nebo nakumulování sociálních problémů. Ve většině případů půjde o stěhování vynucená, nedobrovolná (ztráta bydlení v lokalitě s lepší pověstí v důsledku finanční tísně, rozvodu, úmrtí v rodině apod.). Je alarmující, že se osobám a rodinám, které se do podobných situací dostanou, nedaří udržet dosavadní bydlení. V důsledku toho tito lidé mnohdy končí v předražených bytech pronajímatelů zaměřených na chudé a cesta zpět je o to obtížnější. V neposlední řadě přispívá trend ke geografické segregaci osob a rodin se sociálními problémy.

Poslední přibližně třetina připadá na stěhování v rámci adres se špatnou pověstí. Ačkoliv by důvodem těchto stěhování mohly být i „přitahující faktory“ (větší byt, lépe vybavený byt, levnější byt, stěhování z ubytovny do bytu, blízkost rodiny atd.), ze zkušenosti z terénního šetření je zřejmé, že důvody jsou často opět spíš vynucené – ztráta bydlení v důsledku neplacení nájemného nebo jiného porušení smlouvy, spory se sousedy, kumulace problémů. Takováto stěhování jsou pak především zbytečná, lidé jimi své problémy dlouhodobě neřeší, pouze je o pár měsíců odloží. Stěhování navíc obvykle ještě více zatíží rozpočet domácnosti, jelikož bývá spojené s kaucí a náklady na stěhování a vybavení nového bytu. Tím se sociální situace stěhujících ještě zhorší a šance na zlepšení zmenší. Do lokality zároveň přicházejí lidé, kteří k místu bydliště nemají vztah a vzhledem k nejistým vyhlídkám do budoucnosti si jej ani nebudují. To může mít za následek méně ohledů k sousedům i domu a jeho okolí. „*Kdyby tu bydleli dlouhodobě, chovali by se k tomu líp, měli by k tomu vztah.*“ (Předseda SVJ). Častá migrace sociálně vyloučených tak zhoršuje klima v dotčených lokalitách a umocňuje negativa spojená se sociálním vyloučením. Je tedy v zájmu města situaci v oblasti bydlení v tomto segmentu společnosti stabilizovat.

Posledním cílem, který jsme si při zpracování dat o migraci vytyčili, bylo zmapování vnitřních migračních toků mezi jednotlivými sledovanými lokalitami. Jako výstup z této analýzy zde uvádíme dva příklady lokalit – Chanova a Stovek (viz schematický obrázek

č. 3 a 4). Chanov je lokalitou spíše uzavřenou, migrace je minimální. Stovky jsou naopak turbulentní lokalitou, kde dochází k velké výměně osob.

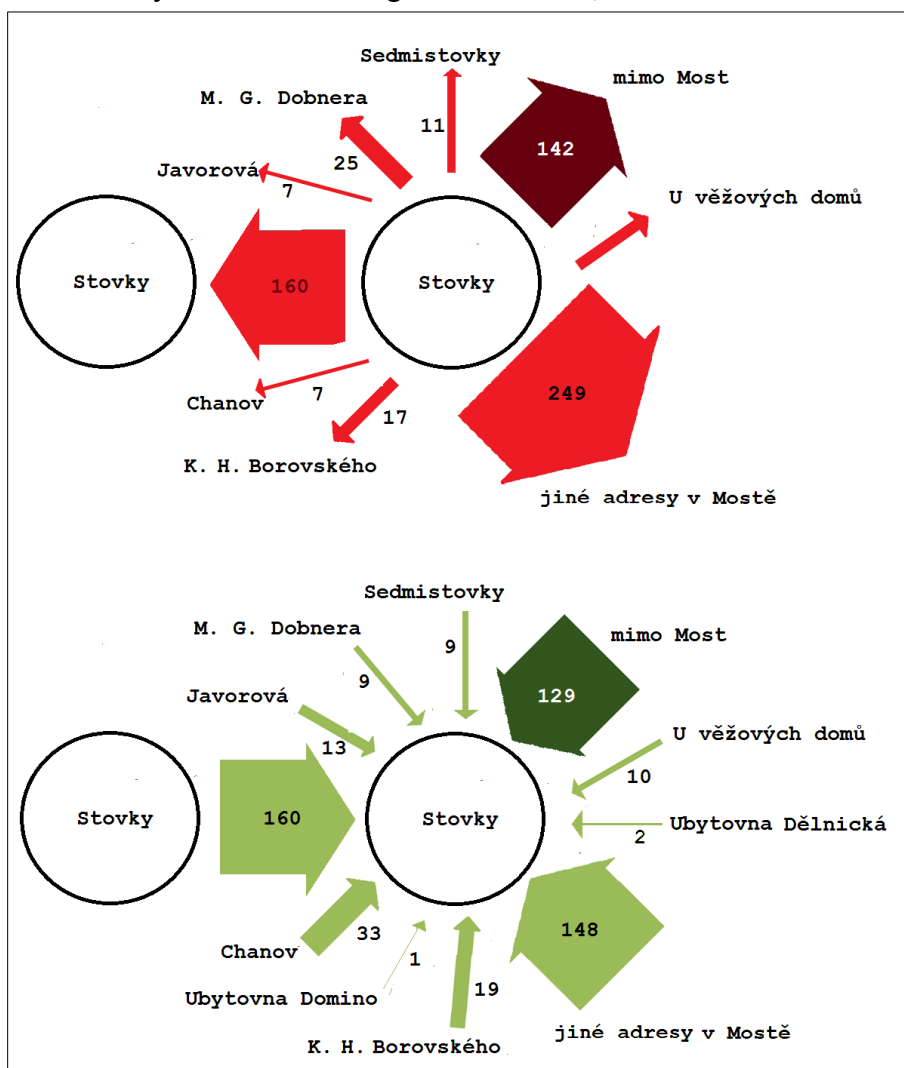
Schematický obrázek č. 3: Migrace do Chanova, z Chanova a v rámci Chanova

Zdroj: Evidence obyvatel, rok 2015.

Ze schématu je patrné, že do Chanova zvnějšku přichází jen minimální počet osob, o něco výraznější je odliv obyvatel do Stovek a mimo Most. Nejvíce lidí se pak přestěhuje v rámci samotného sídliště.

Schematický obrázek č. 4: Migrace do Stovek, ze Stovek a v rámci Stovek

Zdroj: Evidence obyvatel, rok 2015.

Jak již bylo řečeno, ve Stovkách naopak dochází k masivní migraci. Nejvýraznější je odliv obyvatel lokality na jiné („lepší“) adresy v Mostě, opačný trend je ovšem také ve větší míře zastoupen. Velmi významná je rovněž výměna obyvatel v rámci lokality. Větší počty osob v roce 2015 opustily lokalitu ve prospěch jiných obcí. Srovnatelně vysoké číslo naopak z jiných obcí zamířilo do Stovek. Nezanedbatelná je také výměna mezi Stovkami a ostatními sledovanými lokalitami (např. příchod osob z Chanova nebo odchod do lokality M. G. Dobnera).

Závěrem kapitoly bychom rádi shrnuli, proč je třeba migraci věnovat pozornost:

- 1) Odchod lépe situovaných obyvatel má za následek zhoršování situace v lokalitách.
- 2) Člověk, který se „propadne“ do lokality s vyšším podílem sociálně vyloučených, se obtížněji začleňuje zpět do společnosti.
- 3) Lidé bez vztahu k místu svého bydliště mají spíše tendenci se o své okolí nestarat či ho dokonce ničit (nepořádek, vandalismus).
- 4) Lidé bez dlouhodobých vazeb na své sousedy mají spíše tendenci přehlížet potřeby lidí ve svém okolí (hluk, nepořádek).
- 5) Stěhování je finančně nákladné a zhoršuje ekonomickou, a tedy i sociální situaci domácnosti.
- 6) Stěhování a ohrožení ztrátou bydlení se negativně podepisuje na jiných oblastech života (práce, škola, zdraví, zadluženost...).
- 7) Lidi, kteří často mění bydliště, je obtížnější podporovat prostřednictvím sociálních služeb. Odstěhování klienta vedoucí k přerušení spolupráce je navíc demotivující i pro pracovníka služby.

Naše doporučení pak do značné míry korespondují s návrhy řešení pro oblast bydlení:

- 1) Zlepšování podmínek v lokalitách ve snaze zabránit odchodu lépe situovaných obyvatel.
- 2) Zaměření na prevenci ztráty bydlení u širší skupiny obyvatel Mostu.
- 3) Posílení terénní práce.
- 4) Komunitní práce v lokalitách s cílem vytvořit hlubší a pozitivnější vztah k okolí a sousedům.
- 5) Spolupráce představenstev SVJ a domovních výborů mezi sebou, s Lokálním partnerstvím a NNO, mediace sporů v domech.
- 6) Zapojení obyvatel lokalit do aktivit v domech (akce pro děti, účast na domovních shromážděních, romští mentoři...).
- 7) Odhalování nekalých praktik některých pronajímatelů a následné koordinované řešení problému.

Seznam použitých zdrojů

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, GAC spol. s r. o., 2015.

Evidence obyvatel, rok 2015 a březen 2016.

Evidence uchazečů o zaměstnání, leden 2016.

III. komunitní plán sociálních služeb a služeb navazujících v Mostě 2015 – 2018, Projekt Komunitní plánování rozvoje sociálních služeb a služeb navazujících v Mostě, 2015.

Katastr nemovitostí, 2016.

KÚ ÚK Odbor sociálních věcí, 2010–2015.

Monitoring tisku Newton media, leden – duben 2016.

Obecně závazná vyhláška č. 6/2015.

Podklady Mostecké bytové, a. s.

Podklady SBD Krušnohor.

Podklady Odboru městského majetku.

Průběžná zpráva z výzkumu kriminality ve vybraných sociálně vyloučených lokalitách v Ústeckém kraji obývaných převážně romskou populací, MVČR, 2006.

Registr SOLUS, prosinec 2013.

Rejstřík zahájených exekucí, rok 2015.

SLDB, 2011.

Statistiky Městské policie Most,

Statistiky neziskových organizací, rok 2015.

Statistiky Odbor finančního, rok 2015 a březen 2016.

Statistiky Odboru sociálních věcí, rok 2015.

Statistiky OSPOD, rok 2015.

Statistiky Policie ČR.

Strategický plán lokálního partnerství Most pro roky 2010-2012, Agentura pro sociální začleňování 2010.

Zpráva Policie České republiky o bezpečnostní situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území Ústeckého kraje za rok 2015 ve srovnání s rokem 2014.

Internetové zdroje:

http://1gr.cz/fotky/idnes/16/012/cl6/ALH60904b_13sc2uno.jpg.

<http://euportal.parlamentnilisty.cz/ShowArticleMobile.aspx?id=8087>.

<http://img.sreality.cz/big/dyn/201604/1817/6f/57151be96fa31fc09c760900>.

http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/vtelno-desi-pristehovalci-ubytovani-v-byvalem-hotelu-spejchar-20130307.html.

<http://pravyprostor.cz/drivejsi-cikani-nynejsi-romove/l>.

<http://rejstrik.penize.cz>.

http://www.levneubytovani.net/fotky/1540_v.jpg.

<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Petr-Prokes-Petice-jako-signal-toho-ze-se-slusni-zacnou-bourit-435324>.

<http://www.sbdkrusnohor.cz>.

<http://www.strukturalni-fondy.cz>.

<http://www.vybezek.eu/o-vybezkusluknovskem-cestovani/59-vnitrozemi/3944-sloup-panny-marie-v-moste.html>.

<http://www.zlatestranky.cz/firmy/Most/H708969/HOTEL+DOMINO/>.

<https://api.hele.cz/images/800x700/premise/375/731/4cd73eb5-c149-4f99-8707-225a315d1e49.jpg>.

https://info.sbdkrusnohor.cz/video/zpravy/vid_0008/vid_0008.m4v.

Pozn. č. 1: Fotografie, u kterých není uveden zdroj, byly pořízeny pracovníky Agentury pro sociální začleňování.

Pozn. č. 2: Ke zpracování map byl částečně využit Geografický informační systém, částečně jako podklad posloužili <https://mapy.cz> a <https://www.google.cz/maps>.